

Geschiedenis van Sittard in beeld

Deel 4: de jaren 1923 - 1949

Pagina 618 - 823

De geschiedenis van Sittard door de eeuwen heen, aan de hand van 2132 oude en nieuwe foto's, ansichtkaarten, historische afbeeldingen en landkaarten.

1923

De eeuwenoude traditie van het krombroodjes rapen met half vasten dreigt na de eerste wereldoorlog te verdwijnen. Er wordt, met medewerking van de Sittardse bakkers, een 'kromboordrapencomité' opgericht en tot op de dag van vandaag bestaat deze traditie nog steeds.

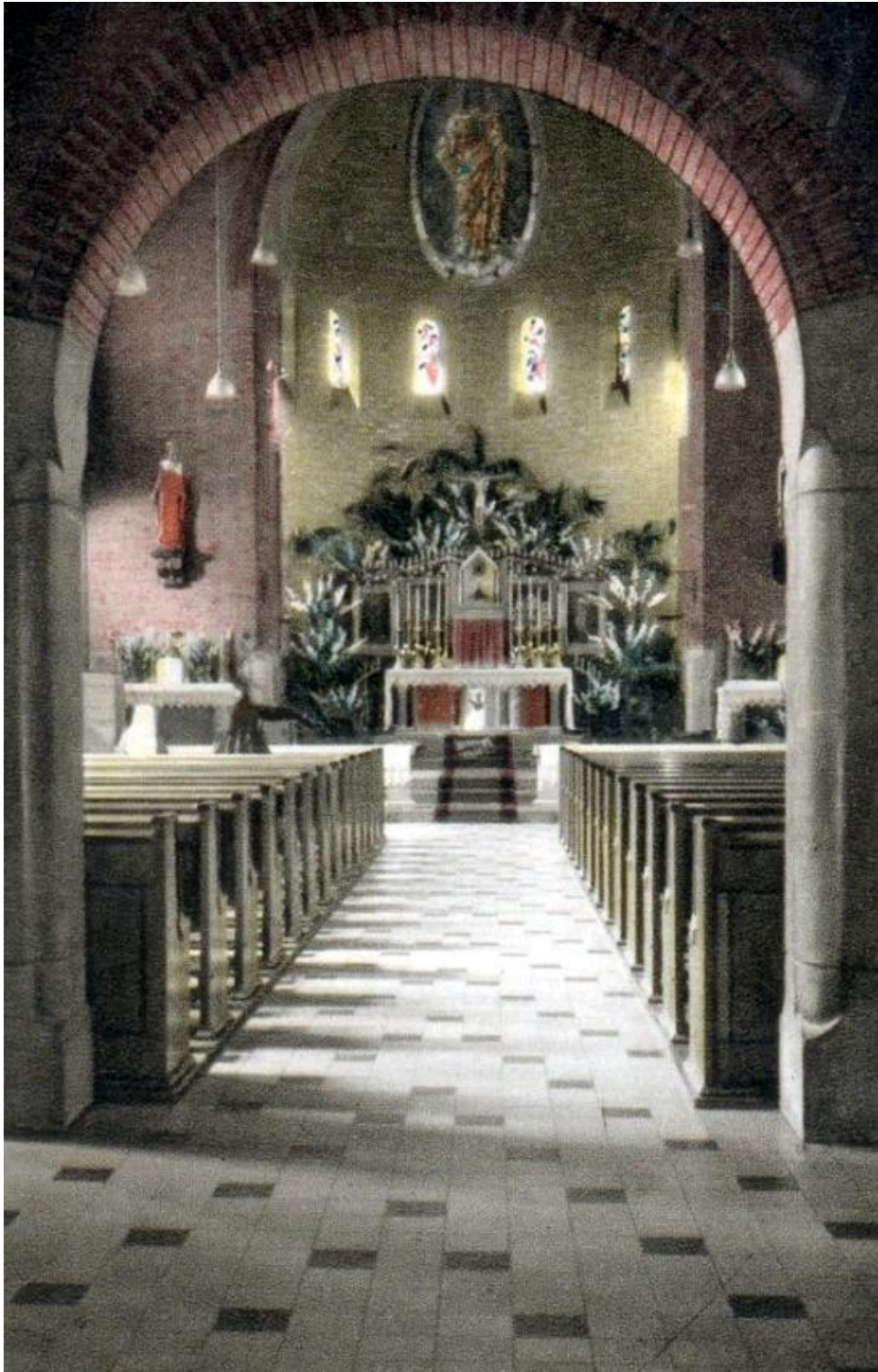

Figuur 1: Krombroodjes rapen met half vasten weer nieuw leven ingeblazen

De Franse zusters van het ziekenhuis bouwen een nieuwe kapel.

Figuur 2: Heinseweg in 1923 met op achtergrond nieuwe ziekenhuiskapel

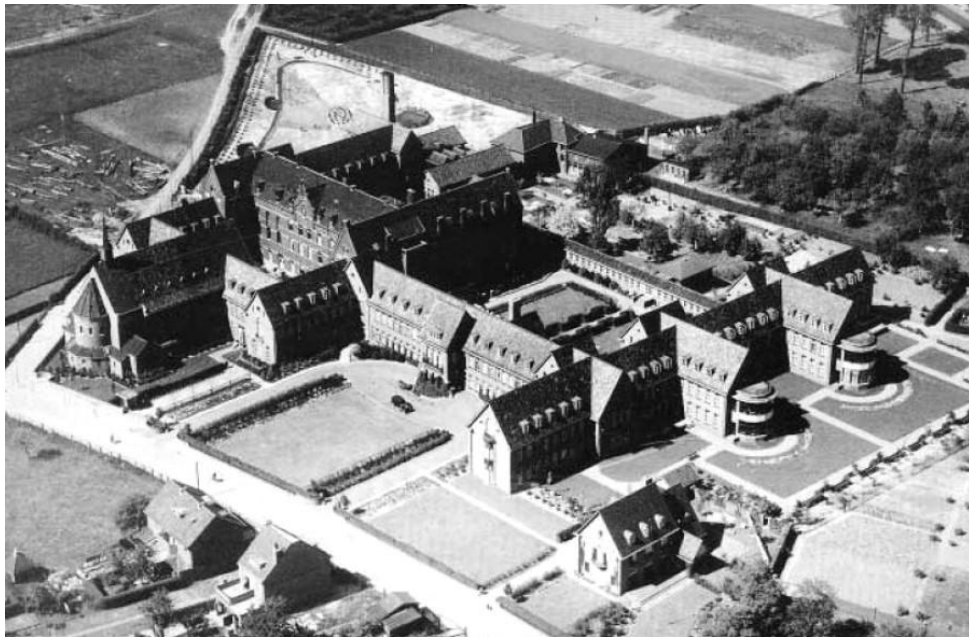
Figuur 3: Interieur van de nieuwe ziekenhuiskapel

Hospitaal 'Kliniek Divine Providence' wordt erkend als algemeen ziekenhuis, waarmee tevens een verpleegsteropleiding op gang kwam. De directie van de Staatsmijn Maurits dringt aan de capaciteit van het ziekenhuis te vergroten. In 1924 en 1927 worden twee verbouwingen uitgevoerd, rechts van het bestaande klooster en parallel aan de Walramstraat, met een nieuwe hoofdingang en nieuwe ziekenhuiskapel.

Figuur 4: Nieuwbouw ziekenhuis in 1924, op achtergrond het oude kloostergebouw

Het oude kloostergebouw is hiermee niet meer te zien vanaf de Walramstraat.

Figuur 5: Uitbreiding ziekenhuis komt gereed in 1929

Figuur 6: Ziekenhuis vanuit de Walramstraat in 1932

De buslijn Sittard-Beek, die vertrok vanaf het Tempelplein, wordt geopend.

Figuur 7: Engelenkampstraat-Tempelplein in 1923

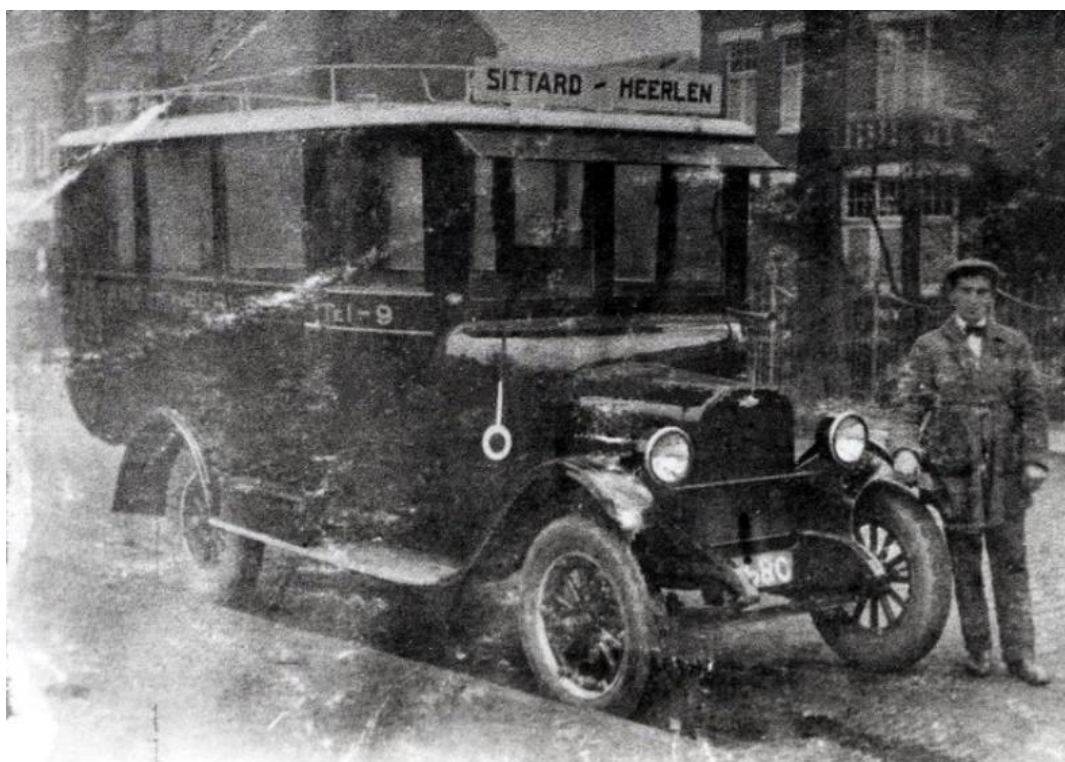
Bij de foto: Tram naar Heerlen op de Engelenkampstraat, de bus naar Beek staat gereed op het Tempelplein in 1925. Op de achtergrond het Bisschoppelijk College en links de pas aangelegde Kastanjelaan, hier verdwijnt de Molenbeek ondergronds, om bij de watermolen aan de andere kant van het Tempelplein weer op te duiken, de hele zuidkant van de Engelenkampstraat is nog onbebouwd.

De elektrische tramlijn Sittard – Heerlen – Brunssum wordt geopend, door de Limburgse gouverneur van Hövell tot Westerflier. (Naar hem is de Gouverneur van Hövellstraat genoemd)

Figuur 8: Tram Sittard – Heerlen op de Engelenkampstraat bij het Tempelplein

Voor 1923 werd de verbinding met Heerlen onderhouden met een bus van Busbedrijf Graad Spee uit Grevenbicht.

Figuur 9: Buslijn Sittard – Heerlen vóór 1923

Ook werd een buslijndienst naar Maastricht onderhouden.

Figuur 10: Buslijn Sittard - Maastricht in 1930 (in Limburg beginnen de kentekens met P)

Hiervoor wordt de Heerlenerweg, die kronkelend door Leijenbroek liep, recht getrokken langs de oostzijde van Leijenbroek.

Figuur 11: Oude Heerlenerweg in Leijenbroek

Figuur 12: Op de achtergrond de openbare waterpomp in Leijenbroek, in 1905

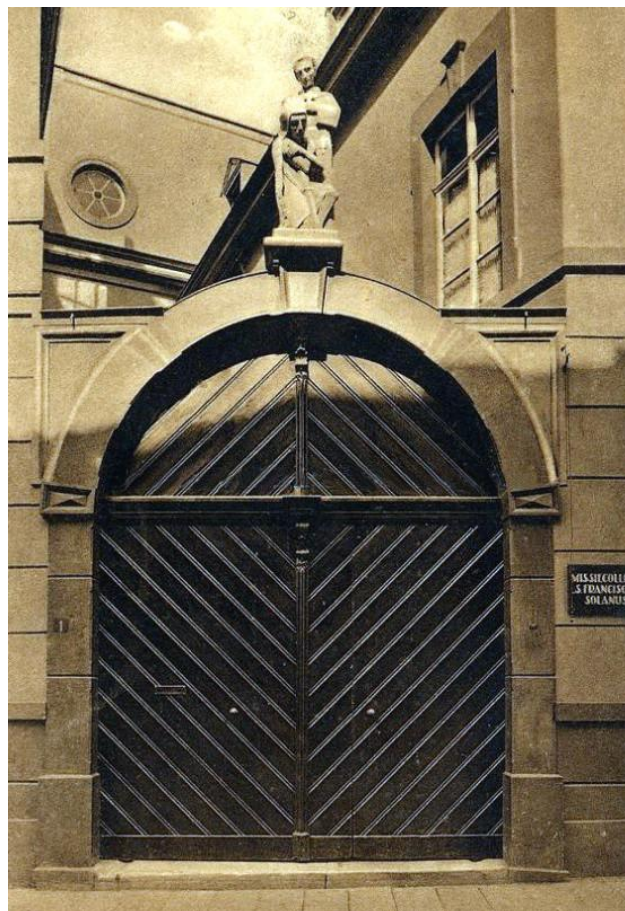
Start HBS-b in het Bisschoppelijk College.

Franciscanen starten met een Nederlands missiecollege 'Franciscus Solanus' in het voormalige Dominicanenklooster.

Figuur 13: Orkest van docenten en leerlingen van het missiecollege Franciscus Solanus

Ze plaatsen een beeld van de patroon (Franciscus Solanus) boven de poortboog op de Oude Markt.

Figuur 14: Beeld van patroon (Franciscus Solanus) boven de poortboog op de Oude Markt

Tussen het Franciscus Solanus College en de Basiliek ligt de Latijnse school uit 1658 aan de Oude Markt. Deze is in 1934 afgebroken.

Figuur 15: Het Franciscus Solanus College en links daarvan de Latijnse school uit 1658 in 1929

Fort Picard bij de Broekpoort in de Paardestraat wordt gesloopt voor de bouw van het 'Huys op 't Fort' bij de ingang van de Dominicanenwal.

Figuur 16: Huys op 't Fort in 1950

Fort Picard was een uit mergelblokken en baksteen gebouwde overwelfde kazemat, die tot dan toe als opslagplaatsen voor olie en petroleum in gebruik was geweest.

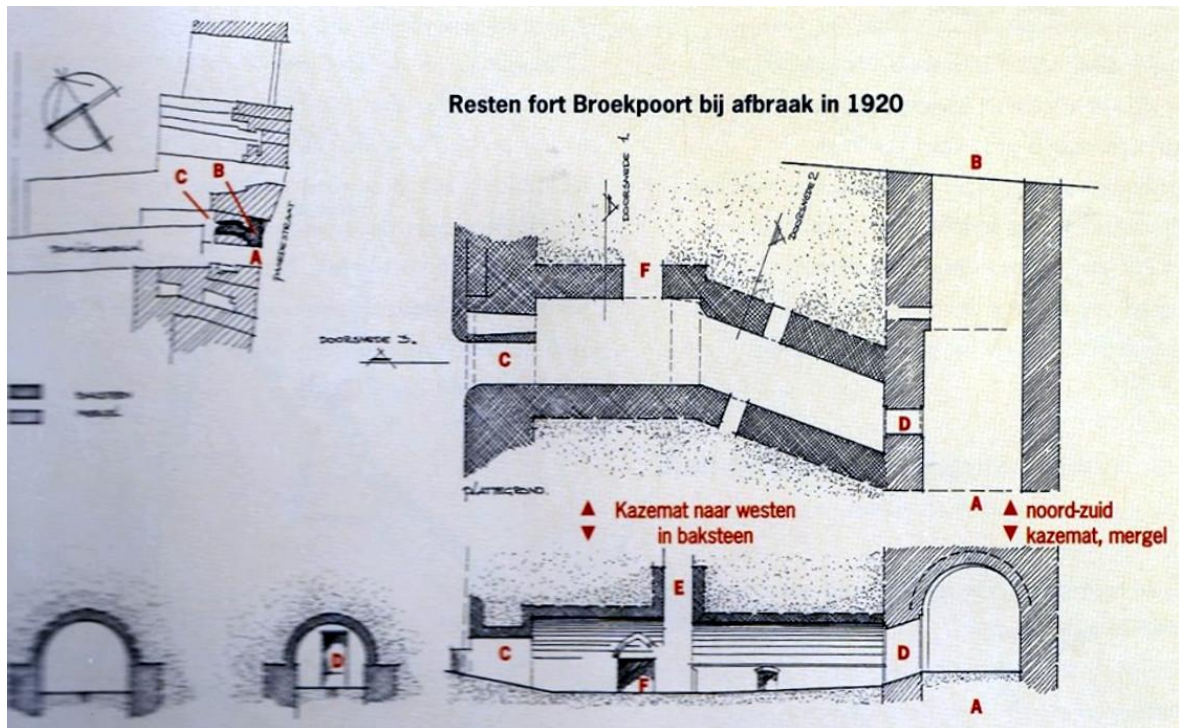
Figuur 17: Fort Picard in gebruik als opslagplaats 1920

Figuur 18: Uitgegraven Fort Picard in 1923, resten bevinden zich nog onder 'Huis op 't fort'

Figuur 19: Schietgaten van fort Picard hetzelfde als van Fort Sanderbout

Figuur 20: Situatietekening fort Picard tijdens de afbraak in 1920

De Landbouw-winterschool houdt op te bestaan in het Kritzraedthuis en hier wordt nu de Openbare Stadsschool gehuisvest.

De staatsmijn Maurits begint met de kolenproductie met 2000 kg steenkool op de eerste productiedag. De behoefte aan buskruit neemt hierdoor toe en de firma Dieteren Meubeltransport breidt zijn wagenpark uit voor het transport van buskruit van Duitsland naar Geleen.

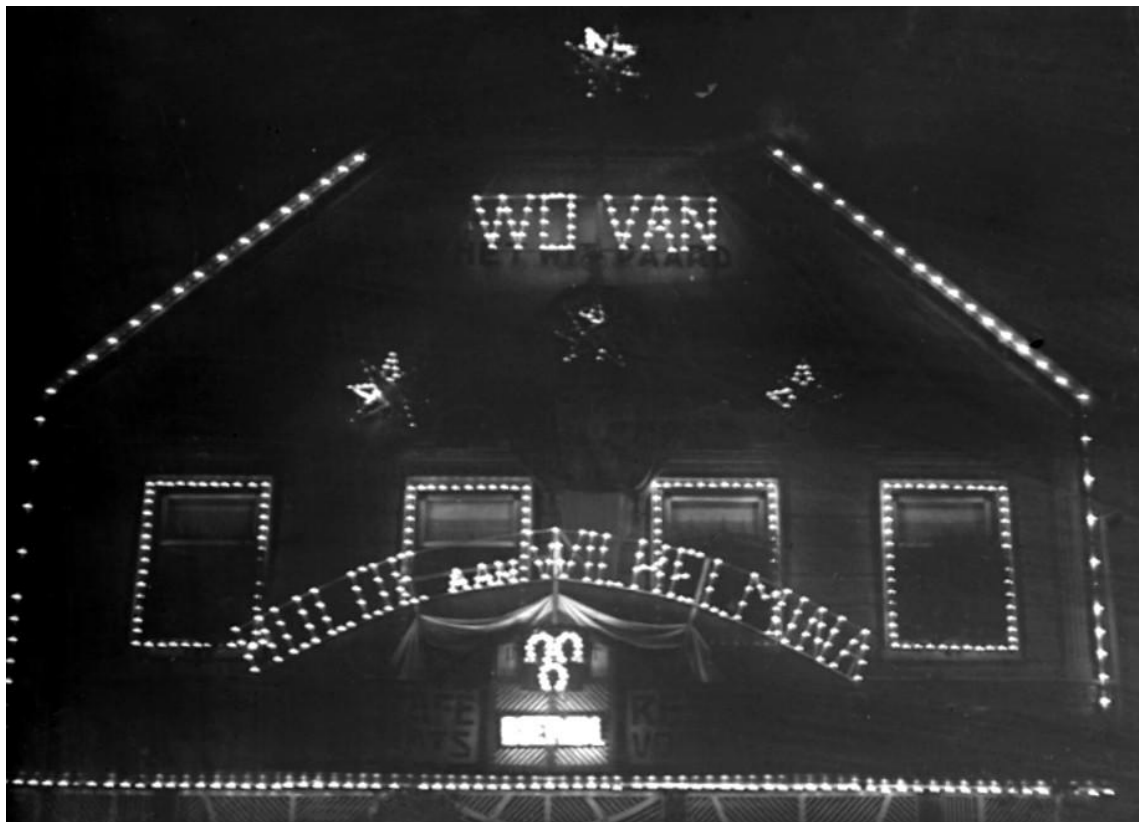

Figuur 21: Buskruittransport voor de mijn Maurits

Koningin Wilhelmina is dit jaar 25 jaar koningin en dat wordt uitbundig gevierd in Sittard, zoals door de Carnavalsclub Wo Van, die in restaurant 'Het Wit Paard' aan de Rijksweg Noord haar bijeenkomsten houdt.

Figuur 22: Restaurant 'Het Wit Paard', stamcafé van de club Wo Van in 1923

Figuur 23: Gevelversiering 's avonds

Taxibedrijf Jelmersma uit de Putstraat maakt reclame voor Hellebrekers Oranjebitter bij gelegenheid van het 25 jarige jubileum van koningin Wilhelmina.

Figuur 24: Reclametaxi van Jelmersma voor oranjebitter

De binnenstad is uitbundig versierd, zoals de Brandstraat met vlag en wimpel.

Figuur 25: Brandstraat met vlaggen en wimpel voor het 25-jarig jubileum koningin Wilhelmina

Ook het bloemencorso staat in 1923 in het teken van het 25-jarig jubileum van koningin Wilhelmina.

*Figuur 26: Bloemencorso in het teken van 25 jaar koningin Wilhelmina
(op het stadhuis is het kroningsjaar 1898 aangebracht)*

Figuur 27: De buurt Putstraat neemt deel met een praalwagen waarop de 'koningin' op haar troon zit

1924

Het lokale telefoonnet begint te groeien. In het begin liepen de telefoonleidingen nog bovengronds, via hoge telegraafpalen. De verbindingen werden handmatig gemaakt. Je draaide aan een klein zwengeltje op je telefoon, waarmee een dynamo in werking gesteld werd en een belletje begon te

rinkelen in het telegraafkantoor. Hier kreeg je dan een telegrafiste te spreken, die handmatig verbinding maakte met de gewenste ontvanger.

*Figuur 28: Telegraafpaal bij de St. Petruskerk in het Kerkstraatje 1924
(bovenop de paal is een bliksemafleider zichtbaar)*

Op de open plek bij de telegraafpaal stond de winkel van Swakhoven, die in 1924 afbrandde.

Figuur 29: Limbrichterstraat met gestutte Edah

Het afgebrande pand van Swakhoven wordt afgebroken, waarbij de ernaast liggende winkel Edah gestut moet worden.

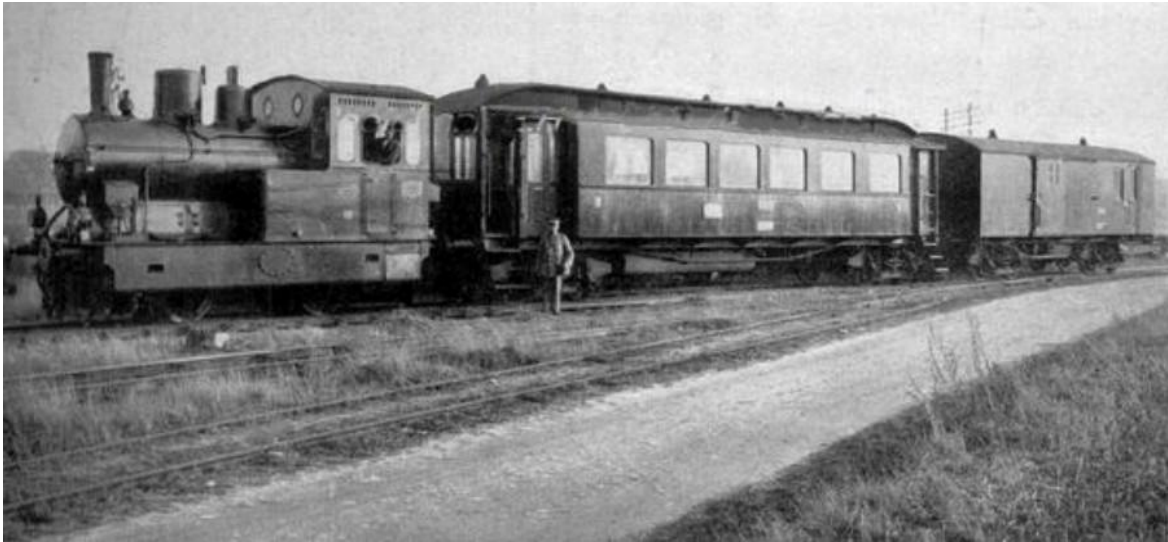
*Figuur 30: Winkel van Swakhoven hoek Limbrichterstraat - Kerkstraat in 1915 en afgebrand in 1924
(hiernaast de kruidenierswinkel Edah)*

Op de voorgevel van het stationsgebouw wordt een klok aangebracht.

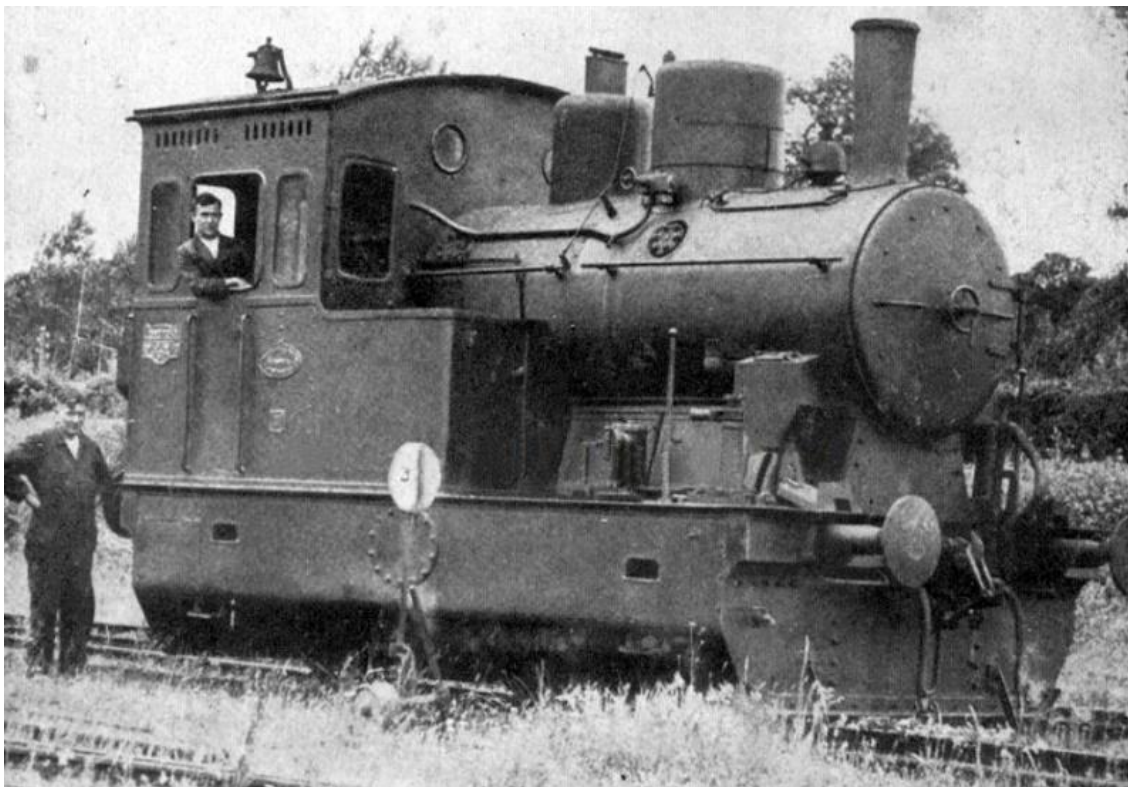

Figuur 31: Stationsklok in 1924

De tramlijn Sittard – Grevenbicht wordt geopend.

Figuur 32: Tramlijn Sittard – Grevenbicht is eigenlijk een spoorlijn van de LTM

Figuur 33: Met deze locomotief wordt de tramlijn Sittard-Grevenbicht onderhouden

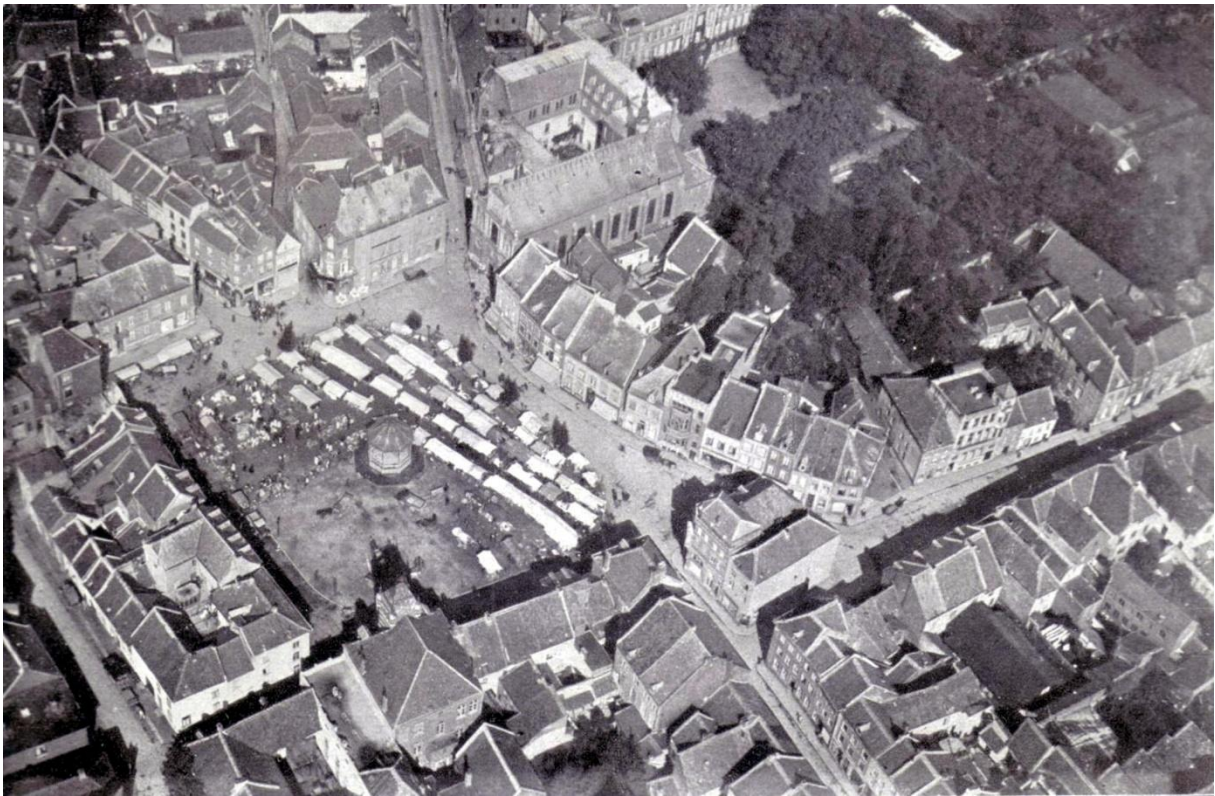
Met gemeentelijke subsidie wordt, ter gelegenheid van het vijftigjarig bestaan van het stadhuis, een boekje uitgegeven: *'Sittard, de ingangspoort van Neerlands mijngebied in het schoone Limburg'*. Tot teleurstelling van Sittard wordt echter Geleen het centrum van de nieuwe mijnindustrie, zodat die gemeente in 1950 een tentoonstelling kon presenteren onder de vlag: *'Geleen, Sleutel tot de Mijnstreek'*. De rivaliteit tussen Sittard en Geleen blijft nog jaren bestaan, bijvoorbeeld tot uiting komend in de altijd beladen voetbalwedstrijden tussen Sittardia en Fortuna '54. (In 1968 gefuseerd tot 'Fortuna Sittard Combinatie')

De carnavalsoptocht trekt ieder jaar steeds meer publiek.

Figuur 34: Grote drukte bij de carnavalsoptocht op Rijksweg Noord in 1924

Er komen steeds meer kraampjes op de donderdagmarkt, die drukker bezocht wordt.

Figuur 35: Marktdag in 1924

Voor de jaarmarkt St. Joep op 19 maart wordt zeer druk bezocht.

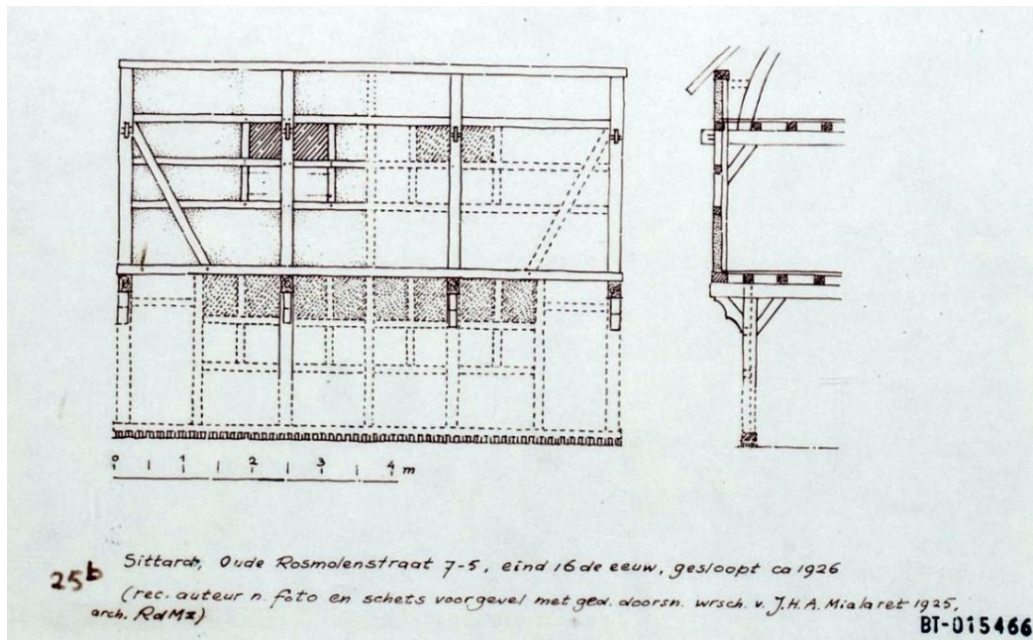

Figuur 36: Jaarmarkt St. Joep zeer druk bezocht in 1925

Sloop pittoreske oude Rosmolenstraat (ook wel 'Glazere Sijtraot' genaamd vanwege de kleine glazen raampje in de huizen of 'Neilisgetske' naar de Sittardenaar Neilen) ten behoeve van de aanleg van de Rosmolenstraat om een zuidelijke doorgang door de wal te maken naar het Tempelplein en de Engelenkampstraat. Reeds in de 16^e eeuw wordt deze oude Rosmolenstraat genoemd vanwege de paardenmolen, die gebruikt werd als er te weinig water geleverd werd door de Molenbeek. Dit straatje liep, net als de Gruizenstraat 'dood' tegen de wal. Het Neilisgetske kwam uit bij de rosmolen.

Figuur 37: Vakwerkhuisen in de oude Rosmolenstraat ('Neilisgetske') in 1920

Figuur 38: Vakwerkhuisen in de oude Rosmolenstraat gesloopt in 1926

Door de aanleg van de nieuwe Rosmolenstraat is niet alleen de oude Rosmolenstraat (Neilisgetske) gesloopt, maar ook de vakwerkhuisen die naast het Kritzraedthuis gestaan hebben. Op de foto is de achterkant van het Kritzraedthuis te zien, in gebruik als school waardoor de bovenramen dichtgemetseld waren en onder grote schoolramen aangebracht waren. Rechts is de achterkant van de vakwerkhuisen in de oude Rosmolenstraat te zien, die gesloopt werden om plaats te maken voor de nieuwe Rosmolenstraat. Links van het Kritzraedthuis de achterkant van de vakwerkhuisen, die ook gesloopt werden, en daarboven is nog net de toren te zien van het ook al gesloopte stadhuis op de Markt. Het gebouw onder de toren is de achterkant van brouwerij Roebroek en rechts daarvan de kantonnale gevangenis, allebei gesloopt. Tussen het Kritzraedthuis en het stadhuis lag de stadsboerderij van Beaujean, natuurlijk ook gesloopt voor de bouw van de ondertussen (2017) failliete V&D. Het grote slopen in Sittard was begonnen.

Figuur 39: Tracé van de nieuwe Rosmolenstraat achter het Kritzraedthuis in 1924

Op de volgende foto is de voorkant van brouwerij Roebroek te zien in de Nieuwstraat omstreeks 1879, die als enige van de huizen een dakgoot heeft.

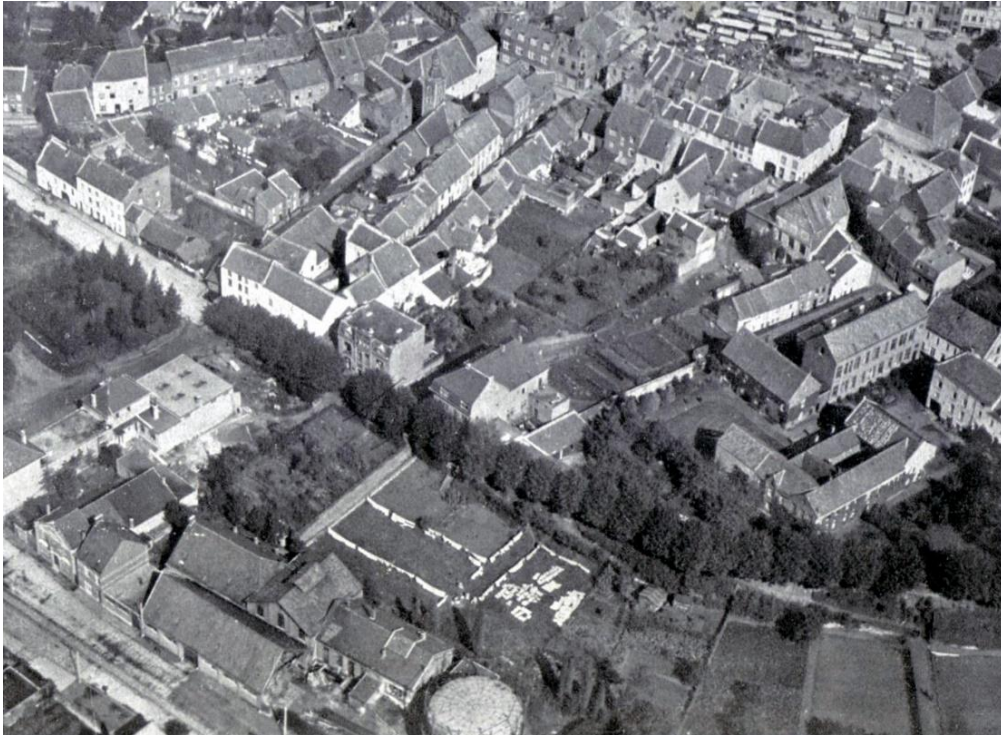
Figuur 40: Hoek Nieuwstraat-Gruizenstraat in 1880 (het maken van een foto was in die tijd een hele belevenis)-origineel

Figuur 41: Hoek Nieuwstraat-Gruizenstraat in 1880 bewerkt

Ook op deze foto is veel te zien: helemaal links is nog net het Kritzraedthuis te zien en daarnaast de kantonale gevangenis. Hiernaast de brouwerij. Bij de gaslantaarn is de ingang van de op stadsboerderij de Tempel bij de wal doodlopende Gruizenstraat. Op de hoek een huis met ongelijk

dak uit 1661, met aan de straatkant de 'ziep' (een goot onder de straat door) om het overtollige water uit de por in de Plakstraat af te voeren naar de Molenbeek.

Figuur 42: Luchtfoto uit 1921 van Klein Venetië

Op de luchtfoto is te zien dat de Rosmolenstraat nog niet aangelegd is. Midden links zijn de bomen op het Tempelplein te zien, met daaronder de ijsfabriek en daar boven de Paradijsstraat. De wal is nog volledig aanwezig, bij het begin van de bomenrij van de Agnetenwal ligt de watermolen van Damoiseaux en de molenbeek die, langs het protestantse kerkje, naar de banmolen loopt (midden boven).

Figuur 43: Molenhuis van de watermolen bij het Tempelplein

Midden onder is de gashouder en daarnaast de gasfabriek te zien. Daarboven ligt linnen te bleken in de vroegere stadsgracht, die hier gedempt is. Daarboven de rosmolen op het einde van het Neilisgetske bij de wal. Rechtsmidden het klooster Agnetenberg en rechtsboven is de donderdagmarkt aan de gang.

Figuur 44: Nieuwstraat in 1968 en 1970, hier wordt de Hema gebouwd

De volgende foto geeft een aardig beeld van wat hiervan geworden is na de aanleg van V&D, Hema en het oerlelijke gebouw van de Algemene Bank aan de linkerkant, waardoor de zuidkant van de Markt ook helemaal verpest is.

Figuur 45: Nieuwstraat in 1975

In de Agricolastraat worden de nieuwe huizen opgeleverd. Het inwoneraantal van Sittard groeit snel door de mijnindustrie, van 6.030 in 1900 tot 13.327 in 1925.

Figuur 46: Agricolastraat wordt aangelegd in 1924 (op de voorgrond komt het pleintje met de zonnewijzer)

Figuur 47: Zelfde plek in 1958 (met zonnewijzer)

Tegenover de nieuwe woningen aan de Agricolastraat wordt het stadspark aangelegd.

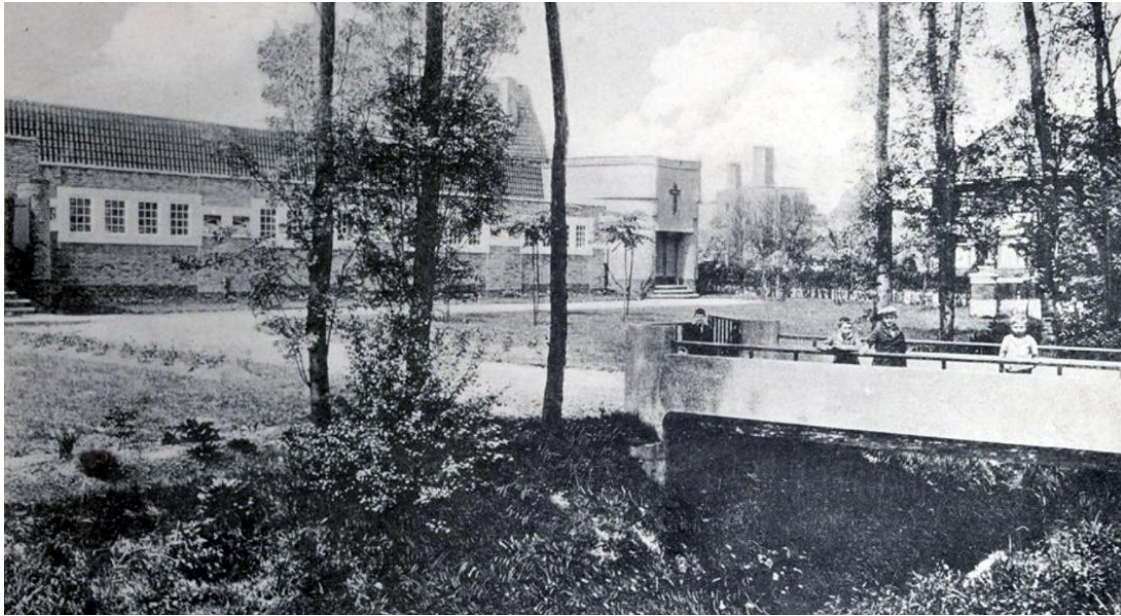

Figuur 48: Aanleg van het park aan de Agricolastraat in 1924

Figuur 49: Aan de zuidkant wordt een vijver aangelegd (1930), begin van het latere stadspark

Op de hoek Parklaan-Wilhelminastraat wordt de lagere jongensschool St. Jozef gebouwd. Tussen 1951 en 1958 heb ik op deze school gezeten en in het zevende jaar de voorbereidingsklas voor de HBS gevolgd.

Figuur 50: Lagere jongensschool St. Jozef met brug over de Keutelbeek in de Parklaan

In de zomer voert de Geleenbeek weinig water aan. De Stenen Sluis wordt gesloten om zoveel mogelijk water in de Molenbeek te krijgen voor de molens in de stad.

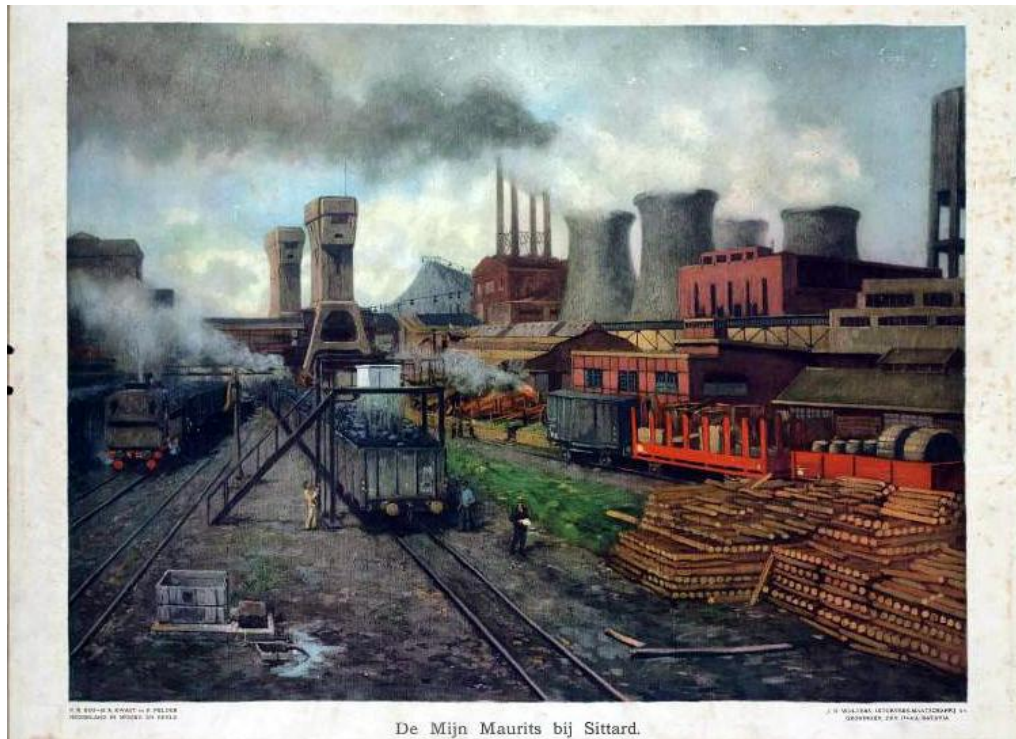

Figuur 51: Droogstaande Stenen Sluis in de zomer van 1924

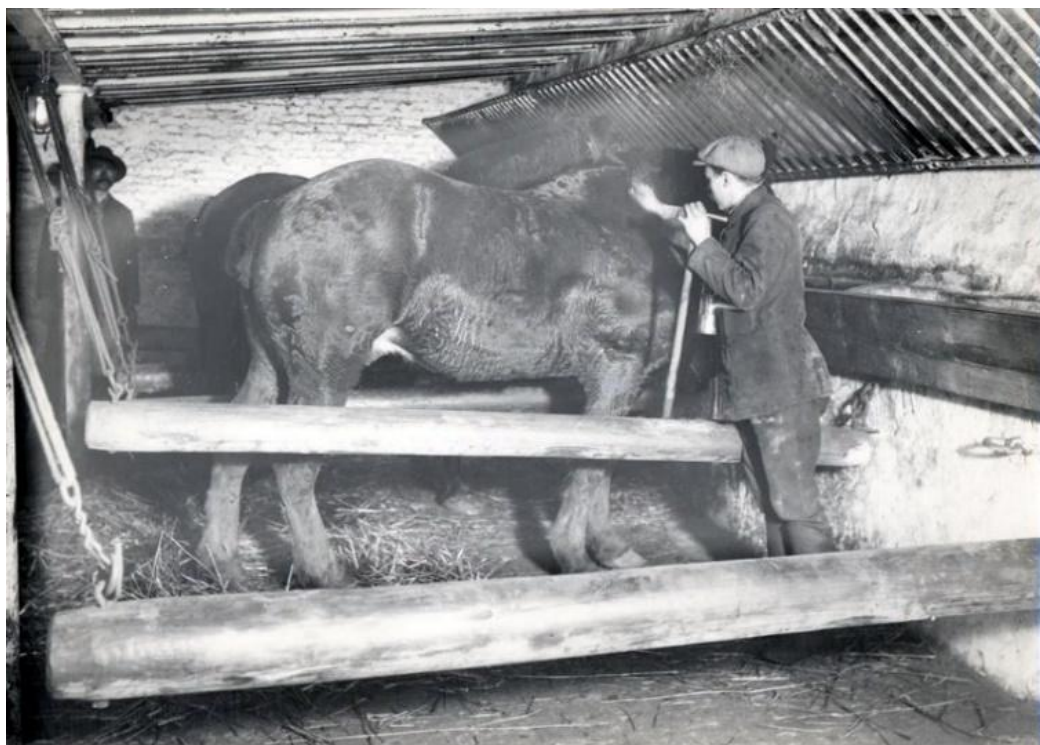
1925

Zware regenval zorgt ervoor dat de Keutelbeek buiten haar oevers treedt en een gedeelte van de binnenstad blank laat staan. Gelukkig is de stand van het water niet zo hoog als in 1892.

Op de Geleense Graetheide begint Staatsmijn Maurits officieel met de kolenproductie. Het zal de grootste kolenmijn van Europa worden.

Figuur 52: Schoolplaat van de staatsmijn Maurits

Figuur 53: Ondergrondse paardenstal (in 1925 werden ondergronds nog paarden gebruikt)

Door de start van de kolenproductie op de staatsmijn Maurits neemt het treinverkeer in Sittard sterk toe.

*Figuur 54: Goederentrein op het uitgebreide spooremlacement in Sittard in 1925
(links een watertappunt voor de stoomlocomotieven)*

De mijnwerkers uit de dorpen, zoals Grevenbicht, worden per bus vervoerd.

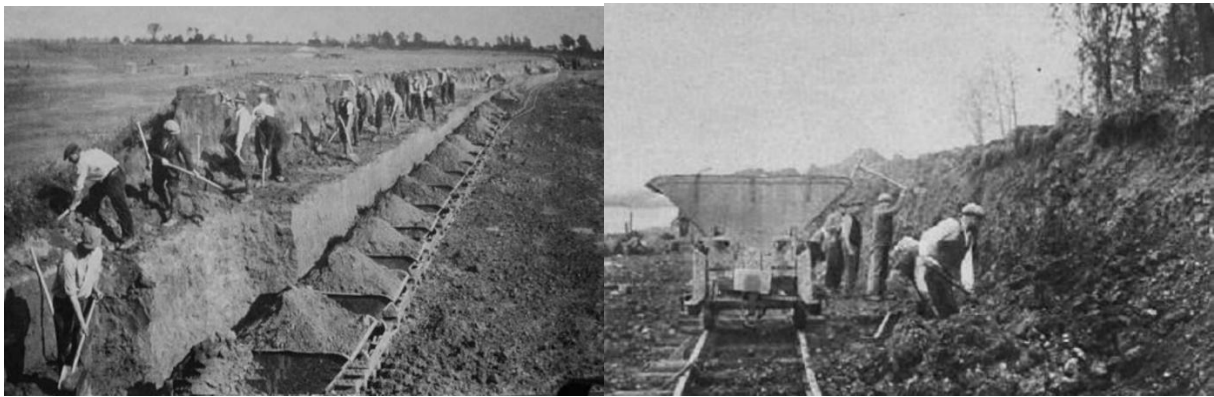
Figuur 55: Mijnwerkers bus in Grevenbicht

Rond de mijn worden nieuwe woonwijken voor de mijnwerkers aangelegd, zoals in Lindenheuvel de wijk Hemelrijk, de mijnwerkers woonden letterlijk 'onder de rook' van de mijn.

Figuur 56: Mijnwerkerswoningen in de wijk Hemelrijk

Bij Born wordt het nieuwe Julianakanaal gegraven voor het kolentransport, omdat de Maas tussen Maastricht en Maasbracht moeilijk bevaarbaar is in droge perioden (de Maas is een regenrivier). De aanleg duurt 10 jaar.

Figuur 57: Delen van het Julianakanaal worden met de hand gegraven (extra werkgelegenheid in de crisisjaren)

Figuur 58 Julianakanaal bij Born in 1935

De St. Rosakapel bestaat 250 jaar en er vinden uitgebreide Rosafeesten plaats voor de beschermheilige van Sittard. In de St. Michielskerk is een beeld van de heilige Rosa centraal geplaatst en verlicht met vele lampen.

Figuur 59: Heilige Rosa in de St. Michielskerk

Er trekt een historische optocht van 55 groepen en 5 wagens door de stad waarin het leven van St. Rosa uitgebeeld wordt. Op de hoek van de Putstraat is de oude Putpoort nagebouwd.

Figuur 60: Nagebouwde Putpoort op de hoek Markt-Putstraat

De historische optocht trekt grote belangstelling in de stad. Volgens de krant zijn 20.000 vreemdelingen met extra treinen en bussen naar Sittard gekomen om de festiviteiten bij te wonen.

Figuur 61: Historische optocht ter ere van St. Rosa in 1925 (hier twee mijnwerkers en Gulikse soldaten)

Winkeletalages besteden ook aandacht aan het 250-jarige Rosafeest.

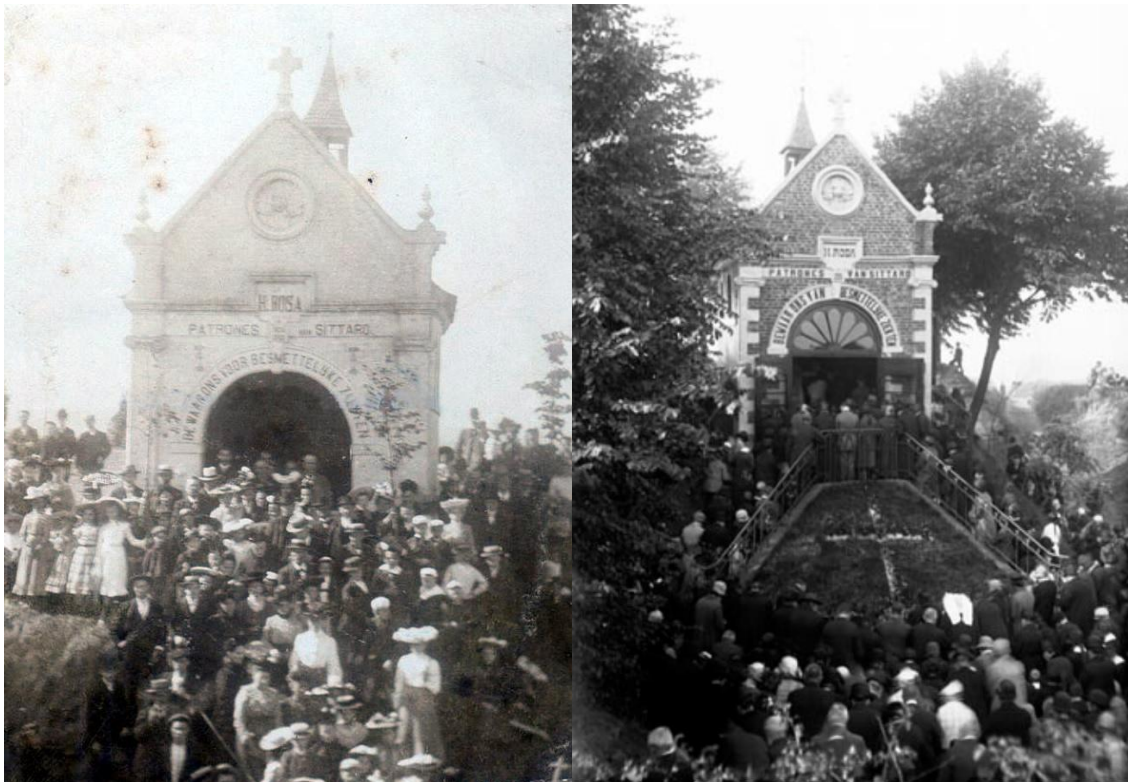

Figuur 62: Etalages besteden ook aandacht aan het 250-jarig Rosafeest

Figuur 63: Op de Markt wordt gecollecteerd voor het onderhoud van de St. Rosakapel

De trap met hardstenen treden naar de ingang van de St. Rosakapel wordt vervangen door een dubbele trap. Dit wordt gedaan om de stroom bezoekers tijdens de Rosaprocesie beter te kunnen verwerken.

*Figuur 64: Links: St. Rosaprocesie in 1910 (de mensen poseren voor de foto op de enkelvoudige trap)
Rechts: 250e procesie naar de St. Rosakapel, met nieuwe trappen, op 30 augustus 1925*

Figuur 65: De Rosaprocesie pauzeert even voor de foto in 1925

In de zandgroeve in de Kollenberg wordt een tijdelijk altaar opgericht om de duizenden bezoekers van de Rosafeesten de mis te laten bijwonen.

Figuur 66: Tijdelijk altaar in de zandgroeve tijdens de Rosafeesten

Langs de weg naar de St. Rosakapel in de Kolleberg zijn in het begin van de 19^e eeuw voetvallen geplaatst, toen ter weerszijden van de weg. De kapelletjes van deze verkorte kruisweg werden tussen 1902 en 1925 vervangen door nieuwe, waarin ook enige afbeeldingen uit het lijden van Christus werden opgenomen, zoals:

Voetval I: "Jezus in den hof van Gethsemanië. Vereerders van de H. Rosa. Jubeljaar 1925"

Voetval II: *"Jezus voor Caiphas. Uit dankbaarheid F.S.E. 1-6-'25"*

Voetval III: *"Jezus voor Pilatus"*

Voetval IV: *"Jezus wordt wreedelijk gegeeseld"*

Voetval V: *"Jezus beklimt den Calvariëberg. Geschonken door H. Dieteren-Rutten Sittard 1907"*

Voetval VI: *"Christus sterft aan het kruis. Vereerder v.d. H. Rosa"*

Voetval VII: *"Jezus wordt in het graf gelegd. Vereerders v.d. H. Rosa jubeljaar 1925"*

Figuur 67: De zeven voetvallen in 2000

Figuur 68: In gebruikname van voetval VI in 1920

Het internaat van het St. Jozefcollege wordt gestart in het Bisschoppelijk College, tevens wordt gestart met de opleiding H.B.S. en wordt de Latijnse school omgezet in een erkend gymnasium.

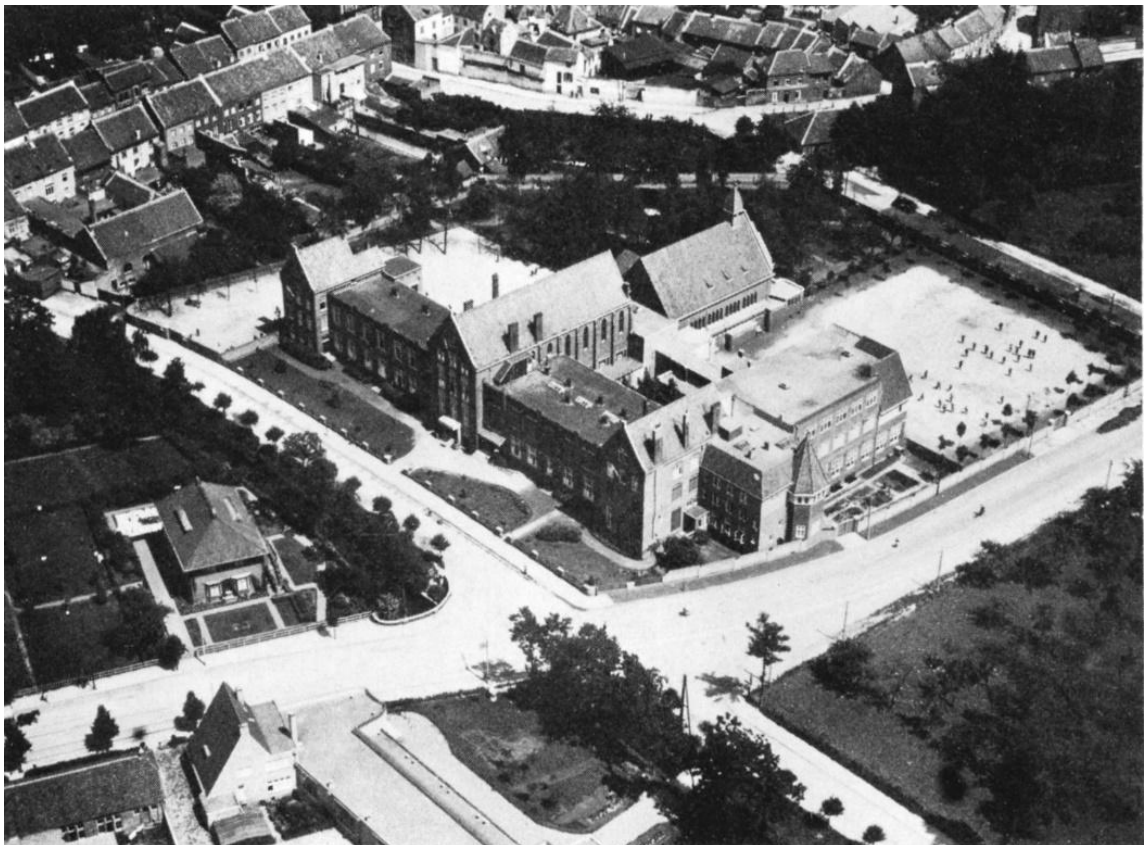

Figuur 69: Aanleg van nieuwe kapel en internaat Bisschoppelijk College in 1924

Op de foto is veel te zien: tegelijkertijd met de nieuwbouw worden de Wilhelminastraat, Parklaan, Engelenkampstraat en Walstraat aangelegd, waarvoor een deel van de wal afgegraven wordt. Onderaan is een brug over de Keutelbeek aangelegd, waar de lagere jongensschool St. Jozef gebouwd wordt. Rechtsboven is de stadsgracht (de Wieër genoemd) en wal bij de Paradijsstraat te zien. De zuidkant van deze wal en de Engelenkampstraat is nog volledig onbebouwd. De oude kapel van het Bisschoppelijk College wordt omgebouwd tot gymzaal, waar vaak de nieuwe sport basketbal gespeeld wordt. De speelplaats van de internen is ommuurd (internen mochten niet het internaat verlaten, post werd door de prefect geopend en gelezen, een streng regiem). De vroegere kapel wordt omgebouwd tot studiezaal voor de internen, die hier onder streng regiem hun huiswerk moeten maken.

Figuur 70: Studiezaal internen Bisschoppelyk College in de vroegere kapel

Figuur 71: Internaat Bisschoppelyk College wordt geopend, de wegen en de lagere school zijn klaar in 1925

Figuur 72: Rond 2000 wordt de naam Keutelbeek blijkbaar officieel (brug kruising Parklaan – Wilhelminastraat)

Aan de achterkant van het Bisschoppelijk College bij de stadsgracht de Wieër wordt een brug over de gracht gebouwd en verbonden met een ondergronds buizenstelsel op de Keutelbeek aan de voorkant van het College. De Wieër zorgde vóór 1700 voor het voeden van de stadsgrachten met vers water vanuit de Molenbeek, dat geregeld werd met een waterwerk bij het Stenen Muurke.

Figuur 73: Walstraat met brug over de Wieër en ingang achterkant Bisschoppelijk College in 1932

Over deze brug wordt de Walstraat aangelegd. Daarvoor wordt de wal tussen de Brandstraat en de Paradijsstraat afgebroken en wordt de nog volledige wal rond Sittard onderbroken over een lengte van ongeveer 100 m.

Figuur 74: Links de vroegere opgang naar de wal in de Brandstraat die afgebroken wordt voor de aanleg van de Walstraat; rechts de opgang naar de Begijnenhofwal, die met een hek konden worden afgesloten

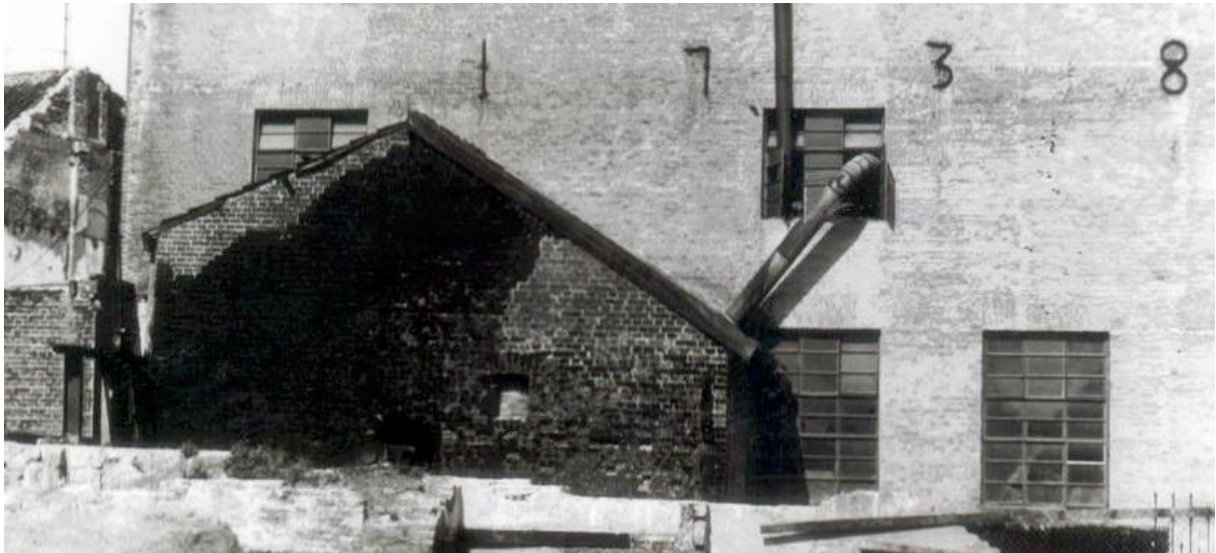

Figuur 75: De wal doorbroken achter het College, rechts ligt de Wieër, Walstraat naar Engelenkampstraat moet nog aangelegd worden

De Molenbeek en de Keutelbeek beginnen zwart te kleuren door de afvoer van kolengruis van de kolenwasserij van de Staatsmijn Maurits (kolen (= versteend hout) blijven drijven, terwijl stenen zinken – hiermee konden stenen uit de kolen verwijderd worden). Ik zie Schlam An nog kolenslik uit de beek verzamelen met haar kar om dit later in de vorm van een soort kolenkoeken als brandstof te

verkopen.

De banmolen brandt op de morgen van St. Rosakermis voor de tweede keer af.

Figuur 76: De banmolen voor de tweede keer afgebrand

Inwijding nieuwe grote kapel van het Bisschoppelijk College. Rond 1960 vonden hier de jeugdmissen plaats in een poging de jeugd van Sittard te behouden voor het katholiek geloof, de zogenaamde 'Beatmissen'.

Figuur 77: Mw. Sanders-Reijnaerds, met jeugdorkest, tijdens een jeugdmis in de kapel van het College

In Sittard waren nog geen tractoren in gebruik, dus werden ook koeien als trekdier gebruikt.

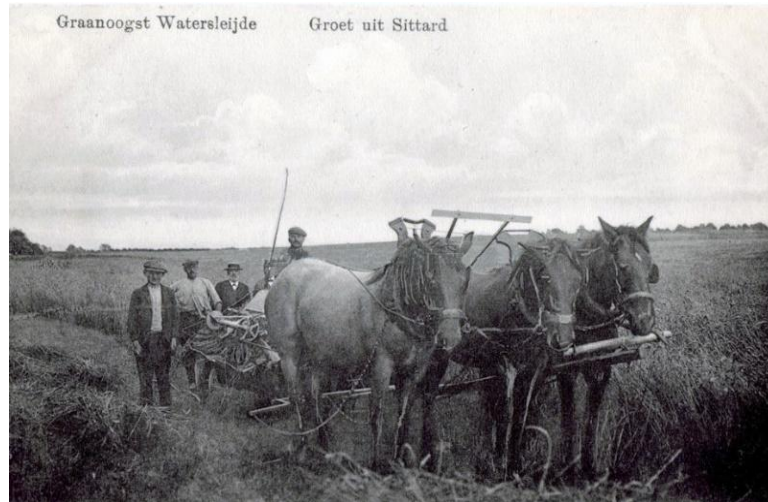

Figuur 78: Koe als trekdier in de Kollenberg rond 1900

Figuur 79: Hooitransport in Leijenbroek 1925 (koe helpt de os met bergop trekken)

Rijkere boeren konden zich paarden veroorloven.

Figuur 80: Drie paarden trekken de maaimachine voor de graanoogst

Figuur 81: Een os als trekdier voor de eg en zaaien met de hand in Broeksittard 1948

Figuur 82: Armere boeren moesten het graan met de zeis oogsten, die haarscherp moest zijn (R: een boer 'haart' zijn zeis)

Voor het trekken van kleine karren werden ook honden en geiten gebruikt.

Figuur 83: Geitenkar in Nieuwstadt 1932

Figuur 84: Hondenkar op de Steenweg in 1904

Figuur 85: Hondenkar op de Markt in 1906 (hond ligt erbij te slapen)

Figuur 86: Hondenkar in de Kollenberg in 1910

Vanuit Sittard vertrekt een feesttram naar Herzogenrath, omdat op deze dag het laatste stuk tussen Heerlen en Kerkrade gereed gekomen is.

Figuur 87: Tram naar Heerlen vertrekt vanaf het station

*Figuur 88: Tramrails in de Wilhelminastraat richting Bergstraat in 1929
(op de achtergrond het perron van het station)*

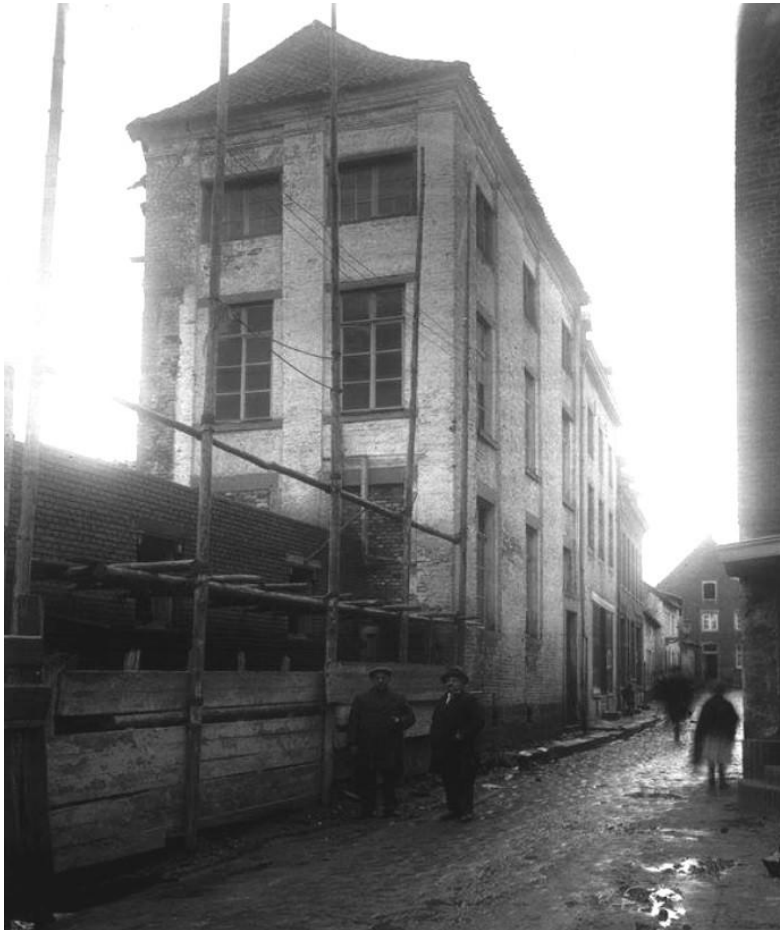

Figuur 89: Tussen de Rijksweg en de Engelenkampstraat lopen de tramrails midden over de weg in de Wilhelminastraat

Figuur 90: Op de kruising Engelenkampstraat-Parklaan steekt de tram de weg over naar rechts

De oude banmolen in de Molenbeekstraat/Helstraat brandt totaal af. Net als na de stadsbrand wordt de banmolen weer opgebouwd.

Figuur 91: Nieuwbouw banmolen in de Helstraat in 1924

Figuur 92: Het pakhuis van de banmolen tegen de voogdij aan gebouwd in 1959

Onbegrijpelijk dat de eigenaar Houben van de banmolen ooit toestemming gekregen heeft om zijn opslagruimte tegen de oude voogdij aan te bouwen, waarvan de ramen dicht gemetseld werden. Nog onbegrijpelijker dat dit gebouw gesloopt is in 1972.

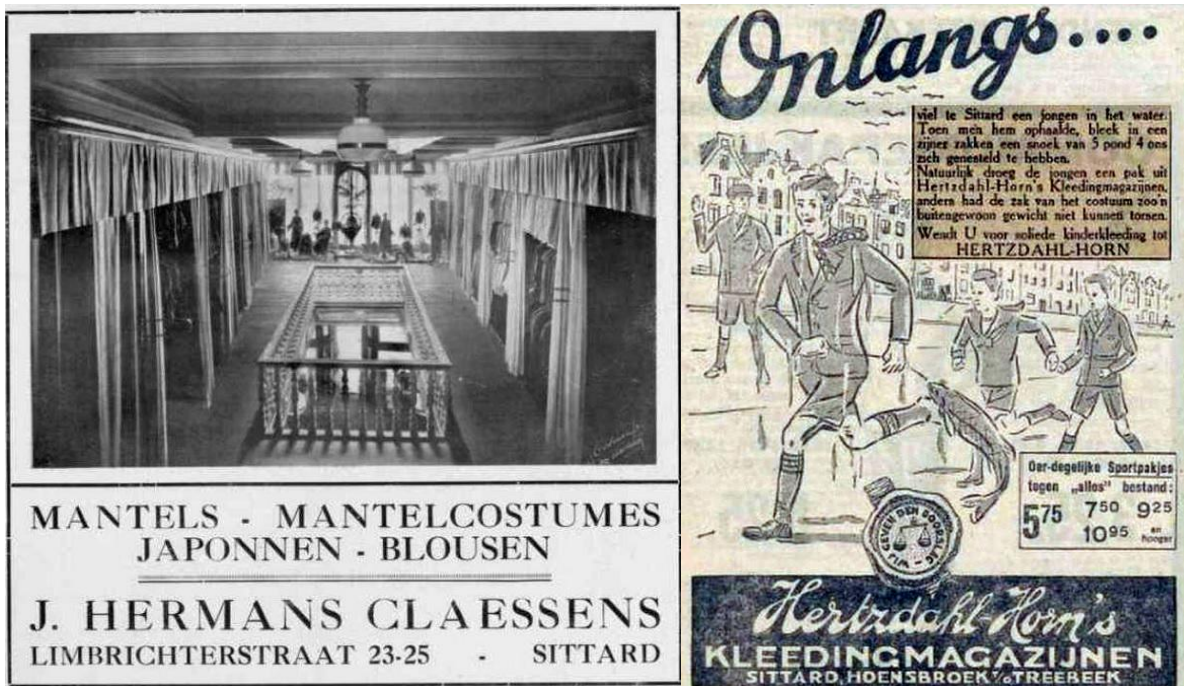

Figuur 93: de oude voogdij vernield tijdens de wederopbouw van de banmolen

Figuur 94: Herbouwde banmolen na de brand

De economie floreert in Sittard na de eerste wereldoorlog (tot de beurskrach van 1929 in Amerika) en in de Limbrichterstraat worden nieuwe winkels geopend, zoals de kledingwinkel Hermans-Claessens, juwelier Vroemen, kledingwinkel Flecken-Olislagers en drogistrij de Magneet.

Figuur 95: Paskamers in 1925 en advertentie met een sterk verhaal in 1928

Figuur 96: Winkels in de Limbrichterstraat richting Markt (in het midden de beroemde Sittardse viltten hoed)

Op steeds meer plekken in Sittard wordt benzine verkocht, zoals door importhandel van A. Dieteren van Neer voor benzine, olie en benzol, onder de slogan 'Dietoline uw Benzine'. In hun pand wordt later van Gend en Loos gevestigd.

Figuur 97: Benzinehandelaar A. Dieteren 'Dietoline uw Benzine'

Op de hoek Walstraat-Engelenkampstraat wordt de Ford-garage gebouwd, waar het nu onbekende benzinemerkt APC (American Petroleum Company) verkocht wordt. Deze Amerikaans-Belgisch-Nederlandse maatschappij is in 1891 opgericht en beschikte over drie zeilschepen waarmee olie en benzine in houten vaten vervoerd werd naar Rotterdam (in 1892 al 500.000 vaten). Later is voor APC de merknaam Esso gekozen.

Al in 1895 werd in Sittard petroleum van APC in blikken verkocht voor de petroleumlampen, dat het schaars geworden walvistraan verving. De petroleum werd aanvankelijk via door honden voortgetrokken karren verkocht. Verkoop vond plaats in twee-literkruiken. Later verschenen karren waarop een olietank was gemonteerd. Hiermee werden de door APC verstrekte kruiken afgevuld. In 1906 werd gestart met de verkoop van benzine in 10 literblikken in Sittard.

In de Eerste wereldoorlog kwam er geen olie van APC in Nederland binnen en daarna kwam een einde aan de petroleumverkoop, omdat iedereen overgegaan was op gas- en elektrisch licht.

In 1925 kwam de eerste benzinepomp van Shell in Sittard op de Rijksweg Noord. Deze benzinepomp van APC kwam in 1930 en werd in 1938 Esso.

Figuur 98: Fordgarage op de hoek Walstraat-Engelenkampstraat

Figuur 99: Vroegere Fordgarage gesloopt in 1985

1926

Tussen de Molenbeek en de Keutelbeek, ten noorden van de Stenen Sluis, wordt een tennisbaan door de tennisclub 'Sittard' geopend.

Figuur 100: In 2017 bestaan deze tennisbanen nog steeds

Aanbesteding voor de nieuwe Rosmolenstraat, om de stad een toegangsweg aan de zuidkant te geven. De prijs bedraagt fl. 5338,-. De opdracht wordt aan G. Keulen te Ophoven gegund.

Figuur 101: Rosmolenstraat, het Kritzaedthuis heeft nog een blinde zijgevel

De voorzitter van carnavalsvereniging Wo Van trouwt. De trouwkoets wordt getrokken door de leden.

Figuur 102: Trouwkoets wordt getrokken door leden van club Wo Van in de Kapittelstraat

Ook in 1926 wordt 'zomeruitverkoop' gehouden, zoals in de kledingwinkel van de gezusters Pilgram in het pand van de voormalige Sittardsche Bank, waarin later de Gruyter gevestigd wordt.

Figuur 103: Zomeruitverkoop, ernaast verkoopt Mw. Cals 'Maeseijker Knapkoeken'

Bij enkele families in de stad heersen de zwarte pokken (*Variola major*), die meestal dodelijk is, in tegenstelling tot de waterpokken (*Variola minor*). Pokken zijn zéér besmettelijk, men neemt aan dat enkele virusdeeltjes volstaan. In de middeleeuwen is 10% van de bevolking overleden aan een pokkeninfectie. In Zuid-Amerika zijn de indianen na 1500 bijna voor 90% uitgeroeid door het pokkenvirus dat de Spanjaarden meebrachten. Er bestaat geen echt geneesmiddel tegen de pokken, je kunt alleen preventief vaccineren met koepokken ('vaccineren' komt van het Latijnse 'vacca' = koe), wat in mijn jeugd volop gebeurde: enkele krasjes met het koepokvirus op je bovenarm of bil, waarna er een litteken achterbleef.

Figuur 104: Litteken pokkenenting op bovenarm

Figuur 105: Eerste pokkenvaccinatie met koepokken in 1796

21. 594 De ondergeteekende 1) *Med. Dr. J. C. Raaijmakers* gevestigd te 2) *Raamsdijk*,
verklaart de koepokinenting verricht te hebben aan 3) *Albertus Heyman*
geboren den 4) *26 Dec 1863*, wonende te 5) *Sorbus*,
en zich persoonlijk overtuigd te hebben, dat zich daarna 6) *koepokken* hebben
ontwikkeld, die een zoodanig beloop hebben gehad, dat zij voorbehoeding tegen de kinder-
pokken zooveel mogelijk waarborgen.
(Dagteekening) *10 Juli* 1885.
(Handteekening van den genees- of heilkundige) *D. J. Raaijmakers*

In te vullen:
1) den titel van den genees- of heilkundige.
2) den naam der gemeente, waar de genees- of heilkundige gevestigd is.
3) den naam en de voornamen van den ingeënten persoon.
4) den geboortedatum van den ingeënten persoon.
5) den naam der gemeente, waar de ingeënte persoon woont.
6) het getal koepokken, die een geregeld beloop hebben gehad, of, zoo de inenting zonder voldoende gevolg bleef, het woord *geene*, in welk geval de woorden, die een zoodanig beloop hebben gehad, tot en met waarborgen, moeten doorgehaald worden.

Figuur 106: Verklaring van een arts dat men gevaccineerd is tegen pokken 1883

In 1980 heeft de Wereld Gezondheid Organisatie pokken tot een uitgeroeide ziekte verklaard en de vaccinatie afgeschaft vanwege de bijverschijnselen en risico's van de vaccinatie. Wel bestaat het gevaar dat het pokkenvirus ingezet kan worden als biologisch wapen of een bioterroristische aanslag. De Nederlandse regering heeft in 2010 alvast twintig miljoen pokkenvaccins verspreid over Nederland om, indien nodig, de bevolking binnen een dag te kunnen vaccineren met behulp van 'ringvaccinatie': eerst de betrokken hulpverleners, waarna zij zelf in een lokaal gebied verdere vaccinaties kunnen uitvoeren.

Aan de Rijksweg Noord begint garagebedrijf Cartigny auto's van Chevrolet te verkopen en repareren.

Figuur 107: Reparatie-inrichting Chevrolet van garage Cartigny Rijksweg Noord

Figuur 108: Opening showroom in 1926

Bij de staatsmijn Maurits begint de steenberg te groeien. Na 1968 wordt de grote steenberg afgegraven en de stenen gebruikt bij de aanleg van de Deltawerken in Zeeland.

Figuur 109: Steenberg van de mijn Maurits

In december wordt burgemeester Gijzels begraven, die Sittard vanaf 1904 door de moeilijke jaren van de eerste wereldoorlog, de ontwikkeling van de mijnindustrie en de crisisjaren in Duitsland heeft geloodst.

Figuur 110: Begrafenis van burgemeester Gijzels

1927

Bouw van de Christus-Koning kerk bij het klooster in Leijenbroek, van de architect Jos Wielders.

Figuur 111: Eerste steenlegging Christus Koningkerk in Leijenbroek

De steenfabriek wordt gesloopt om plaats te maken voor het nieuwe rangeerterrein bij het station.

Figuur 112: Steenfabriek in 1927, op de achtergrond het seinhuis boven de ijzeren brug

De ijzeren brug ('lesere bröck') over het spoor wordt geopend voor het verkeer, het seinhuis was al eerder in gebruik genomen.

Figuur 113: De ijzeren brug ('lesere bröck') wordt in gebruik genomen

Herdenking van de 250^e verjaardag van de verwoesting van Sittard in 1677. Er worden geel-blauwe vlaggetjes verkocht met het opschrift Sittard 1677-1927.

In Sittard is een bekende figuur actief, 'het Pikmanke', die met zijn handkar afgedankte spullen ophaalt. Tot 1920 werkte hij bij bierbrouwerij St. Rosa, die toen gesloten werd.

Figuur 114: Het Pikmanke in de Voorstad bij de slager 'Electrische slagerij' in 1927

Figuur 115: 'Electrische slagerij' in de Voorstad, naast het latere pand Kleikamp in 1927

Het Pikmanke, alias Saive, woonde in een klein huisje aan de Keutelbeekzijde van de Dorpstraat in Ophoven.

Figuur 116: Rechts de woning en handkar van het Pikmanke in Ophoven in 1926

Figuur 117: Dertig jaar eerder, in 1897, zag dit huisje er anders uit

Het Palace-theater in de bioscoopzaal van Ober Bayern in de Voorstad brandt geheel uit.

Figuur 118: In 1925 werd nog een filmavond georganiseerd

In het voormalige hotel de Limbourg op de Markt, waar tijdens WO1 een bankfiliaal gevestigd werd, komt café De Pelikaan.

Op de hoek Kastanjelaan-Jubileumstraat wordt door de familie van Dooren een landhuis in cottage-stijl gebouwd.

Figuur 119: Landhuis in cottigestijl Jubileumstraat in 1930

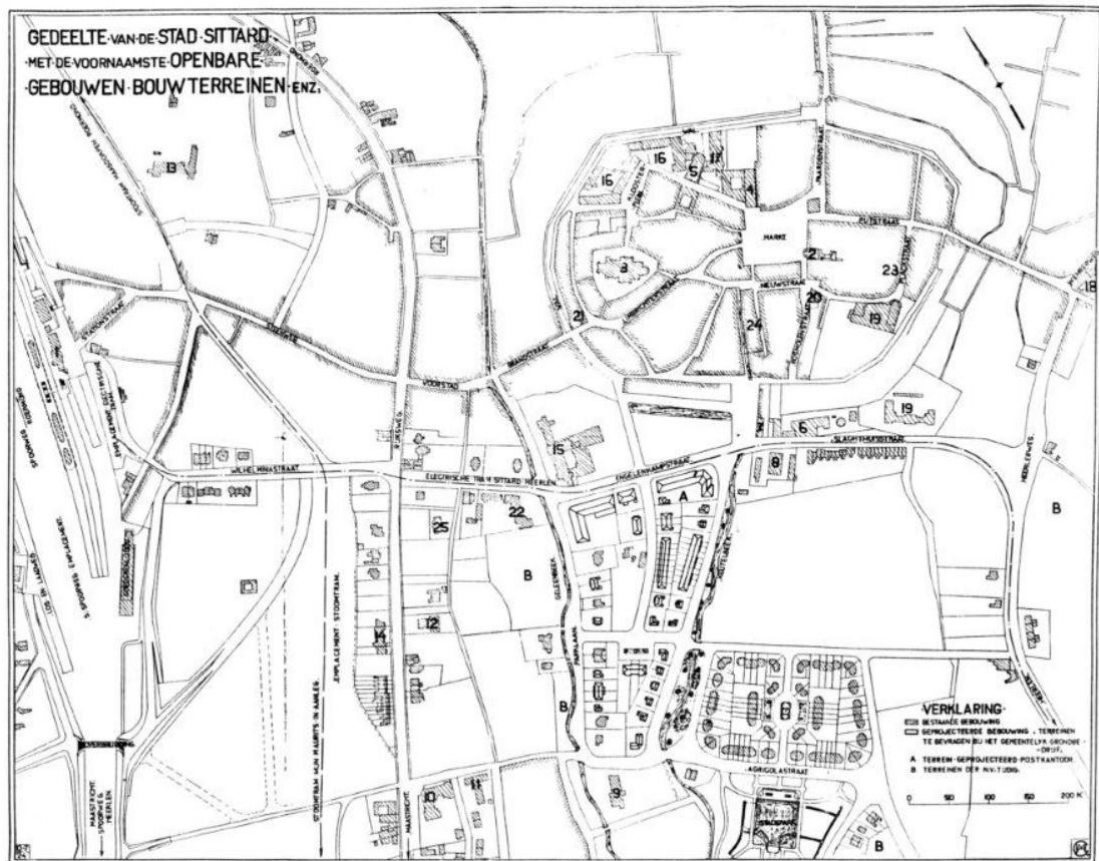

Figuur 120: Landhuis in cottagestijl Jubileumstraat 2, met brug over de Molenbeek in 1972

Figuur 121: Zo ziet het landhuis er uit in 2010 en staat op de Gemeentelijke Monumentenlijst

De volgende kaart toont de uitbreiding van Sittard in zuidelijke richting. Helemaal onderaan het stadspark met de vijver en de nieuwe woningen rond het Julianaplein (tussen Agricolastraat en Jubileumstraat).

Figuur 122: Zuidelijke uitbreiding Sittard in 1930

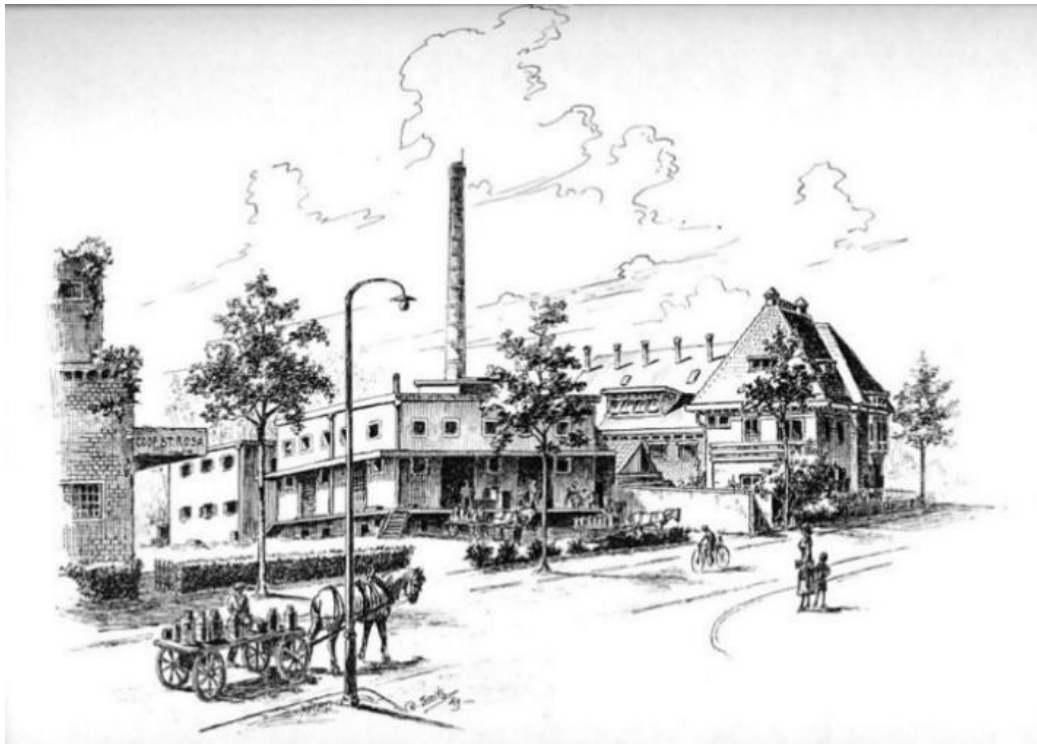
Figuur 123: Villapark rond het Julianaplein in 1927 (de eendenvijver moet nog aangelegd worden)

Prins Hendrik brengt een bezoek aan Sittard bij gelegenheid van de vaandelluitreiking aan de Sittardse afdeling van het Rode Kruis, tevens brengt hij een bezoek aan het ziekenhuis en het Bisschoppelijk College.

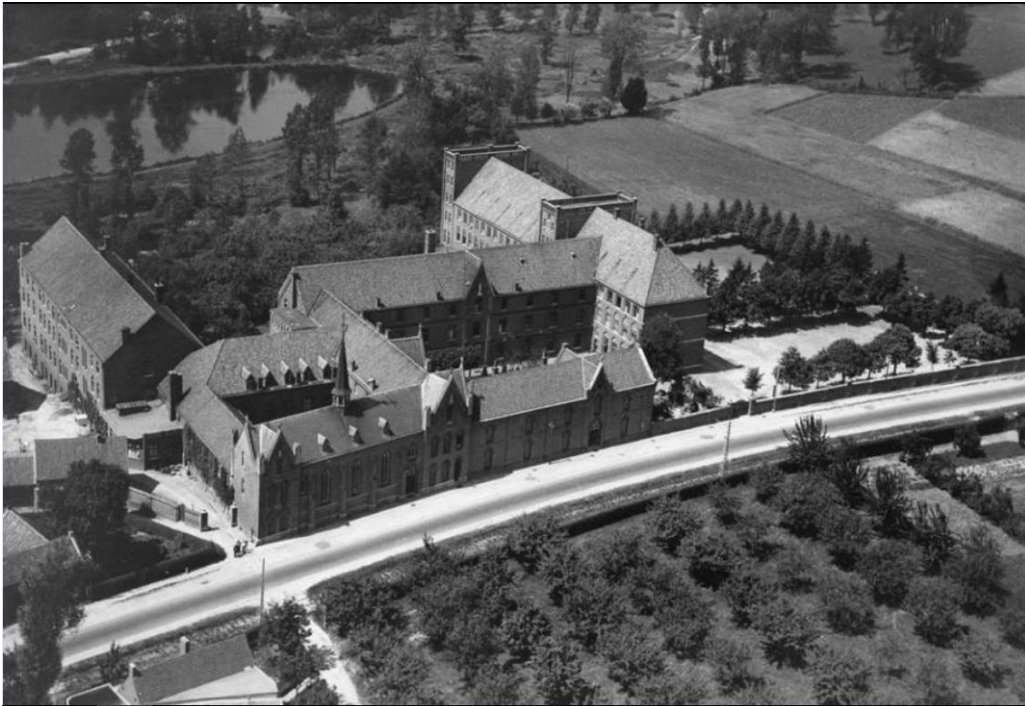
Figuur 124: Prins Hendrik tijdens de vaandeluitreiking aan de Sittardse afdeling van het Rode Kruis

Opening van de kaasfabriek van de Coöperatieve Zuivelfabriek St.-Rosa door de minister van Landbouw en Binnenlandse Zaken, de heer J. B. Kan. Hier wordt de komende jaren 500 ton 'Goudse kaas' per jaar gemaakt.

Figuur 125: Zuivelfabriek St. Rosa

De laatste uitbreiding van het H. Hartklooster in Leijenbroek bestaat uit een grote kloostervleugel, waarbij het studentenhuus 'Kaiserbau' uitgebreid wordt, en een jaar later de kloosterkerk.

Figuur 126: Klooster aan de Leijenbroekerweg in 1927, linksboven de roeivijver

Hotel Luxor aan de Rijksweg Noord krijgt het predicaat Bondshotel, dat na keuring door de ANWB uitgereikt wordt. Al sinds 1884 keurt de ANWB overnachtingsmogelijkheden voor fietsers en later automobilisten. Om de titel Bondshotel te kunnen krijgen moet aan de volgende kwaliteitseisen voldaan worden: een wc en badkamer in het hotel en was- en scheerwater op de kamer. ANWB-leden kregen korting, ook op maaltijden en wijn.

Figuur 127: Nieuwe bomen voor hotel Luxor op de Rijksweg Noord, die goed beschermd worden

Hotel St. Joseph op de hoek Rijksweg Noord-Voorstad, tegenover hotel Germania, was al enkele jaren eerder ANWB-Bondshotel geworden, waar men blijkbaar nogal trots op was.

Figuur 128: Bondshotel St. Jozef, hier wordt later de winkel van Dom vd Berg gebouwd

Het ziekenhuis in Sittard schaft de eerste gemotoriseerde ambulance aan, die besteld wordt bij garage Cartigny.

Figuur 129: Chauffeur van de eerste ambulance van het ziekenhuis in Sittard in 1927

1928

De belangstelling tijdens de carnavalsoptocht is overweldigend en weer groter dan in de voorafgaande jaren.

Figuur 130: Overweldigende belangstelling tijdens de carnavalsoptocht op de Markt

Ook in 1928 wordt een bloemencorso gehouden, waaraan vele groepen deelnemen zoals de werknemers van Zuivelfabriek St. Rosa

Figuur 131: Zuivelfabriek St. Rosa tijdens bloemencorso in 1928

Tijdens deze crisisjaren zijn veel mensen werkeloos en nemen elk baantje aan dat ze maar kunnen krijgen, zoals reclame lopen maken tijdens de St. Jozef-jaarmarkt voor fotograaf Stassen.

Figuur 132: 'Reclamelopen' tijdens St. Joep in 1929

Bij het Arbeidsbureau ('Arbeidsbeurs') op de hoek Rosmolenstraat-Nieuwstraat is het elke dag druk met werkzoekenden.

Figuur 133: Werkzoekenden bij het Arbeidsbureau in de Nieuwstraat in 1930

Figuur 134: Interieur van de Arbeidsbeurs aan de Nieuwstraat

De Rosmolenstraat is in 1930 volledig bebouwd.

Figuur 135: In 1930 geen open plekken meer in de Rosmolenstraat

Naast de ULO-school voor meisjes in de Engelenkampstraat worden nieuwe woningen gebouwd.

Figuur 136: Nieuwe woningen aan de Engelenkampstraat, die hier met een bocht over gaat in de Leijenbroekerweg, die nog niet verhard is

Heel Geleen is in beroering. Gedeputeerde Staten stellen voor om twee grote gemeenten in de Westelijke Mijnstreek te vormen: Beek en de samengevoegde gemeenten Sittard en Geleen. Er wordt in Geleen een optocht georganiseerd tegen deze eventuele annexatie door Sittard. Er heerst al lang een rivaliteit tussen Sittard en Geleen, vooral zichtbaar in de wedstrijden tussen beide voetbalclubs Sittardia en Fortuna.

Figuur 137: Anti-annexatie-optocht in Geleen in 1928 (Geleen werkt liever samen met Beek en Spaubeek)

De nieuwe kloosterkerk (vanaf 1950 ook parochiekerk van Leijenbroek) wordt ingewijd. Deze kerk is ontworpen door de Sittardse architect Wielders, in een door de Neogotiek en het Expressionisme

beïnvloede bouwstijl. Deze kerk is de vijfde uitbreiding van het klooster van de Priesters van het H. Hart in Leijenbroek.

Figuur 138: Kloosterkerk Leijenbroek, later vanaf 1950 parochiekerk Christus koning

De kloosterkerk ligt parallel aan de Leijenbroekerweg, dwars tegen de oostgevel van de Duitse school uit 1900. Aan de noordzijde is de kerk rond uitgebouwd met straalkapellen, die interessante gebrandschilderde ramen uit 1928 bevatten.

Figuur 139: Gebrandschilderde ramen van de straalkapellen uit 1928

De Christus Koningkerk bestaat uit een voor deze tijd moderne gewapend betonconstructie, naar een ontwerp van de Sittardse architect Joseph Wielders, gebouwd door aannemer B. Muyres en de marmer- en steenhoutwerken zijn gemaakt door Victor Laudy.

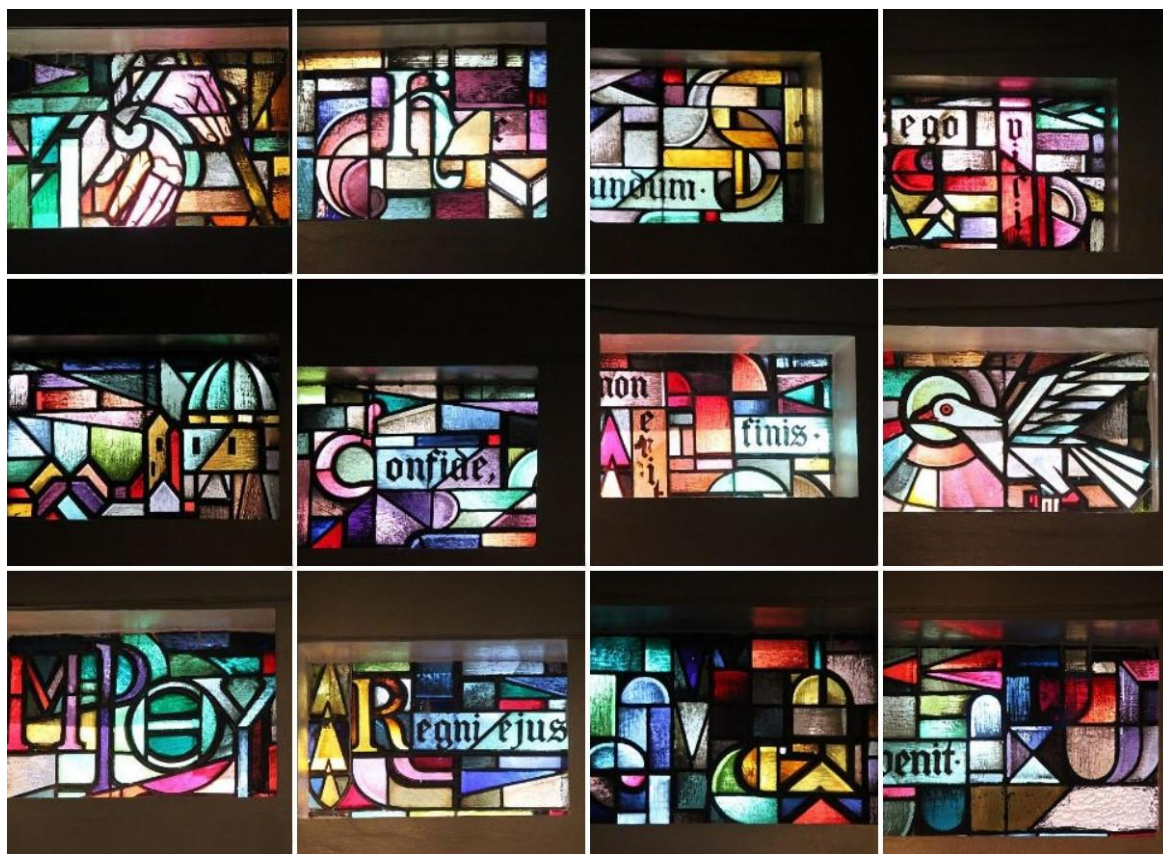
Figuur 140: Interieur van de Christus Koningkerk in Leijenbroek

De kruisweg oogt nogal modern is gehouwen uit natuursteen.

Figuur 141: Modern ogende natuurstenen kruisweg in de kerk van Leijenbroek

De kleine rechthoekige gebrandschilderde ramen zijn in 1928 gemaakt door Paul Bücher in Osnabrück.

Figuur 142: Gebrandschilderde rechthoekige ramen uit 1928 in de kerk van Leijenbroek

De grote gebrandschilderde ramen zijn in 1928 gemaakt door Theo Landmann in Osnabrück.

Figuur 143: Gebrandschilderde ramen en kruisweg uit 1928 in de kerk van Leijenbroek

Via een trap aan de achterkant, ter hoogte van de roevijver, kon je ook in de kerk komen.

Figuur 144: Achteringang van de kerk in Leijenbroek

Het woonwagengkamp aan de Rijksweg wordt naar Leijenbroek verplaatst.

Figuur 145: Het woonwagengkamp wordt van de Rijksweg naar Leijenbroek verplaatst

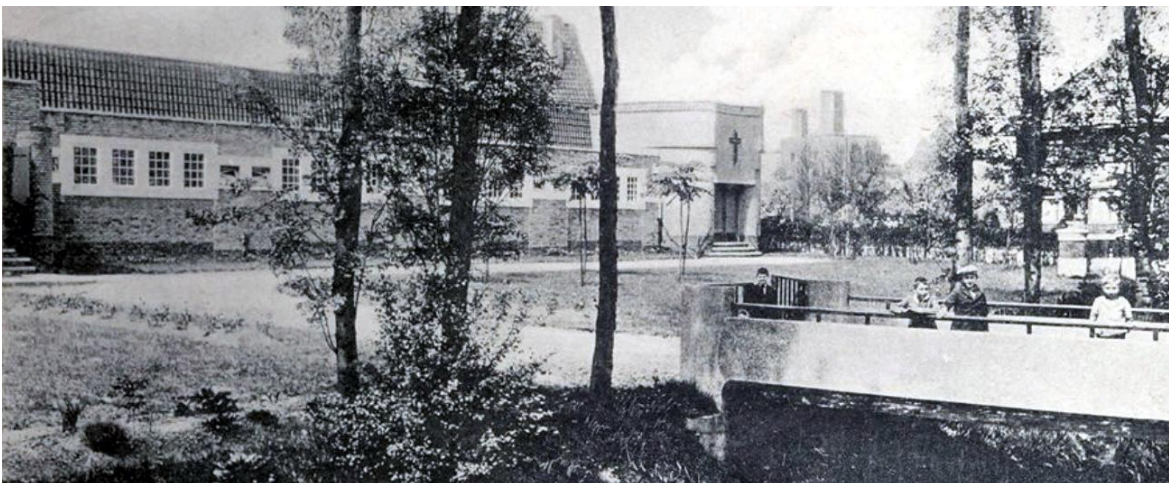
De jongensschool St. Jozef wordt geopend.

Figuur 146: De jongensschool heeft 6 klassen (links de 6e klas) en (rechts) een woning voor 'het hoofd der school'

Figuur 147: Speelplaats van de jongensschool met klas 1 t/m 5 in 1928

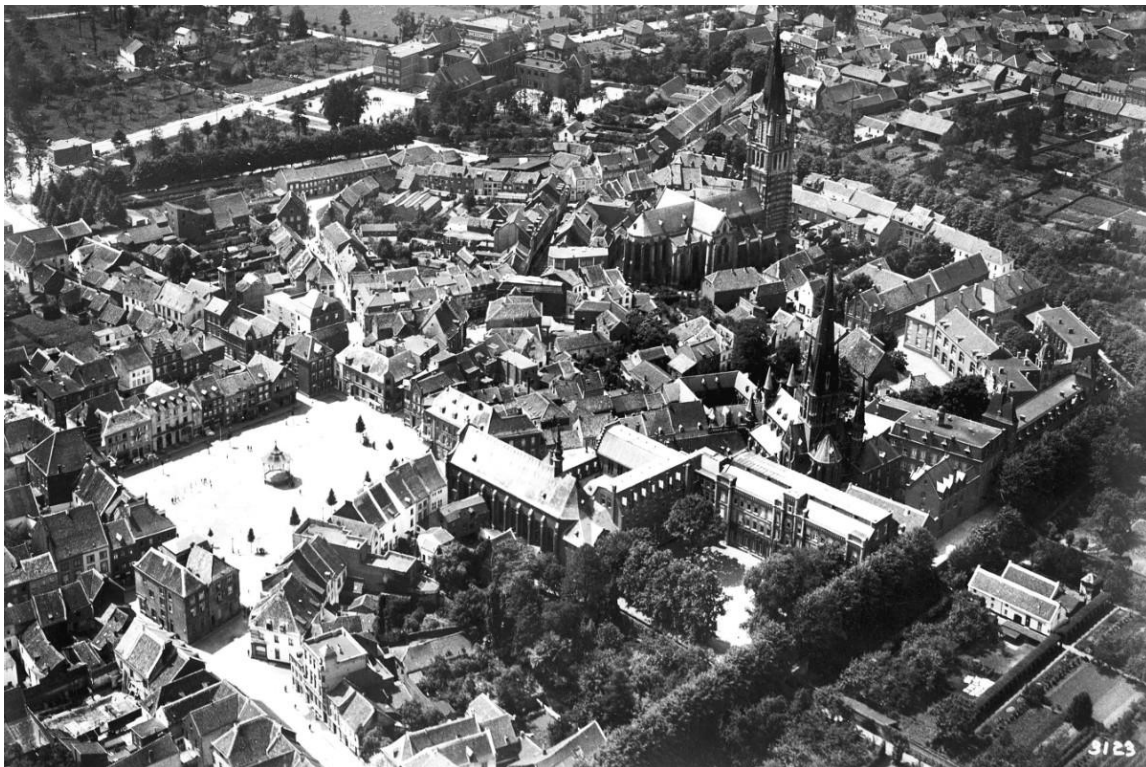

Figuur 148: Brug over de Keutelbeek bij hoofdingang jongensschool St. Jozef

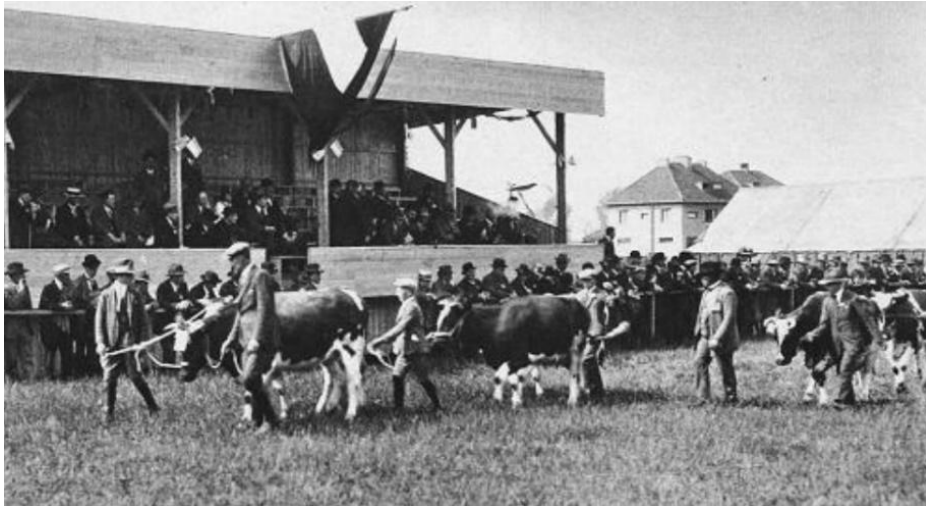
Figuur 149: Klas 6 van de jongensschool, totaal verwaarloosd in 2001

Luchtfoto van Sittard. Helemaal bovenaan in het midden is het Bisschoppelijk College te zien waar de Walstraat aangelegd is, die dwars door de wal loopt. De stadsgracht, links van het College, bij de bomerij is nog volledig intact. De Engelenkampstraat is ook al aangelegd, maar nog niet bebouwd.

Figuur 150: Luchtfoto van Sittard uit 1928

In de Baenje wordt een veetentoonstelling gehouden.

Figuur 151: Defilé van de winnaars bij de vee tentoonstelling

1929

Cokesfabriek van de staatsmijn Maurits wordt gestart. Deze levert mijngas, waardoor de gasfabriek in Sittard verdwijnt.

Bouw Stikstof Bindingsbedrijf (SBB) op de Sittardse Graatheide (latere DSM = Dutch State Mines).

Door de komst van de mijn en de daaruit voortvloeiende chemische bedrijvigheid van het SBB verandert het karakter van de samenleving en het landschap grondig. In enkele decennia wordt het dunbevolkte landbouwgebied veranderd in een dichtbevolkt industriegebied. In het zuidelijk deel van de Graetheide ontwikkelt zich een groot industrieel complex, waardoor Lutterade en Krawinkel, ten westen van de spoorlijn, grotendeels verdwijnen van de kaart.

In de Engelenkampstraat wordt de theater-bioscoop 'Forum' gebouwd, naar een ontwerp van Jos Wielders. Hiervoor worden de witte Huizen Engelen ('Engelenkamp') afgebroken (hier komt de naam Engelenkampstraat vandaan).

Figuur 152: 'Engelenkamp' afgebroken in 1930

Figuur 153: Bioscoop 'het Forum' in 1930

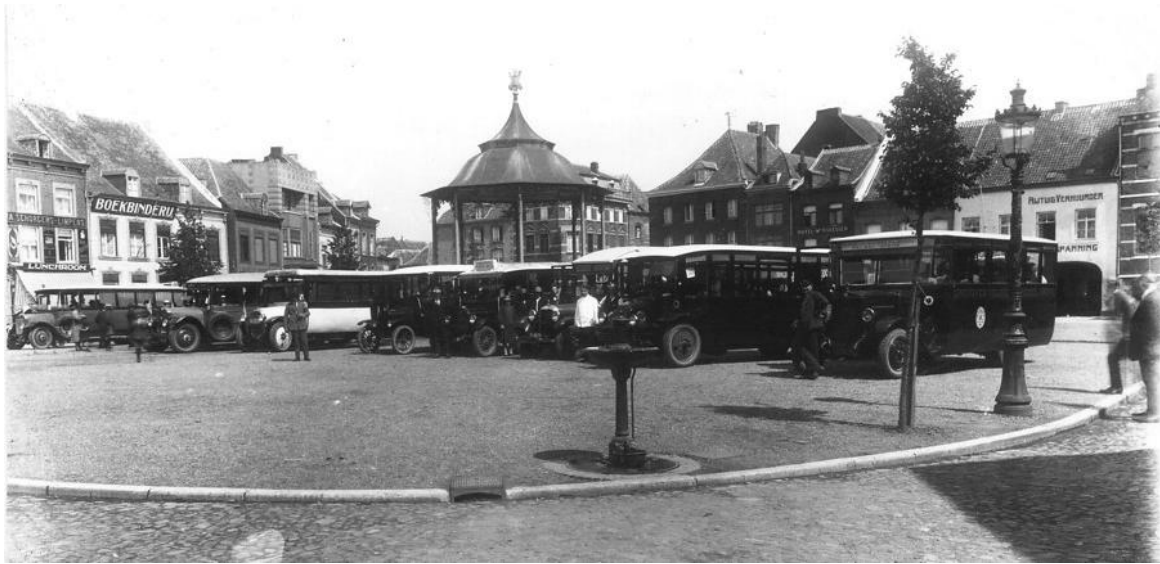

Figuur 154: Bioscoop 'het Forum' in 2000

Nog steeds komen dagelijks bedevaartgangers uit Limburg en Brabant naar de Basiliek voor de verering van Maria.

Figuur 155: Overdadig gepolychromeerde Basiliek

*Figuur 156: Bussen van bedevaartgangers op de Markt in 1929
(Er is weer een hotel bijgekomen op de Markt: hotel Vaessen)*

In deze jaren krijgt de Nederlandse missie van de katholieke kerk grote aandacht. Er worden grote manifestaties en processies georganiseerd, waarbij kinderen centraal staan. Het leven in de missie diende uitgebeeld te worden. Vandaar, dat de kinderen zich verkleedden als pater, missiezuster, of als Chineesjes, negertjes, heidenen enz.

Figuur 157: Kinderen verkleed als Chineesjes, negertjes en heidenen voor de processie

Ook waren er vaak bruidjes, die bloemblaadjes strooiden. Iedereen die meewerkte werd beloond met aflaten. Hoe meer je deed, hoe korter je na je dood in het vagevuur hoefde te branden. Dat was een aantrekkelijk vooruitzicht. De afdelingen van de H. Kindsheid schoten dan ook als paddenstoelen uit de grond. Kinderen konden vanaf hun geboorte tot de Plechtige Communie (of uiterlijk tot het twaalfde jaar) lid worden van deze club.

Figuur 158: Kinderen als volwassenen kleden, in optima forma bij de 'Kindsheidprocessie' in Born in 1929

In het missieactieboekje uit 1922 staat duidelijk omschreven: *“Door gebeden en aalmoezen, vooral der kinderen, de arme verlaten kindertjes in de heidense landen trachten te redden voor hun tijdelijk aards en eeuwig leven”*. De middelen, waren tweevoudig: een dagelijks klein gebedje bestaande uit een ‘Wees gegroet’ met de aanroeping: *“H. Maagd Maria, bid voor ons en voor de arme ongelovige kindertjes”* en een bijdrage van 2½ cent per maand. Daarvoor had bijna ieder gezin een speciaal Missiebusje. Die kleine bijdragen van duizenden kinderen vormden jaarlijks een aanzienlijke som. In 1920 bracht de H. Kindsheid in Nederland een bedrag van 330.000 gulden op (ruim 150.000 euro). De schoolkinderen verzamelden daarnaast zilverpapier (aluminiumfolie bestond nog niet), postzegels (ze bestaan nog steeds ‘Postzegelmapjes van de missie’), kroonkurken en loodcapsules van flessen. Alles voor de missie, met als doel het dopen en vrijkopen van ongelovige kinderen in China en andere ‘afgodische’ landen.

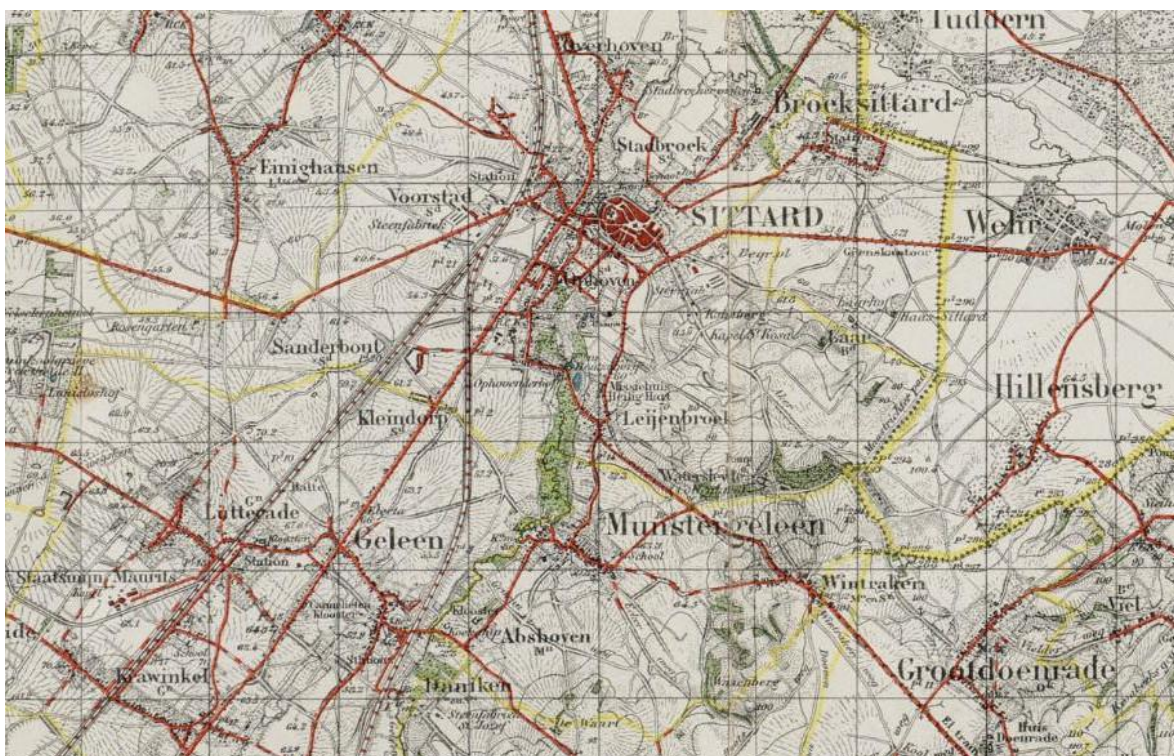
Figuur 159: Die verkleedpartijen namen soms groteske vormen aan zoals in 's-Heerenhoek in 1939

Op veel scholen en ook op de toonbank in winkels stond een metalen 'negerjongen' die de hand ophield. Legde je daar een cent of stuiver in en drukte je op een knopje, dan knikte hij goedkeurend of stak (als ondeugend negertje) zijn tong naar je uit.

Figuur 160: Op de toonbank in winkels stond vaak deze pop om geld in te zamelen voor de missie

In Sittard ontstaan twee nieuwe wijken, Sanderbout en Kleindorp, in de richting van de staatsmijn Maurits, voor de huisvesting van mijnwerkers.

Figuur 161: Op deze kaart uit 1929 zijn de nieuwe wijken Sanderbout en Kleindorp aangegeven (Ook is de ontwikkeling van Sittard in zuidelijke richting goed te zien, de blauwe vlek in het midden is de roeivijver)

Op het dak van het Bisschoppelijk College wordt een derde verdieping gebouwd, met daarin een grote aula voor film- en toneelvoorstellingen.

Figuur 162: Derde verdieping gebouwd op het College

Figuur 163: Aula College in 1924

1930

In Born brandt het kasteel af.

Figuur 164: Kasteel in Born door brand verwoest in 1930

De kasteelboerderij en de tiendschuur in Born blijven gespaard.

Figuur 165: Kasteelboerderij en tiendschuur in Born na de brand in 1930

In het nieuwe Forum theater en op een onbebouwd terrein, hoek Engelenkampstraat - Parklaan, wordt de eerste Sittardse middenstandstentoonstelling geopend door de Commissaris van de Koningin. Zeventig middenstanders (*"Deilnummusch allein van Zitterd"*) nemen eraan deel.

Figuur 166: Affiche tentoonstelling Esmito in 1930

De tentoonstelling Esmito ('Eerste Middenstands Tentoonstelling') wordt natuurlijk vooraf gegaan door een optocht. Optochten houden zit de Sittardenaar in het bloed. De optocht wordt georganiseerd door de 'Vereininging De Kolleberg' met als thema 'Wie 't Waar, wie 't is, wie 't wurd!'.

Figuur 167: Eerste wagen Estimo-optocht 'Welkom Vreemdeling'

Figuur 168: Verschillende instellingen en bedrijven nemen deel aan de optocht, zoals de muziekschool

Figuur 169: Voor de kinderen valt er ook wat te beleven op de tentoonstelling (hoek Engelenkampstraat-Parklaan)

Op de Rijksweg Noord wordt bij Rijwiel- en motorenhandel 'De Concurrent' Shell mengsmering verkocht voor de tweetaktmotoren van deze tijd.

Figuur 170: Verkoop Shell mengsmering aan de Rijksweg Noord

In 1930 was de Openbare Leeszaal en Bibliotheek nog in de Molenbeekstraat gevestigd, die in 1935 verhuist naar de tweede verdieping van het nieuwe postkantoor aan de Engelenkampstraat.

Figuur 171: Openbare Leeszaal en Bibliotheek in de Molenbeekstraat

De katholieke Bibliotheek en Leeszaal is in de Begijnenhofstraat gevestigd.

Figuur 172: Katholieke Bibliotheek en leeszaal in de Begijnhofstraat

Figuur 173: Leeszaal in de katholieke Bibliotheek in 1933

Het Oranjehotel verhuist van het Stationsplein naar de hoek Wilhelminastraat-Rijksweg. Een oorspronkelijk als garage gebouwd pand (de benzinepomp staat in 1930 nog voor het hotel) wordt verbouwd tot hotel.

Figuur 174: Garagepand hoek Wilhelminastraat-Rijksweg wordt verbouwd tot hotel in 1930

Figuur 175: Opening Oranjestadhotel in 1931

Opening van lunchroom-restaurant 'de Prins' op de hoek Rijksweg Zuid - Wilhelminastraat.

Figuur 176: Opening Lunchroom de Prins in 1930

In oktober wordt het zilveren jubileum van het Bisschoppelijk College gevierd, waarbij de nieuwe theaterzaal op de bijgebouwde tweede verdieping geopend wordt.

Figuur 177: Zilveren jubileumviering Bisschoppelijk College in nieuwe theaterzaal

In het ziekenhuis wordt een kraamafdeling met zuigelingenzaal geopend. Tot nu toe was het gebruikelijk (en in 2017 nog steeds) om thuis te bevallen.

Figuur 178: Zuigelingenzaal van de kraamafdeling in het ziekenhuis

Op 10 november 1930 zweeft op lage hoogte een zeppelin boven Sittard, de Graf Zeppelin, typenummer LZ 127, die met een speciale 'postvlucht' naar Nederland was gevlogen. Via Venlo, Roermond, Echt en Sittard vloog de zeppelin naar Maastricht. Via Amby en Valkenburg vloog het weer terug naar Duitsland. Kapitein van het luchtschip was Ernst A. Lehman, die later op 6 mei 1937 met een andere zeppelin, de 'Hindenburg', te Lakehurst in Amerika verongelukte.

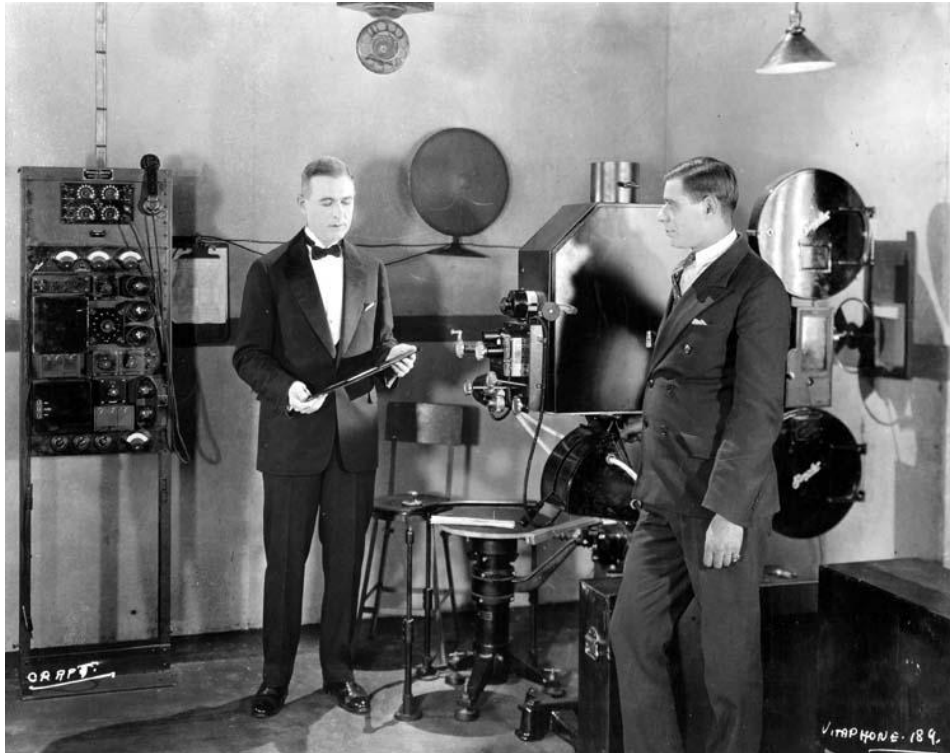
Figuur 179: Luchtschip, de Graf Zeppelin, boven Sittard in 1930

In bioscoop 'Het Forum' wordt voor de eerste keer een film met geluid vertoond, 'Sonny Boy' uit 1929. Het geluidspoor was nog niet op de film gemonteerd, maar opgenomen op een grote langspeelplaat (diameter 41 cm en 33 toeren), die tegelijkertijd met de film afgespeeld werd.

Figuur 180: Speelfilm Sonny Boy uit 1929 met geluid

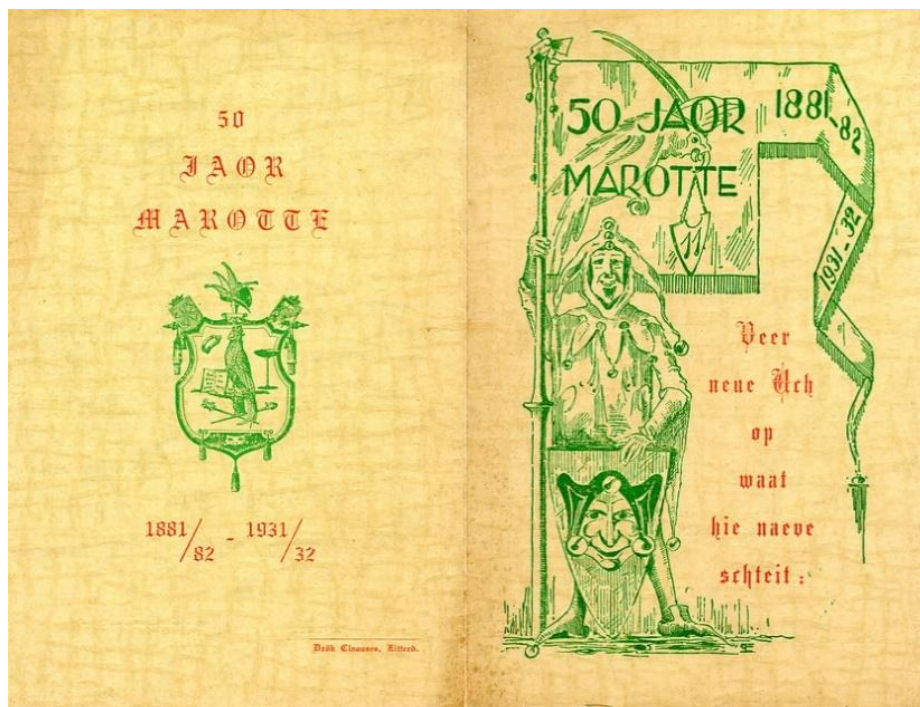
Het precies synchroon laten lopen van beeld en geluid was lastig. Op de film was in de bovenhoek een lichtflits aangebracht, zodat de operator wist wanneer hij de LP moest starten.

Figuur 181: Filmprojector en geluidversterker; man links heeft de grote LP in zijn handen

1931

Carnavalsvereniging Marotte viert haar 50 jarig jubileum op 11 november.

Figuur 182: Carnavalsvereniging Marotte bestaat 50 jaar

Toon Hermans treedt voor het eerst op in het voormalige Sittardse café Victoria, door op het biljart imitaties van destijds bekende personages te geven.

*Figuur 183: Links bouw hotel Victoria op de hoek Steenweg-Rijksweg Noord in 1906
(hier trad Toon Hermans voor het eerst op)*

Figuur 184: Rechts bouw hotel Victoria op de hoek Steenweg-Rijksweg Zuid in 1906

Achter hotel du Limbourg bevinden zich de vroegere paardenstallen en koetshuis. Vanaf 1825 is deze ruimte in gebruik geweest als danszaal van het hotel tot 1920.

In 1931 wordt het gebouw verkocht aan de gebroeders Canton en ingericht als timmerfabriek.

Figuur 185: Vroegere koetshuis van hotel du Limbourg in de Gats

Na 1945 maken meerdere groepen gebruik van deze ruimte: de scouting Deken Tjssengroep, de judoclub, dansschool Erkens en de Philharmonie als repetitieruimte. Ik heb in 1958 hier judoles gehad.

Figuur 186: Repetitieruimte van de Philharmonie in het gebouw achter hotel de Pelikaan in de Gats

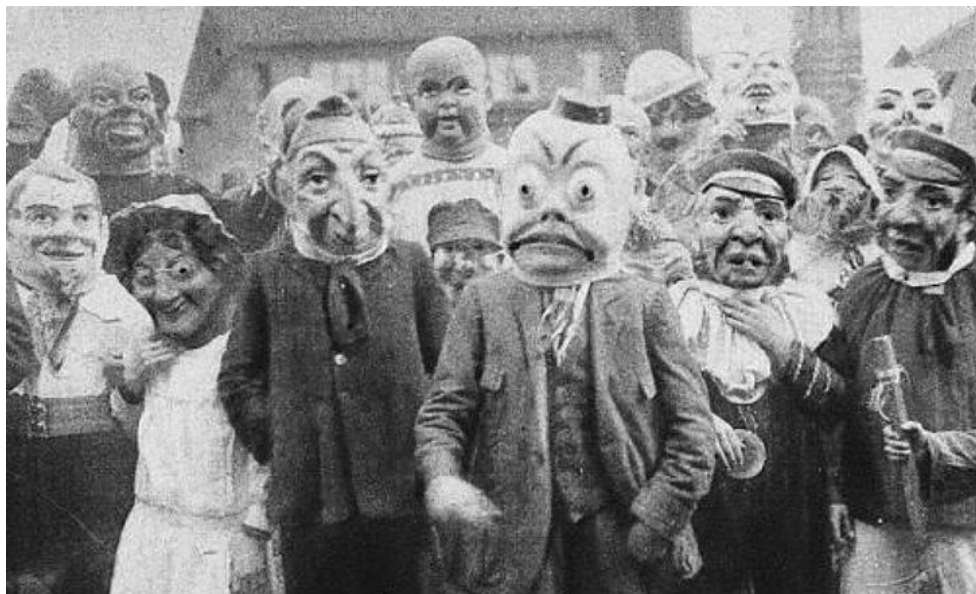
Op het stationsplein worden twee hotels (L' Empereur en Oranjehotel) afgebroken. Een jaar later bouwt men een nieuw hotel aan het station, Hotel Modern, naast het 'Staasiegetske'.

Figuur 187: Hotel Modern tegenover het station in 1932

1932

Carnaval wordt in zijn voortbestaan bedreigd. De geestelijke overheid richt een verzoek aan de gemeenteraad “om te besluiten dat het niet meer geoorloofd zal zijn zich gemaskerd of onherkenbaar gemaakt in het openbaar te vertonen, te beginnen met Carnaval 1932”. In de gemeenteraad wordt voorgesteld de maskerade met carnaval af te schaffen.

Figuur 188: Sittardse maskers met Carnaval in 1922

Dit voorstel wordt met 8 tegen 7 stemmen aangenomen. Bij vier voorstemmers voor het maskeradeverbod worden de ruiten ingegooid. Honderden mensen komen samen op de Rijksweg Zuid om te protesteren tegen dit verbod. Arrestatie van enkele jongens die lawaai maakten met vuurwerk en carbid. Het gevolg is dat stenen naar de politie gegoooid worden. De politie voert een charge met de blanke sabel uit. Op meerdere plaatsen in de stad charges. Samenscholingsverbod in de stad naar aanleiding van de anti-maskeraderellen. Sterke politiepatrouilles in de stad. Geen ongeregelheden.

Ondanks het maskeradeverbod wordt toch door de buurt Steenweg een carnavalsoptocht georganiseerd.

Figuur 189: Carnavalswagen van de buurt Steenweg in 1932

Tijdens de optocht arresteert de politie enkele gemaskerde mensen, omdat ze 'een straatvertoning opvoerden'. Tijdens de zitting voor het kantongerecht op 8 april 1932 achtte de rechter het ten laste gelegde wel bewezen en strafbaar, maar hij legde geen boete op vanwege "*den volkshumor die in het geval steekt en die ook gewaardeerd moet worden*". Hiermee kon de rel rond het maskerade-verbod worden afgesloten.

Enkele Sittardenaren richtten echter een nieuwe carnavalsvereniging 'De Aanhouwtesj' op en zij organiseren een handtekeningenactie voor opheffing van het maskeradeverbod.

Ook het bloemencorso wordt in 1932 voor de laatste keer gehouden.

Figuur 190: Laatste bloemencorso in Sittard in 1932

De komende jaren worden er elk jaar wel optochten georganiseerd maar daarbij staat de hulde aan Maria centraal. De invloed van de katholieke kerk op de besluitvorming in de gemeenteraad is onmiskenbaar.

Figuur 191: Mariahulde optocht in de Limbrichterstraat tijdens de 'Missieweek' in 1932

Voor de eerste keer trekt een grote Missie-optocht door de straten van Sittard, uitbeeldend 'Christus Triomf'. Alle buurten en verenigingen van de stad werken er aan mee. Veel mensen komen kijken.

Figuur 192: Defilé katholieke organisaties tijdens Missie-optocht, met een vreemd handgebaar

Op de Markt wordt het grote Missiespel 'Omnis Terra' van de hand van pater Jac. Schreurs. M.S.C. opgevoerd.

Figuur 193: Missiespel 'Omnis Terra'

Er vindt een drukbezochte vergadering plaats tegen het plan om de Rijksweg om de stad heen te leggen.

In het ziekenhuis wordt een nieuwe keuken gebouwd, annex ketelhuis, met een lange verbindingsgang naar de oostelijk gelegen verpleegafdeling.

Figuur 194: Nieuwe keuken van het ziekenhuis in 1932 (rechts verbindingsgang)

De gemeenteraad besluit tot de bouw van een zwembad in het stadspark aan de Vijverweg. Alles wordt met de hand uitgegraven en aangelegd.

Figuur 195: Aanleg zwembad, op achtergrond het 'Casino'

Figuur 196: Aanleg zwembad, alles wordt met de hand gedaan

Figuur 197: Fundering van het ingangsgebouw, op de achtergrond het klooster van Leijenbroek

Figuur 198: Ingangsgebouw van het zwembad, links de kleedkamers van de meisjes en rechts de jongens

De Rijksweg tussen Sittard en Geleen wordt verlicht met Philips natriumlampen.

Figuur 199: Wegverlichting met natriumlampen op de Rijksweg

Albert Heijn opent zijn eerste winkel in Sittard in de Brandstraat nr. 6.

Figuur 200: Eerste winkel van Albert Heijn in Sittard in de Brandstraat

Het stationsplein wordt opnieuw bestraat.

Figuur 201: Stationsplein opnieuw bestraat in 1932

Het slachthuis is volop in bedrijf in deze jaren.

Figuur 202: Slachthuis volop in bedrijf (de windaangedreven afzuigers op de daken zijn goed te zien)

1933

De crisisjaren zijn duidelijk voorbij. Er wordt volop gebouwd in Sittard en het aantal werkelozen bedraagt nog maar 150 personen.

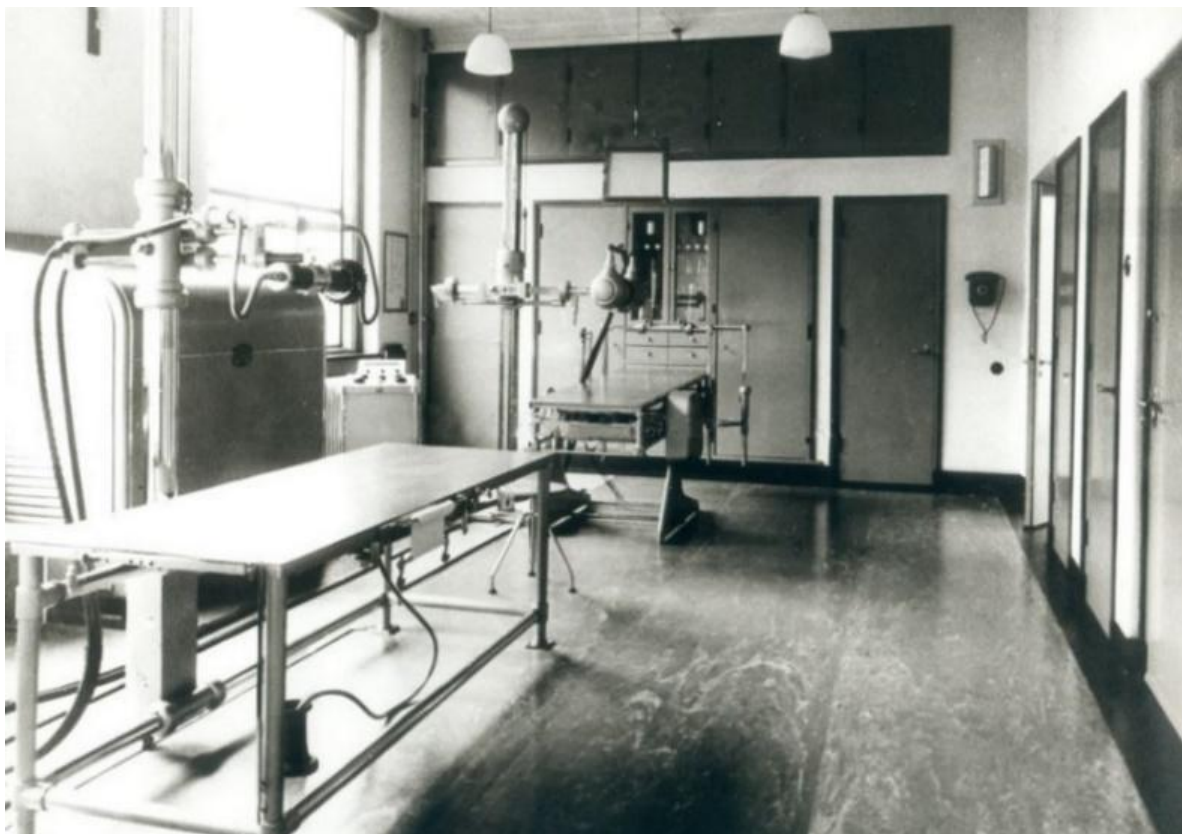
In de Voorstad wordt het trottoir verbreed om in de afgelopen jaren ontstane winkelstraat meer ruimte voor het winkelend publiek te maken; voor het overige verkeer wordt éénrichtingsverkeer ingesteld.

Figuur 203: Verbreding trottoir in de Voorstad in 1933

De handtekeningactie tegen het maskeradeverbod tijdens carnaval levert 2699 handtekeningen op. De gemeenteraad besluit na veel debatteren om op Carnavalsmaandag en -dinsdag maskeren toe laten op straat van 13.00-21.00 uur en in cafés van 13.00-24.00 uur. Een salomonsoordeel om tegemoet te komen aan de kerkelijke overheid: op zondag verboden. Hier trok niemand zich iets van aan en vierde ook op zondag gewoon carnaval

Het ziekenhuis krijgt de beschikking over een nieuw röntgenapparaat, waarvoor nog een kolossale transformator nodig was om de benodigde hoogspanning op te wekken. Vele röntgenlaboranten uit deze tijd hebben kanker opgelopen door de gevaarlijke röntgenstraling, die zij vaak onbeschermd opliepen bij het maken van röntgenfoto's. Ik weet nog dat in de schoenenwinkel van van Haaren in de Limbrichterstraat een röntgenapparaat aanwezig was, waarmee je kon zien hoe je tenen in de nieuwe schoenen zaten. Ook nog in 1957 gingen we met de hele klas in het Groene Kruisgebouw röntgenfoto's maken (tuberculose kwam nog vaak voor), waarbij iedereen kon toekijken naar de skeletten van de leerlingen op een groot scherm.

Figuur 204: Nieuw röntgenapparaat van het ziekenhuis

Het nieuwe zwembad aan de Vijverweg wordt officieel geopend.

*Figuur 205: Ingang van het zwembad, links het restaurant met terras
(Daarvoor ligt een vijver waar veel salamanders en kikkers in voorkwamen)*

*Figuur 206: Voor het zwemmen eerst de voeten afspoelen in betonnen bakken met water,
waar je je voeten lelijk aan kon stoten (ook de jongens droegen volledige badpakken)*

Zwemles werd 's morgens vroeg om 7 uur gegeven in het tweede bad waar je in kon staan. Het water was altijd erg koud en de lucht trouwens ook.

Figuur 207: Het 'ondiepe' deel van het zwembad (hier werd zwemles gegeven)

De roeivijver was al enkele jaren eerder geopend.

Figuur 208: Bootjes op de roeivijver, op achtergrond het klooster van Leijenbroek

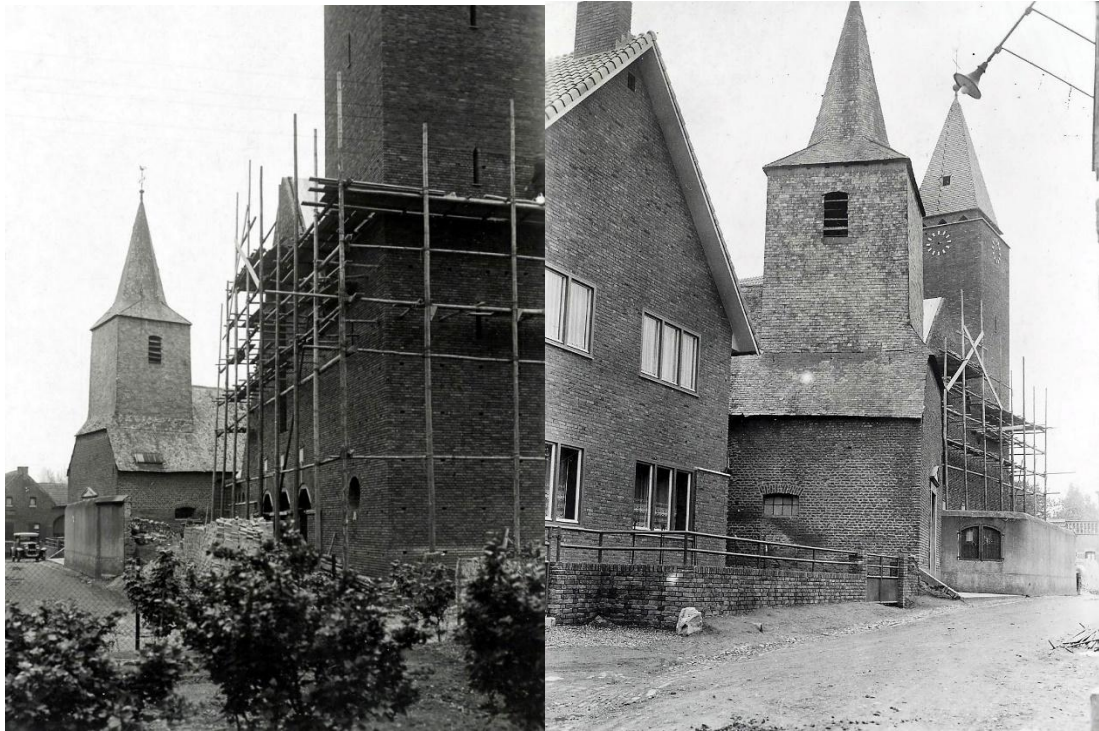
Figuur 209: Behalve bootjes kon je ook waterfietsen en kano's huren

Architect Wielders bouwt aan de Vijverweg tegenover het park een moderne villa in kubistische stijl.

Figuur 210: Villa van Wielders aan de Vijverweg

In Broeksittard wordt, naast de oude kerk uit de 11^e eeuw, een nieuwe kerk gebouwd. Een jaar later wordt de oude kerk afgebroken.

Figuur 211: Oude en nieuwe kerk van Broeksittard

Eind augustus wordt nog steeds de Rosaprocessie gehouden. Bij de St. Rosakapel heeft men een tribune gebouwd om de vele toeschouwers een plekje te geven bij de kapel.

Figuur 212: St. Rosaprocessie in 1933

Op de kruising Rijksweg Zuid-Engelenkampstraat schiet de politie op een smokkelauto. De kogel treft een klant in de rug, de heer Dewever, die ernstig gewond raakt in de kapperszaak op deze hoek.

Figuur 213: Smokkelaute waarop door de politie geschoten is bij de kapperszaak op de Rijksweg Zuid

1934

In zaal Obern Bayern in de Voorstad vindt een vergadering plaats van de Nationaal Socialistische Beweging. Het merendeel van de aanwezigen komt van buiten Sittard.

In de Engelenkampstraat is theater-bioscoop Forum geopend.

Figuur 214: Filmprogramma in 1934 (alleen toegang voor gehuwden, trouwboekje meebrengen, kaartje 50 en 75 cent)

Net als tegenwoordig eindigt de carnavalsoptocht op de Markt.

Figuur 215: Einde van de carnavalsoptocht op de Markt in 1934

Hotel Germania, op de hoek Markt-Limbrichterstraat wordt verbouwd tot lunchroom Schrage, waarbij de twee vroegere etalages van de kledingwinkel aan de kant van de Markt uitgebroken worden.

Figuur 216: Hotel Germania verbouwd tot Lunchroom Schrage in 1934

Figuur 217: In 2013 bestaat lunchroom Schrage nog steeds

Koningin Emma en Prins Hendrik overlijden, waardoor het koningshuis nog maar uit twee personen (Wilhelmina en Juliana) bestaat. Prins Hendrik wist met zijn positie van prins-gemaal binnen het Nederlandse constitutionele bestel niet goed raad. Hij had de nodige buitenechtelijke avonturen en vanaf het einde van Eerste Wereldoorlog leefden ze vrijwel gescheiden; door de volgzzaamheid van de pers in die tijd bleef het volk grotendeels onkundig van Hendriks misstappen.

Aan de oostzijde van het Julianakanaal wordt in Buchten, gemeente Born, een haven ingericht voor de overslag van kolen uit treinen op schepen. De niet rendabele tramlijn naar Buchten (aangelegd door de LTM, Limburgsche Tramwegmaatschappij) wordt overgenomen door NS en geschikt gemaakt voor kolenvervoer. De haven in Born groeit in de komende jaren uit tot de grootste binnenvaart van Europa.

*Figuur 218: Goederentrein op weg van Born naar Sittard in 1957
(links komen de flats aan de Eisenhouwerstraat en rechts wijk Hoogveld)*

De Sittardse bisschop Mgr. Claessens wordt begraven.

Figuur 219: Begrafenis Sittardse bisschop Mgr. Claessens in 1935

Ter ere van het Mariafeest wordt een grote optocht door Sittard gehouden, vanaf het station naar de Markt.

*Figuur 220: Praalwagen tijdens het Mariafeest in 1934
(op achtergrond het seinhuis bij het station, dat in 1944 door de Duitsers opgeblazen wordt)*

Figuur 221: De Ursulinen en hun leerlingen lopen natuurlijk ook mee in de Maria-optocht

Het Polygoonjournaal maakt filmopnamen op de Markt van de Maria-optocht.

Figuur 222: Op de Markt wordt door het Polygoonjournaal filmopnamen gemaakt

Op de hoek Limbrichterstraat-Misboekstraat wordt het nieuwe modepaleis van de firma Wolf & Hertz dahl geopend. Deze Joodse familie had al in 1896 een kinderkledingwinkel geopend in de Limbrichterstraat.

Figuur 223: In 1896 begon Wolf & Hertzdahl een kinderkledingwinkel in de Limbrichterstraat

Figuur 224: In 1924 kochten Wolf & Hertzdahl het naastgelegen woonhuis van de dames Hoefer

Figuur 225: In 1934 werd de nieuwe winkel van Wolf & Hertzdahl gebouwd

In het nieuwe zwembad wordt onder grote belangstelling de zwemwedstrijd Nederland-Frankrijk gehouden.

Figuur 226: Zweminterland Nederland - Frankrijk

1935

De carnavalsvereniging van Toon Hermans, 'de Aanhouwtesch' brengt de revue 'Mer moud hauwte' op het toneel. Sjeng Bronneberg speelde hierin de hoofdrol en tevens was er een rol weggelegd voor de jonge Toon Hermans. In de pauze voerde hij de succesvolle 'Weltreis' op.

Figuur 227: Carnavalswagen van 'de Aanhouwtesch' op het Kloosterplein

Met zijn optreden had Toon Hermans naam en faam gemaakt in Sittard en de volgende jaren trad hij op met zijn 'Sittardsche Revuegezelschap' in de zaal van Ober Bayern in de Voorstad. Voor dit

gezelschap was hij als toneelspeler en zanger erg belangrijk. Daarnaast schreef hij ook teksten voor de revue, regisseerde voorstellingen en schilderde decors.

Figuur 228: Toon Hermans (16 jaar) en zijn Sittards Revue-gezelschap

Figuur 229: Toon Hermans succesvol met zijn 'Sittardsche Revuegezelschap' in 1936

Opening van het nieuwe postkantoor (en een Leeszaal boven het postkantoor) aan de Engelenkampstraat.

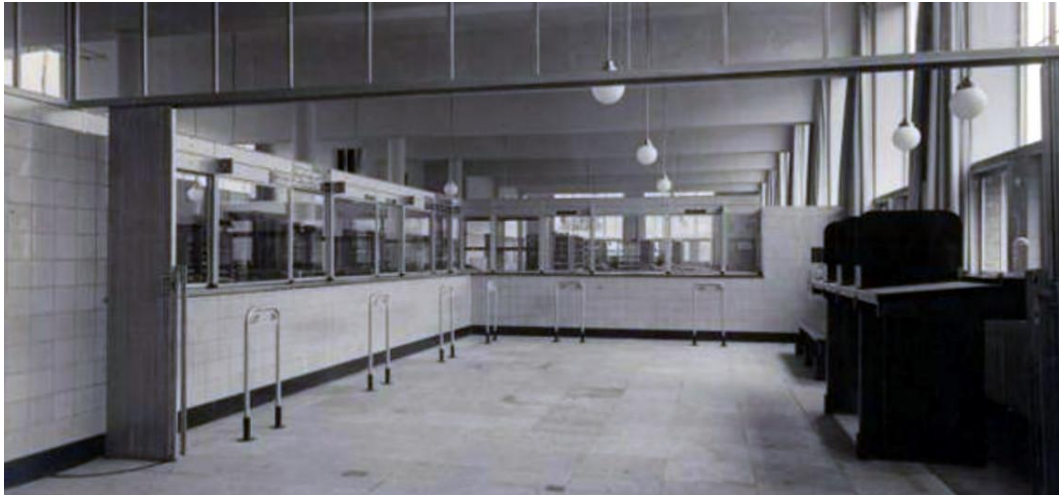

Figuur 230: Bouw van het postkantoor, de Gouverneur van Hövellstraat moet nog aangelegd worden

In 1969 wordt de leeszaal overgeplaatst naar een kantoorflat in de Walramstraat.

Figuur 231: Postkantoor, met leeszaak op 1e verdieping, aan de Engelenkampstraat in 1935

Figuur 232: De loketten van het postkantoor in 1936

Figuur 233: Postsorteerafdeling achter de loketten in het postkantoor 1936

Naast het postkantoor wordt in de Gouverneur van Hövellstraat de school voor Maatschappelijk werk geopend.

Figuur 234: School voor Maatschappelijk werk in 1935

Het oude postkantoor op de hoek Limbrichterstraat-Begijnenhofstraat wordt verbouwd tot winkel.

Figuur 235: Het oude postkantoor op de hoek van de Begijnenhofstraat verbouwd tot winkel

Koningin Wilhelmina opent het Julianakanaal. Door de aanleg van het Julianakanaal werd Urmond (net als Obbicht, Papenhoven en Grevenbicht) een eiland en alleen via een brug over het kanaal bereikbaar. De bestaande verbindingswegen worden omgeleid naar bruggen over het kanaal bij Obbicht, Born en Buchten.

Figuur 236: Urmond tijdens hoog water in de Maas

In dit afgesloten gebied tussen de Maas en het Julianakanaal vinden steeds meer onderlinge huwelijken plaats. Door deze 'inteelt' komen meer miskramen voor en worden steeds meer minderbegaafde kinderen geboren. De BLO-school in Sittard groeit hierdoor.

Alle kinderen in Overhoven moeten deelnemen aan de sacramentsprocessie in het dorp.

Figuur 237: Sacramentsprocessie in Overhoven in 1935

Figuur 238: Ook in Overhoven bouwen de bewoners een rustaltaar in hun straat

1936

In het Kritzraedthuis wordt een tentoonstelling 'Het Land van Sittard' gehouden om te herdenken dat drie eeuwen geleden Jacob Kritzraedt naar Sittard kwam. Hieruit groeide geleidelijk het streekmuseum.

Figuur 239: Tentoonstelling in het Kritzraedthuis in 1936

In het ontwerp-uitbreidingsplan van de gemeente Sittard is het plan opgenomen om op de plaats van de St. Michielskerk een weg aan te leggen vanaf de Markt, door de Dominicanenwal heen, naar de Baandert en zodoende het centrum van Sittard aan de noordkant te ontsluiten. De St. Michielskerk zou versmald moeten worden, waarbij de voorgevel (waaronder het grote bas-reliëf) zo getrouw mogelijk herbouwd zou worden. Hiertegen wordt door velen geprotesteerd en gelukkig is dit plan niet doorgegaan.

Figuur 240: Uitbreidingsplan van 1936, vanaf de Markt loopt een weg vlak naast de St. Michielskerk naar het noorden (Het mooie van dit plan is wel dat de wal volledig blijft bestaan)

In het plan staat ook de bouw van een nieuwe woonwijk ('Oranjewijk') ter hoogte van de Bergerhof in zuidelijke richting Kollenberg en Leijenbroek. Dit plan is wel doorgegaan en uitgevoerd na de tweede wereldoorlog.

Figuur 241: Uitbreidingsplan van 1936, bij de gele stip (Margrietlaan 12) heb ik tussen 1950 en 1959 gewoond (In het plan was ook opgenomen het opnieuw bebossen van de Kollenberg (rechts), dit is nooit uitgevoerd)

Figuur 242: Margrietlaan in 1954

In de donkere maand december wordt 'de lichtmaand' georganiseerd, waarbij de straten vanaf het station tot en met de Putstraat gedurende een maand 's avonds verlicht worden. Sittard is van oudsher een handelscentrum en als 'la ville lumière' wil de stad de aandacht trekken van heel Limburg voor zijn winkelcentrum.

Figuur 244: Verlichte boog op de Boenenbrug (Voorstad-Haspelsestraat)

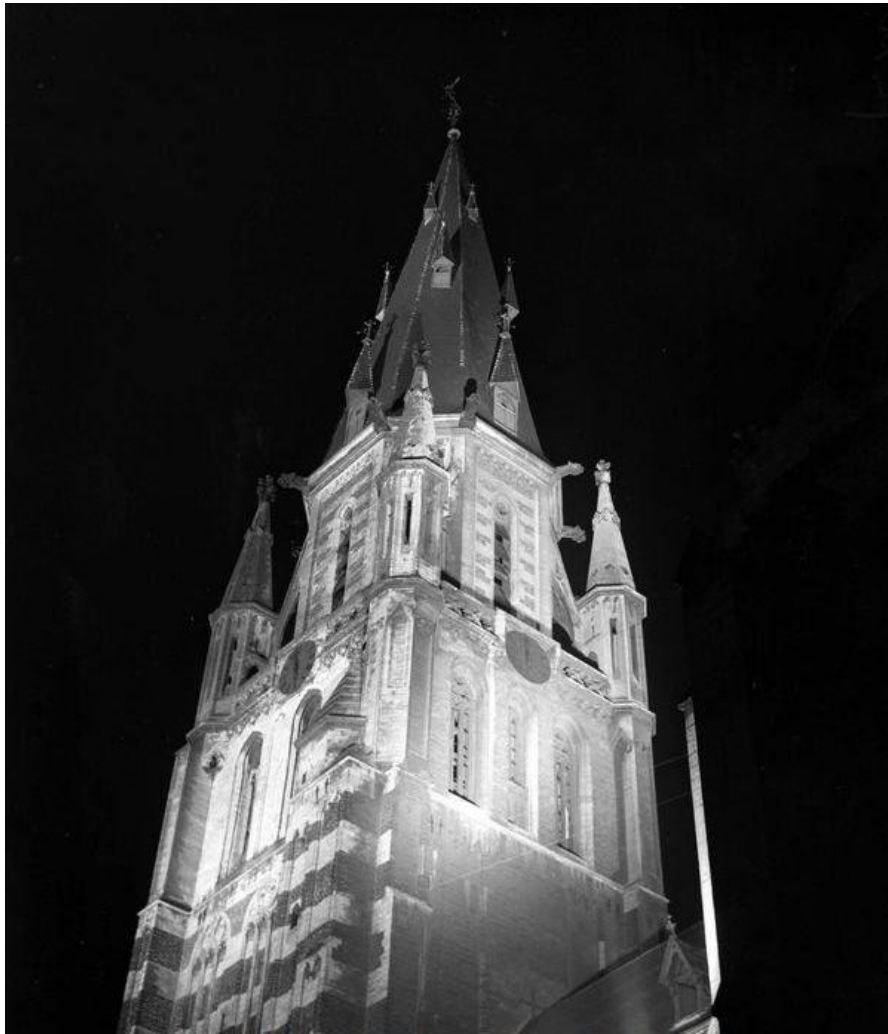

Figuur 243: Affiche 'Lichtmaand', gemaakt door de 15-jarige Charles Tangelder

Vanaf de Boenenbrug tot en met de Markt is de stad verlicht.

Figuur 245: Verlichte boog op de Boenenbrug (Voorstad-Brandstraat)

Figuur 246: Toren St. Petruskerk tijdens de 'lichtmaand'

Figuur 247: Fel verlichte St. Michaelskerk tijdens de 'lichtmaand'

1937

De stadsschool ('*Sjtadssjool*') op de hoek Kloosterplein-Kapittelstraat wordt gesloten vanwege het geringe aantal leerlingen, na het gelijkstellen van het openbaar en het bijzonder onderwijs. Het ernaast gelegen oude kapittelhuis wordt gesloopt voor de aanleg van de Deken Tijssenstraat en de doorbraak van de Begijnenhofwal.

Figuur 248: Oud kanunnikenhuis, naast de stadsschool, wordt gesloopt voor aanleg Deken Tijssenstraat

Figuur 249: Een schilderij van het kanunnikenhuis naast de stadsschool

Oefeningen in de stad met luchtafweergeschut en zoeklichten. Een batterij luchtafweerkanonnen met een peloton luchtdoelmitrailleurs en een zoeklichtenafdeling zijn opgesteld op het sportterrein van het Bisschoppelijk College aan de Schuttestraat.

Viering van het 50-jarig bestaan van de Philharmonie. Op deze dag wordt ook een oud kanon dat op de hoek van de Oude Markt en Kloosterplein dienst doet als schamppaal, uitgegraven en overgebracht naar het museum.

De gemeenteraad staat toe dat men voortaan op carnavalsmaandag en carnavalsdinsdag gemaskerd mag zijn van 13.00 tot 24.00 uur.

Figuur 250: Gemaskerde carnavalsvierders op de Markt in 1934

De groentemarkt wordt op donderdag gehouden in de Paardestraat.

Figuur 251: Groentemarkt in de Paardestraat

Op de Markt verschijnen de eerste terrasjes bij hotel Vaessen en Restaurant de Keizer naast het stadhuis.

Figuur 252: Eerste terrassen aan de oostkant van de Markt

Figuur 253: De Markt en omgeving in 1937 (de eerste terrasjes verschijnen)

Het Bisschoppelijk college wordt verder uitgebreid met een grote gymzaal met daarboven leslokalen voor tekenen (schoolbanken in trapezium-opstelling) en handvaardigheid. Het college zal uitgroeien tot een school met duizend leerlingen (waarvan enkele honderden in het internaatdeel), de grootste school voor voortgezet onderwijs van het land.

Als leerlingen werden wij geacht ons netjes te gedragen en de controle op ons gedrag was opgedragen aan drie priesterleraren die de functie van 'prefect' vervulden. Er was één prefect voor de jongens in het internaat en voor alle anderen waren er twee: één voor de 'externen' die binnen de grenzen van de parochie van het stadscentrum woonden en één voor alle 'buitenexternen' die verder van de school woonden. Ik had tussen 1958 en 1963 te maken met de tweede prefect en was verplicht 's morgens om half acht de mis bij te wonen in de kapel en één keer per maand als misdienaar op te treden, waarbij wij onderling ruzieden over wie bij priesterleraar Gieskens mocht dienen, want die was het snelst van alle priesterleraren, die allemaal tegelijkertijd aan de zijaltaren een mis moesten opdragen. Je aanwezigheid werd streng door de prefect gecontroleerd en als je er een keer niet was kon je zaterdagmiddag terug komen (zaterdagmorgen hadden we gewoon les). Ook heb ik meegemaakt dat het in de kerk onrustig was, de priester staakte de dienst die bijna afgelopen was en voor straf begon hij van voren af aan opnieuw met de mis.

Figuur 254: Onder de nieuwbouw Bisschoppelijk college (aan de noordkant geen ramen) en in de verte de staatsmijn Maurits (waarvan de steenberg groeit) in 1937

De steenberg van staatsmijn Maurits vliegt in brand.

Figuur 255: Steenberg van mijn Maurits in brand

Fort Sanderbout wordt door mensen van de werkverschaffing gerestaureerd.

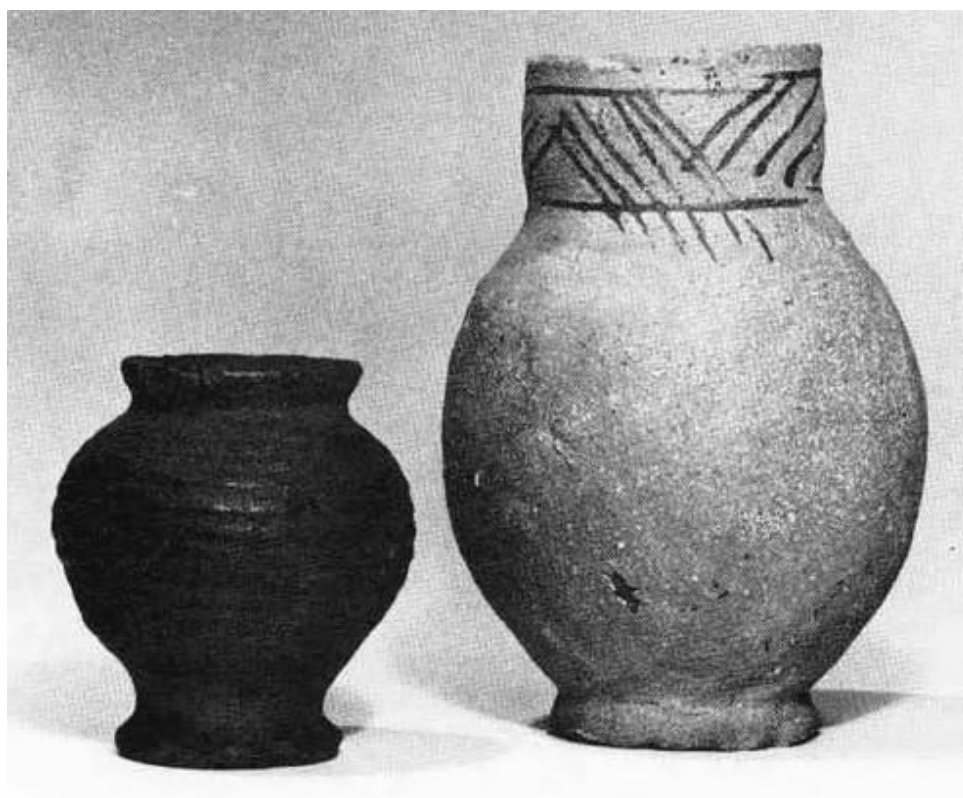
Figuur 256: Restauratiewerkzaamheden bij Fort Sanderbout

Tijdens de graafwerkzaamheden wordt een goed geconserveerd kanon opgegraven. Het was een 'bombarde' uit omstreeks 1490. De lengte bedraagt een meter en de doorsnede is ongeveer 25 centimeter.

Figuur 257: Een opgegraven kanon tijdens restauratiewerkzaamheden bij Fort Sanderbout

Bij de bouw van panden aan de Oude Markt 22-24 worden drinkbekers van aardewerk, uit 1150-1200, in een vroegere gracht gevonden. Deze gracht lag evenwijdig aan de Oude Markt en moet een onderdeel geweest zijn van de eerste nederzetting rond het 'Huis op de berg'.

Figuur 258: Links een beker uit de gracht aan de Oude Markt en rechts bij de Basiliek

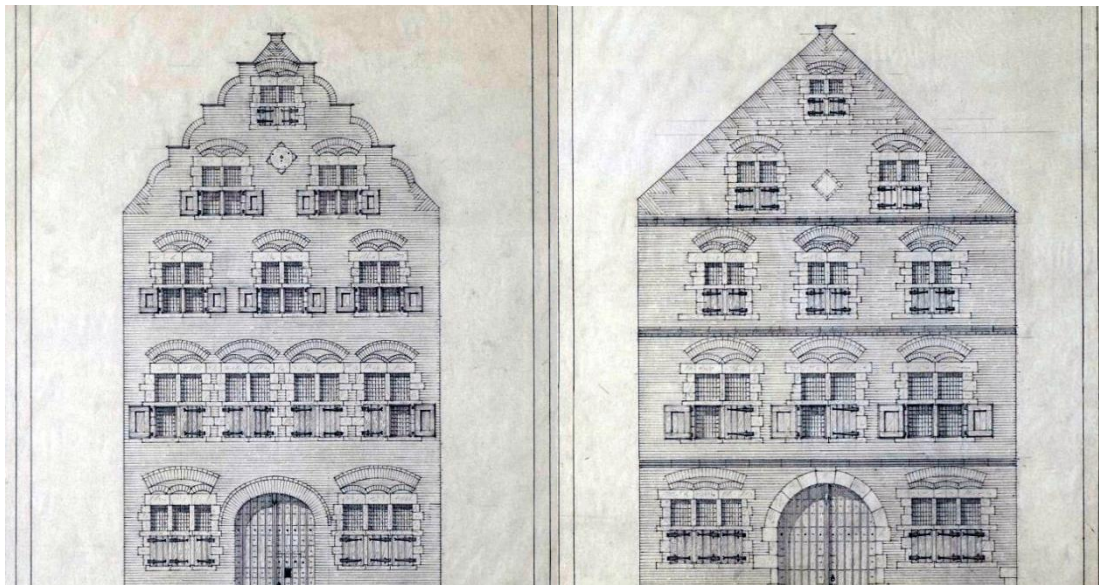
1938

Een aantal joden uit Duitsland ontvlucht de nazihel en zoeken een toevlucht in Sittard, in de hoop dat Nederland, net als in de eerste wereldoorlog, neutraal zal blijven.

De cementlaag op het Kritzraedthuis wordt verwijderd, de eerste stap naar algehele restauratie in 1960. Hierbij komen de muurankers 1626 tevoorschijn.

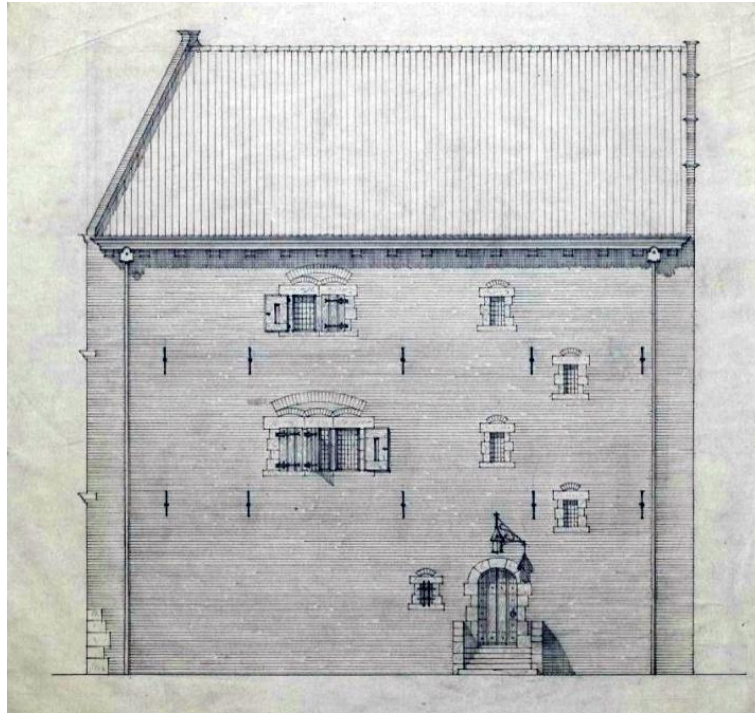

Figuur 259: Cementlaag is verwijderd van het Kritzraedthuis

Figuur 260: Ontwerpen uit 1940 voor de restauratie van het Kritzraedthuis, die pas in 1960-1964 uitgevoerd wordt

Na de aanleg van de Rosmolenstraat heeft het Kritzraedthuis ook een zijgevel gekregen. Ook daar wordt een ontwerp voor gemaakt.

Figuur 261: Ontwerp voor de zijgevel van het Kritzraedthuis in 1940

Warenhuis Vroom en Dreesman heeft plannen voor nieuwbouw op de plek van het oude pand Wijnhoven in de Voorstad bij de Boenenbrug. De keutelbeek zou dan hier overkluisd moeten worden. Op het laatste nippertje ging deze vestiging niet door.

In 1938 wordt voor de laatste keer de Mariahulde-optocht gehouden, met als thema 'Maria, Koningin van de Mijnstreek'.

Figuur 262: Mariahulde-optocht in de Limbrichterstraat, maagden met palmentakken en schachttoren

In het stadspark is een groot tijdelijk altaar opgericht.

Tegenover de banmolen in de Molenbeekstraat wordt de winkel 'Velo' in fornuizen en wasmachines geopend in de vroegere Openbare Leeszaal en Bibliotheek.

Figuur 263: Winkel in fornuizen en wasmachines in de Molenbeekstraat

Figuur 264: Winkel in fornuizen en wasmachines in de Molenbeekstraat

In de Emmalaan plant de Sittardse jeugd een boom ter nagedachtenis aan de geboorte van prinses Beatrix.

Figuur 265: 'Beatrixboom' in de Emmalaan, geplant in 1938, in 2004

Figuur 266: Het stadhuis is feestelijk verlicht 'Leve de Oranjetelg'

Op de zondag van het St. Rosafeest, tijdens de druk bezochte hoogmis, loopt de leeuw Asor (anagram van Rosa) de kerk binnen. Deze was ontsnapt uit circus 'Friso', die op de Markt opgebouwd stond. Er ontstond algehele paniek in de kerk, maar gelukkig liep alles goed af, de leeuw liet zich gedwee door de gewaarschuwde oppassers wegleiden.

Figuur 267: Krantenartikel in het Limburgs Dagblad

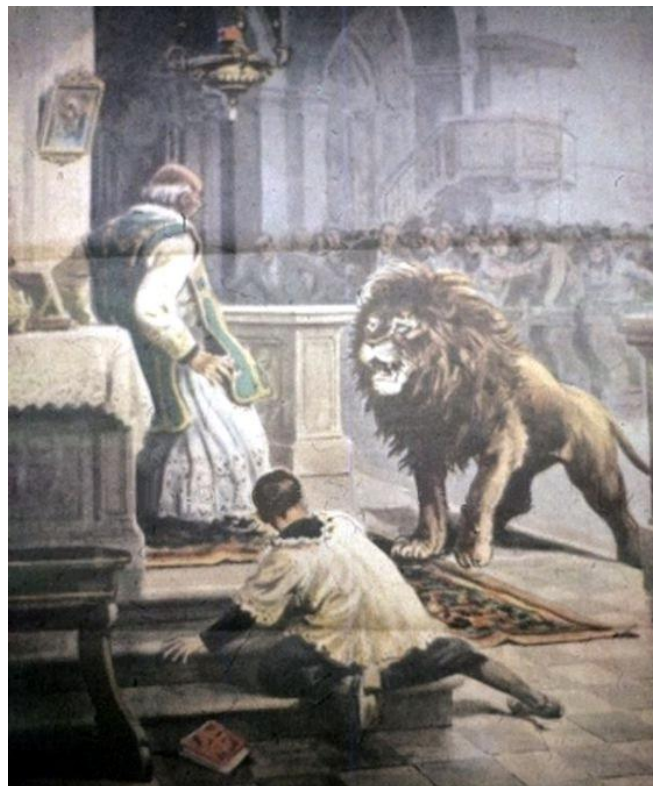
De twee leeuwen Irus en Asor, die uit een circus te Sittard zijn ontsnapt en die zulk een opschudding veroorzaakten in de St. Michielskerk en in de stad. In het midden de temmer, Karel Stevens.

Dit voorval was voorpaginanieuws van de wereldpers. Ter herinnering is rechts van de ingang van de kerk een beeldhouwd leeuwtje aangebracht.

Figuur 268: Rechts naast de ingang van de St. Michielskerk de leeuw die de kerk binnenwandelde tijdens de hoogmis

In de Amerikaanse sensatiepers werd dit voorval als een bloedbad voorgesteld.

Figuur 269: Sensatie: een losgebroken leeuw in de kerk

De leeuwentemmer moest later voor de kantonrechter verschijnen en kreeg daar een boete van fl.6,- en 3 dagen hechtenis.

Op 4 september vindt een groot vuurwerk en lichtshow plaats bij de roeivijver ter ere van het 40-jarig jubileum van koningin Wilhelmina, die in 1898 gekroond werd tot koningin.

Figuur 270: Lichtshow bij roeivijver ter ere van 40-jarig jubileum koningin Wilhelmina

Aan de voet van de Kollenberg wordt het Gemmaklooster gebouwd door de zusters Passionistinnen, een beschouwende orde. Officieel heet de orde de 'Congregatie van het Lijden van Jezus Christus', het woord 'lijden' is in het Latijn 'Passio'. Daarom worden de leden van deze congregatie Passionisten genoemd. In de volksmond werden zij in Sittard de 'Slotzusters' genoemd, die niet mochten praten, alleen bidden.

Figuur 271: Gemmaklooster (midden), stadspark (linksboven), zandgroeve Kollenberg (linksonder)

In 1997 is het klooster in gebruik genomen door de stichting Daelzicht als woonruimte en recreatieruimte voor verstandelijk gehandicapten.

In 2015 is het vroegere Gemmaklooster tot 'Bed & Breakfast Gemmahof' omgebouwd.

Vanaf € 70,00

B&B Gemmahof

Sittard | Limburg

Rustig gelegen binnen de ommuurde tuin van het gemmaklooster 5 min.loopafstand markt/centrum sittard en 100m vanaf het pieterpad.In een bosrijke omgeving.

 2 | [Meer over deze Bed and Breakfast](#)

Figuur 272: Het vroegere Gemmaklooster tot 'Bed & Breakfast Gemmahof' omgebouwd

Figuur 273: Kapel van het Gemmaklooster in 1990

De melkboer uit het centrum van Sittard gaat niet meer met paard en wagen, maar met een moderne melkauto, gebouwd op het chassis van een 'Hotchkiss' vrachtauto. Hotchkiss was een van de eerste autoconstructeurs (opgericht 1871) in Frankrijk.

Figuur 274: Moderne melkwagen in 1938

De melkboer uit Leijenbroek bleef tot in 1955 met paard en melkwagen de woonwijken in Sanderbout en Oranjewijk bedienen. Vaak ging ik met hem mee om te helpen. Naast flessenmelk, verkocht hij ook losse melk (magere en goedkopere 'taptemelk'), waarvoor hij een echte melkmaat gebruikte, een metalen kannetje met een inhoud van één liter. De melkboer uit Overhoven bleef nog langer met paard en wagen werken.

Figuur 275: Melkboer Zef Paes van de Rijksweg Noord in de Ruys de Beerenbrouckstraat in 1975

1939

De Nederlandse Spoorwegen bestaan 100 jaar. Het station is feestelijk versierd.

Figuur 276: Versierd Station Sittard bij viering 100-jarig bestaan Nederlandse Spoorwegen

Een nieuw slachthuis wordt gebouwd door de gemeenten Sittard en Geleen samen. Door de tweede wereldoorlog wordt het gebouw pas in 1947 in gebruik genomen.

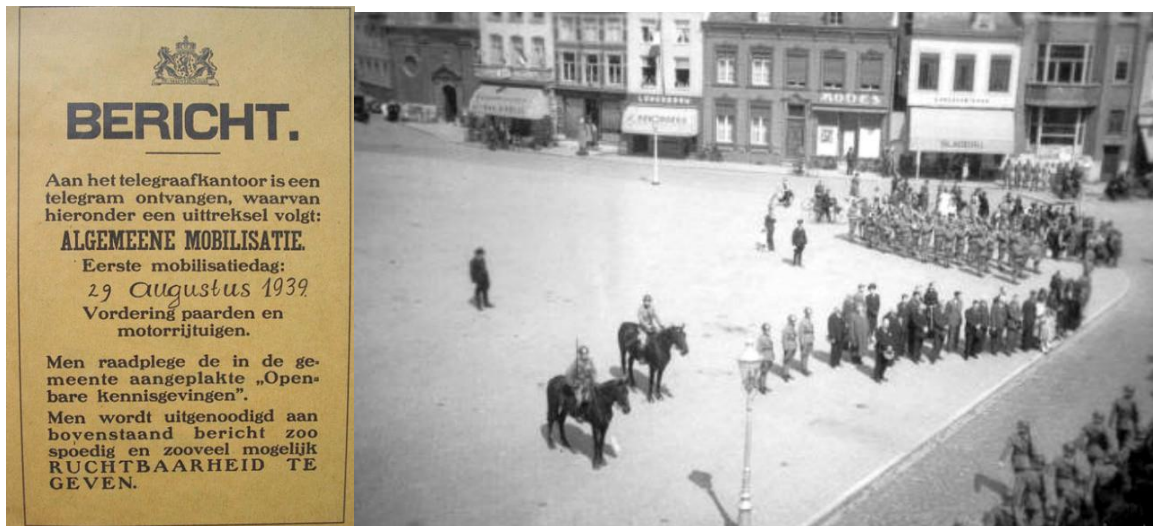
Figuur 277: Nieuw slachthuis aan de Rijksweg Sittard – Geleen in 1947

In de Basiliek wordt het jaarfeest van OLV van het H. Hart gevierd, waarbij bisschop Mgr. Lemmens de mis opdraagt. Bij aankomst van de bisschop knielen de kinderen (de meisjes gekleed als bruidjes) op straat voor hem.

Figuur 278: Mgr. Lemmens tijdens het jaarfeest van OLV van het H. Hart voor de Basiliek

Het Nederlandse leger mobiliseert op 29 augustus 1939. Tijdens de Rosakermis komt dit bericht binnen. In een oogwenk stroomt de Markt leeg en iedereen gaat naar de dagbladbureaus om de telegrammen te kunnen lezen. 400 Stadgenoten moeten in dienst. De kermis wordt afgelast. Op de Markt in Sittard paraderen daarna de verse troepen.

Figuur 279: Mobilisatie Nederlandse leger in 1939

Vrouw en kinderen moeten afscheid nemen van echtgenoot en vader, ze gaan een onzekere toekomst tegemoet. Iedereen hoopt dat Nederland neutraal kan blijven, zoals in de eerste wereldoorlog.

Figuur 280: Afscheid nemen tijdens mobilisatie in 1939

1940

Op 1 februari 1940, vlak voor het begin van de Tweede Wereldoorlog, werd door Toon Hermans in het Forumtheater de voorstelling 'Is dat dan niks Marie' opgevoerd. Een revue met 22 scènes die stuk voor stuk door de toenmalige burgemeester Coenders vooraf gelezen en goedgekeurd werden. Nederland was immers neutraal en onderwerpen over de Duitsers of Hitler moesten vermeden worden.

Het Nederlandse leger is gemobiliseerd en paradeert op de Markt vlak voor het uitbreken van de tweede wereldoorlog.

Op 10 mei om 3.30 uur wordt Sittard gewekt door het geluid van tientallen vliegtuigen die overvliegen. Er worden schoten gehoord en het ratelen van mitrailleurs. Nederlandse soldaten rennen door de straten en roepen dat de Duitsers bij Wehr de grens over komen.

Figuur 281: Parade Nederlandse soldaten op de Markt in april 1940

Figuur 282: Duitse soldaten passeren de grens bij Tudderen

Het munitiedepot onder de wal wordt tot ontploffing gebracht. De Tweede Wereldoorlog is ook voor Sittard begonnen.

Figuur 283: Duitse soldaten gadeslagen door Marie Schmeitz, terwijl zij over de Dorpstraat in Broeksittard marcheren

Sinds 10 mei moeten alle huizen verduisterd zijn en er brandt geen straatverlichting meer.

Figuur 284: Duitse troepen trekken over de Steenweg in Sittard en gaan richting het station op 10 mei 1940

Figuur 285: Duitse troepen op weg naar de ijzeren brug

Dezelfde dag nog bereiken de Duitsers Maastricht.

Figuur 286: Duitse colonnes wachten bij de oprit van de Wilhelminabrug in Maastricht 10 mei 1940

De Duitse opmars verloopt snel, Nederland capituleert op 14 mei, België op 28 mei en Frankrijk op 23 juni. Al snel beheersen de Duitsers, samen met de collaborerende NSB'ers, het openbare leven. Het Duitse leger nam een verpleegruimte in het ziekenhuis in beslag voor de verzorging van gewonde Duitse militairen. Contact met deze Duitse soldaten was verboden.

Figuur 287: Verboden Duitse militairen te bezoeken in het ziekenhuis

De Duitse bezetter voert op 13 mei de Duitse tijd in, waarbij de klokken 100 minuten vooruit gezet moeten worden.

Aan de Sittardsche Burgerij

De BURGEMEESTER van SITTARD maakt bekend:

A. dat met ingang van heden **13 Mei 1940** de **DUITSCHÉ TIJD** wordt ingevoerd. De klokken moeten derhalve **100 minuten** vooruit gezet worden en gelijkgesteld met die van het Gemeentehuis en de klok op den toren der Grooté Kerk;

B. dat heden **13 Mei 1940** alle winkels voor het publiek geopend moeten zijn van één uur tot half vier (Duitsche tijd);

C. dat de noodzakelijkheid is gebleken nogmaals de burgerij uitdrukkelijk op het hart te drukken met de grootste nauwgezetheid verduisteringsmaatregelen te treffen. Afsluiting van ramen etc. door gordijnen, welke van buitenaf zichtbaar zijn als verlichte vlakken, is absoluut onvoldoende. Men beperke de verlichting tot het uiterste minimum en schermte dit nog voldoende af. Ingeval hieraan geen gehoor wordt gegeven, zal het perceel van de verlichting worden uitgesloten;

D. dat nog nader door mij aan de burgerij bekend zal worden gemaakt tot welk tijdstip 's avonds men zich op straat mag bevinden. Ik raad mijn bevolking echter ten sterkste aan zich vanaf heden na het intreden van de duisternis niet meer op straat te begeven.

Gezien: Schneider,
Rittmeister und Kommandant

SITTARD, 13 Mei 1940.
De Burgemeester vnd.,
Coenders

BEKENDMAKING.

Het hoofd van plaatselijke politie als bedoeld in artikel 1 van het Vreemdelingenreglement, in de gemeente SITTARD,

GEZIEN art. 4 van voornoemd reglement,

Vordert:

dat alle niet-arische vreemdelingen, die NA 1 JANUARI 1933 Duitsland hebben verlaten en thans hun woon- of verblijfplaats hebben in de gemeente SITTARD, zich binnen 8 dagen na dagteekening van deze bekendmaking bij hem aanmelden aan het bureau van den VREEMDELINGDIENST ten Politieburee a. d. Markt te Sittard, onder medebrenging van hun paspoort en eventueel andere identiteitspapieren.

SITTARD, 3 Juli 1940.

Het Hoofd van plaatselijke politie
COENDERS.

Het Bureau van den Vreemdelingendienst te Sittard is geopend van 9 tot 12 uur v.m. en van 4 tot 8 uur n.m.
Onverminderd de andere maatregelen welke kunnen worden genomen ten aanzien van de(n) vreemdeling(e), die voornoemde aanmeldingsplicht niet nakomt, vormt niet-nakoming dezer verplichting overtreding van het strafbare feit, genoemd in art. 26 van het Vreemdelingenreglement, strafbaar met hechtenis van ten hoogste twee maanden of geldboete van ten hoogste duizend gulden.

Figuur 288: Invoering Duitse tijd en het zoeken naar Joden, die naar Sittard gevlucht waren, is begonnen in 1940

In Hotel Modern spreekt Arnold Meyer van het Nationaal Front 350 stadgenoten toe.

Figuur 289: Hotel Modern aan het Stationsplein

De synagoge wordt gesloten en onder toezicht van de Duitse NSDAP gesteld en in de loop van de oorlog wordt het interieur vernield. De Tora-rollen waren verstopt en blijven gespaard.

De W.A.-afdeling van de NSB houdt op 8 november een provocerende mars door de stad, waardoor

onlusten ontstaan en de spiegelruiten van Hotel Victoria op de hoek van de Rijksweg en de Steenweg vernield worden.

Figuur 290: Hotel Victoria hoek Rijksweg-Steenweg

De achterkant van de woningen in de binnenstad is een allegaartje, zoals bij de hoek Gruizenstraat-Nieuwstraat.

Figuur 291: De achterkanten van de woningen in de binnenstad is een allegaartje

1941

Voor café Obern Bayern vindt een anti-Duitse demonstratie plaats.

In Sittard wonen 230 joden, waaronder 90 hier naar toe gevluchte Duitse joden. Volgens een Duitse volkstelling in 1941 woonden er 73 'Volljuden' van Duitse en nog 17 met een andere nationaliteit in Sittard. Er wordt een joodse lagere school opgericht nadat joodse kinderen uit het openbaar onderwijs verwijderd waren. Deze school heeft gefunctioneerd tot aan de deportatie van de laatste Sittardse joden in april 1943.

In dit jaar gaat de Rosakermis wel door.

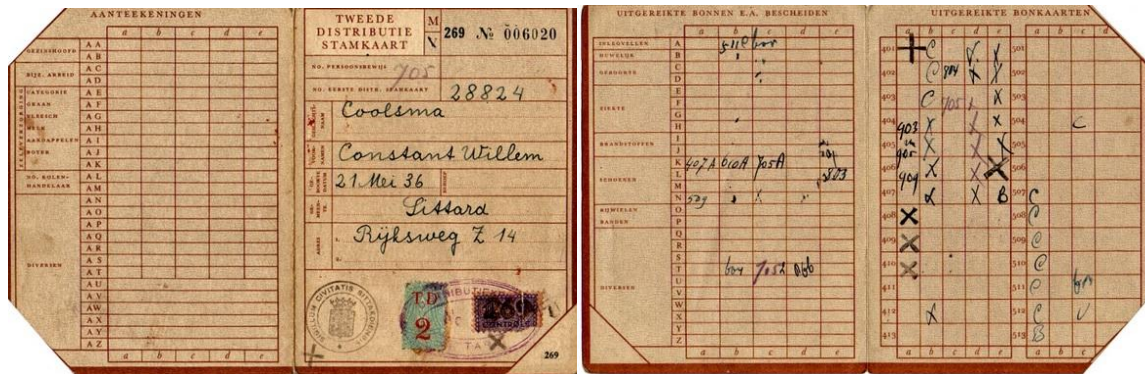

Figuur 292: Rosakermis in 1941

Figuur 293: In Geleen wordt ook een kermis gehouden, met de mijn Maurits op de achtergrond (een zelfde stoomcarroussel staat in de Efteling)

De afgelegen Ophovenermolen heeft in de tweede wereldoorlog vele mensen uit Sittard en omgeving clandestien aan wat meel geholpen, waarmee zij hun schrale broodrantsoen konden aanvullen. Men probeerde de producten zo eerlijk mogelijk te verdelen door middel van distributie. Iedereen die in het bevolkingsregister was ingeschreven kreeg een distributiestamkaart.

Figuur 294: Distributiestamkaart

Op vertoon van de distributiestamkaart werden distributiebonnen uitgereikt die konden worden ingewisseld voor levensmiddelen en kleding voor een bepaalde periode. In de volksmond waren deze producten 'op de bon' en elk soort product had zijn eigen bon. Op de afbeelding zie je rechtsboven de bonnen voor brood.

Figuur 296: Distributiebonnen

Verschillende Sittardenaren moeten voor straf wachtlopen en Duitse veldtelefoonleidingen bewaken, omdat draden in Ophoven waren doorgeknipt. Via aanplakbiljetten wordt de bevolking gewaarschuwd voor de gevolgen van zo'n verzetsdaad.

In de stad worden overal plakaten opgehangen met de tekst "V=Victorie want Duitsland wint voor Europa op alle fronten".

Waarschuwing

De Burgemeester van Sittard

maakt bekend, dat door de Duitse militaire Overheid in deze gemeente veldtelefoon-kabels en -draden zijn aangelegd;

WAARSCHUWT met den meesten nadruk de ingezetenen dat ieder, die erop zou worden betrapt een zoodanige verbinding te beschadigen of vernielen of ten opzichte van wien bewezen kan worden, dat hij zich daaraan schuldig heeft gemaakt, standrechtelijk door de Duitse militaire Overheid zal worden doodgeschoten.

SITTARD, 27 Juni 1940.

De Burgemeester voornoemd,
COENDERS.

Figuur 295: Waarschuwing van de Duitse bezetter voor het vernielen van veldtelefoonkabels

Figuur 297: Duitse propaganda op de Markt

De Duitse bezetter verbiedt de St. Rosa-attracties op Markt tijdens Koninginnedag 31 augustus te openen, vanwege de verjaardag van koningin Wilhelmina. Bij hotel Pelikaan (vroegere hotel du Limbourg) drinken Duitse militairen een glaasje bier op het terras.

Figuur 298: Duitse officieren op het terras van hotel de Pelikaan

1942

Plotselinge dooi veroorzaakt een overstroming in de Voorstad, waardoor tientallen kelders onder water lopen. Ook bij de banmolen loopt alles onder water.

Figuur 299: Overstroomde Molenbeek bij de banmolen

Op de Markt en in het stadspark worden bordjes geplaatst met de tekst: "Verboden voor Joden". Alle Joodse inwoners moeten de gele ster gaan dragen, met daarin in zwarte letters het woord 'JOOD'. Een deel van de Joodse inwoners van Sittard (mannen jonger dan 60 jaar), ongeveer 50 mannen, wordt weggevoerd door de Sittardse politie voor 'arbeitseinsatz'. De toegangswegen naar het station worden bewaakt door S.A. en Schutzgruppen. Zij worden naar Maastricht gebracht, van daaruit naar 'durchgangslager' Westerbork. Van station Hooghalen moesten ze naar kamp Westerbork lopen, omdat er nog geen spoorlijn van Hooghalen naar Westerbork liep. Een paar dagen later werden zij gedeporteerd naar Auschwitz.

Alle kippenhouders worden verplicht om in 1942 per kip 15 eieren te leveren.

De tot nu toe zelfstandige gemeente Broeksittard wordt op 1 oktober opgeheven door de Duitse bezetter en bij Sittard gevoegd.

NSB-leider Mussert bezoekt Sittard, bij gelegenheid van een officieel bezoek aan de staatsmijn Maurits. Daar laat zich bijna niemand zien, in Sittard wel zoals op de foto te zien is.

Figuur 300: NSB-leider Mussert in Sittard in 1942, enkele Sittardenaren brengen de Hitlergroet

Burgemeester Coenders wordt door de Duitsers vervangen door NSB-burgemeester Welters.

Figuur 301: NSB-burgemeester Welters

De St. Rosaprocessie mag gehouden worden, maar dan wel zonder muziekkorpsen.

Figuur 302: St. Rosaprocessie in 1942 zonder uiterlijk vertoon, vleugels zijn wel toegestaan

Verplichte arbeidsdienst wordt ingevoerd voor jongens die na 1 oktober 18 jaar oud worden.

Door een vergissing bij slecht weer van de geallieerden wordt Geleen op 5 oktober 1942 gebombardeerd in plaats van het doelwit Aken. Die avond vallen er 83 doden en 22 zwaargewonden.

Figuur 303: Engels bombardement op Geleen in 1942 (bedoeling was Aken)

De Duitsers maken hier meteen gebruik van door propagandaposters op te hangen en te verspreiden.

Op 11 november om 01 uur 's nachts worden 35 Joodse inwoners uit hun huizen gehaald en onder strenge bewaking naar het station gebracht.

Figuur 304: Duitse propagandaposter

1943

De zusters Ursulinen vieren hun 100-jarig jubileum in Sittard. Het feest wordt opgeluisterd door de bisschop van Roermond Mgr. Lemmens.

Figuur 305: 78 zusters Ursulinen met bisschop Lemmens tijdens hun 100-jarig jubileum in Sittard

Er ontstaat onrust in de stad omdat de Duitsers het Bisschoppelijk College en het Ursulinenklooster vorderen. Beide gebouwen moeten ontruimd worden. De interne leerlingen worden bij particulieren ondergebracht. Ook ontvangt de gemeente bericht dat veertig woningen, meest middenstands-woningen en villa's, ontruimd moeten worden voor groepen dakloze Duitsers.

Brand in de villa van de familie Klinkenberg aan de Rijksweg Zuid. In het pand zou het clubhuis van de Duitse NSDAP-jeugd gevestigd worden. De ondergrondse werd ervan verdacht dat zij de brand gesticht hadden. Ook de opslagruimte van Th. Joosten aan de Rijksweg Zuid brandt geheel uit. Hierin bevond zich het meubilair van gedeporteerde Joden. Op deze manier voorkwam men dat de meubels naar het gebombardeerde Duitsland worden vervoerd.

Spontane staking in het hele land, als reactie op het in krijgsgevangenschap voeren van het Nederlandse leger. Ook op de Staatsmijn Maurits wordt gestaakt. Op de wegen wordt gecontroleerd. Alle radio's moeten binnen tien dagen worden ingeleverd. Bij ongehoorzaamheid wordt volgens standrecht gestraft en dat betekent in sommige gevallen de doodstraf. Mijn vader, Gerard Sanders, werd betrap op het in bezit hebben van radio-onderdelen en daarvoor in 1944 gevangen gezet in Arnhem. Dank zij interventie van zijn chef op de staatsmijn Maurits, die hem onmisbaar verklaarde voor de kolenwinning (van groot belang voor de Duitsers), werd hij ontslagen en niet naar Duitsland getransporteerd.

Entlassungsschein.

Aktenzeichen der Strafsache: 3 L 269/44 Gericht. St.A. zu MEG

Der Ger. J. Leonard Sanders aus Geleen
(Vor- und Zuname, Beruf) (Wohnort oder letzter gewöhnlicher Aufenthaltsort)

geboren am 14. 11. 15 zu Docharta (Zur)

war vom 27 April 19 44 bis 1 JUNI 1944 19

in Haft.

Er wurde Heute nach Geleen - Amerongen - Walcher - Varsseveld

entlassen - beurlaubt bis überführt 19

UTRECHT, den 1 JUNI 1944 194

Der Vorstand des Deutschen Untersuchungs-
und Strafgefängnisses
Auf Anordnung: [Signature]

Bemerkungen siehe umstehend !

Nr. 34.

Figuur 306: Ontslag ('Entlassungsschein') uit de gevangenis van mijn vader Gerard Sanders

Op 30 maart komt het bevel van Rauter om Limburg vóór 10 april geheel van joden te zuiveren ('Provinzentjudung'). Alle 'Volljuden' moeten worden samengebracht in kamp Vught, dat werkte als een soort reservoir van waaruit elke week een deportatietrein gevuld kon worden richting Sobibor, waar iedereen bij aankomst vermoord werd in de gaskamer, in opdracht van Adolf Eichmann. In tegenstelling tot kamp Westerbork moesten de joden hier werk verrichten, bijvoorbeeld bij Philips in Eindhoven of schoenenfabriek Bata in Best. De vrijkomende woningen van de joden werden door de Duitsers verzegeld. De NSB-burgemeester Welters meldt op 12 april aan de 'Ortsgruppeleider de NSDAP' dat de hele operatie probleemloos was afgewerkt, 32 vrouwen, 23 mannen en 5 kinderen uit

Sittard. Alle politieagenten in Sittard moeten met hun handtekening bevestigen dat ze kennis hebben genomen van de voorschriften ‘ter bestrijding van het vluchten van joden’: *“Om het Nederlandse volk voor repressieve maatregelen te vrijwaren is het derhalve plicht van iederen Nederlandschen politieambtenaar, die liefde heeft voor zijn volk, in nauwgezette plichtsbetrachting onmiddellijk in te grijpen, zoodra hij van een illegaal verblijf van Joden kennis neemt”*. Van de gedeporteerde joden keert slechts één overlevende terug uit Auschwitz.

Figuur 307: Deze ansichtkaart hangt in het NL paviljoen in Auschwitz.

Een macabere herinnering aan de vele Sittardse Joden die zijn afgevoerd en nooit meer zijn teruggekeerd

De Duitse bezetters roven de klokken uit de toren van de St. Petruskerk om te worden omgesmolten tot kanonnen voor Duitsland.

Figuur 308: Kerkklokken van de St. Petruskerk worden geroofd door de Duitsers

*Figuur 309: Klokken op transport naar Duitsland in 1943
(transportondernemer Roelof Cirkel uit Amersfoort)*

In het torentje van het hervormde kerkje in Sittard hingen ook twee klokken, die overigens van gietijzer waren gemaakt. In de loop van 1943 was een groepje arbeiders, onder leiding van een Nederlandse collaborateur, bezig een stellage op te trekken om de beide klokken naar beneden te halen. De dominee vroeg naar de schriftelijke opdracht, maar die hadden ze niet en hij zei tegen hen: “Kom maar terug met een officiële opdracht”. Kennelijk straalde hij zoveel gezag uit dat de spullen werden opgeruimd en de ploeg vertrok. Ze zijn nooit teruggekomen en de rest van de oorlog luiden op zondag alleen de klokken van het hervormde kerkje. De St Petruskerk moest het stellen met luidsprekers in de toren, waarmee de klokken klonken vanaf een grammofoonplaat.

In een schuilkelder bij de Tekenschool op Rijksweg Zuid wordt een schuilkerk ingericht. Hier wordt de kerstvieringen van december 1943 gehouden.

Figuur 310: Kerstviering in een schuilkelder

Op 21 december overvallen gemaskerde verzetsstrijders het postkantoor en stelen een groot aantal distributiekaarten en geld.

1944

De avondklok wordt ingesteld. Iedereen moet om 22.00 uur binnen zijn. De Landwacht controleert in de straten.

Figuur 311: Avondklok wordt ingesteld

De inwoners van de zuidelijke dorpen in de Selfkant zoals Wehr en Süsterseel worden geëvacueerd naar Sittard. Hier worden zij onvriendelijk behandeld (de Duitser was de vijand).

Tijdens de annexatie van de Selfkant door Nederland, tussen april 1949 en augustus 1963, waren vooral de inwoners van de zuidelijke dorpen, zoals in Wehr en Süsterseel, zeer gereserveerd tegenover het Nederlandse gezag, terwijl in de noordelijke dorpen, zoals Höngen, de bewoners positiever waren.

Verschillende stadgenoten wordt bevolen graafwerk te verrichten langs de Rijksweg en honderden inwoners krijgen een oproep om tussen Bunde en Aken graafwerk te gaan verrichten. Bijna niemand gaat er naar toe.

Ongeveer 60 meisjes en jongens, die niet op hun werk in Duitsland zijn teruggekeerd ('Arbeitseinsatz'), worden door Duitsers en Landwacht gearresteerd en met twee bussen naar Maastricht gebracht.

Vier Amerikaanse Thunderbolt-jagers maken vanuit het westen een duikvlucht en beschieten op de Overhovenerheide een leger- en goederentrein, die vanuit Susteren nadert. De trein wordt

doorzeefd met kogels en op de locomotief vallen drie doden.

Achttien Amerikaanse Lightningvliegtuigen, begeleid door twintig jagers, bombarderen met lichte bommen het station. Het seinhuis wordt getroffen. Ook raken 20.000 kilo rogge in brand, die in mijten op het veld staan.

Figuur 312: Bombardement op het station op 1 september

Ook het overwegwachtershuisje bij de overweg in de Rijksweg Zuid in Ophoven wordt beschoten en beschadigd, in een poging van de Amerikanen om het treinverkeer tussen Sittard en Heerlen onmogelijk te maken.

Figuur 313: Overwegwachtershuisje in Ophoven beschoten in 1944

Duitse geniesoldaten vernielen het beschadigde seinhuis volledig en de wissels bij het station worden onklaar gemaakt.

Figuur 314: Door Duitsers vernielde wissels bij het station

Bij Duustergats in de Kollenberg stort een Thunderboltjager neer.

Figuur 315: Neergestort vliegtuig bij Duustergats

De piloot, Donald Emerson, komt om het leven. Ter nagedachtenis is op deze plek een herdenkingsmonument geplaatst.

Figuur 316: Herdenkingsmonument in de Kollenberg voor de omgekomen piloot Donald Emerson

De Duitsers vernielen de synagoge aan de Plakstraat, alleen de erbij gelegen pastorie bleef behouden (later ook gesloopt tijdens de grote sloopwoede van de gemeente Sittard tussen 1960 en 1980). De school voor Maatschappelijk werk, naast het postkantoor, wordt door de Duitsers gevorderd. Het huis van de heer Hobus, kantonrechter in Sittard, in de Gouverneur van Hövellstraat wordt getroffen door een granaat.

Figuur 317: Huis van de heer Hobus getroffen door een granaat

Ook de St. Petruskerk wordt getroffen door enkele granaten. Na de bevrijding werd de schade aan het dak snel hersteld.

Figuur 318: Vernield dak St. Petruskerk door granaatslag in 1944

Op 2 september verlaten NSB-ers overhaast Sittard, met al hun huisraad, richting Duitsland.

Figuur 319: Vluchtende NSB-ers stiekem gefotografeerd door het etalageraam van een meubelwinkel

Op 3 september komt een Duitse divisie uit Gulik aan op het station, die van hieruit te voet naar het Albertkanaal gaan om de lijn Maastricht-Hasselt langs het kanaal te verdedigen.

Duitse militairen vluchten in september ook naar Duitsland per gestolen fiets, waarbij een aantal afscheid moet nemen van hun Nederlandse schatje.

Aan de Duits-Nederlandse grens worden terugtrekkende Duitse soldaten door gewapende SS'ers naar andere grensovergangen gestuurd om die te bewaken. 's Nachts proberen de Duitse soldaten het opnieuw om de grens te verlaten en naar huis te gaan. De Landwacht trekt 's nachts rond om niet verschenen Sittardse werkwilligen op te halen.

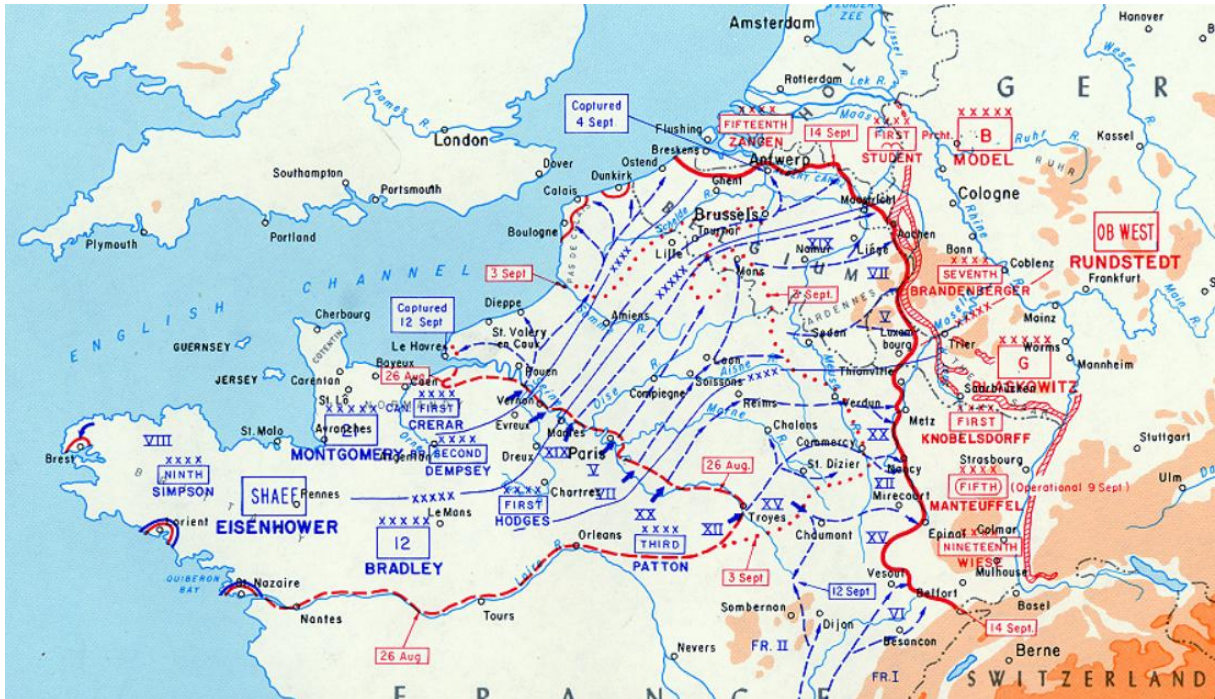
Sittardenaren worden gedwongen om langs de Rijksweg richting Maastricht schuttersputjes te graven.

Figuur 320: Vertrekkende Duitse militairen nemen afscheid op de Markt

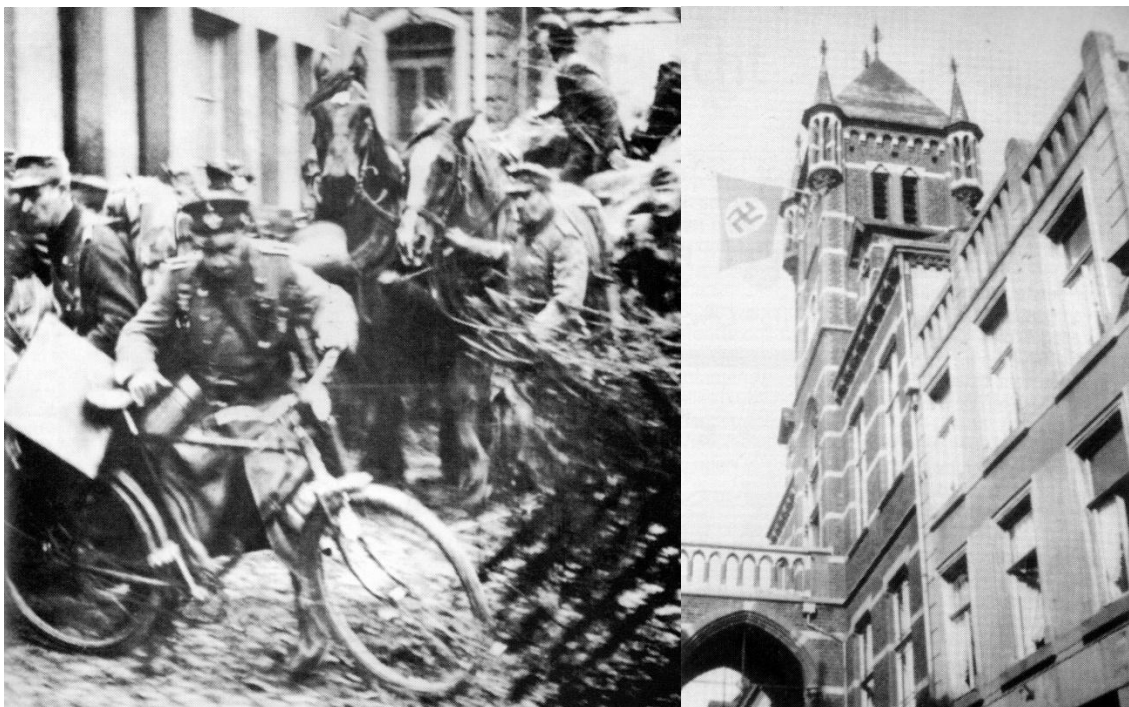

Figuur 321: Sittardenaren worden gedwongen schuttersputjes te graven langs Rijksweg Zuid

Figuur 322: De frontlinie op 14 september, Maastricht is al bevrijd en de Amerikanen rukken op naar het noordoosten

Op 17 september trekken er de hele dag colonnes met Duitse legervrachtwagens over de rijksweg, dwars door Sittard, naar het noorden richting Susteren. Het zag ernaar uit dat het een ongeorganiseerde terugtocht was. Er kwamen behalve die colonnes ook afzonderlijke soldaten op de fiets langs of in gevorderde auto's of met paard en wagen, volgeladen met gestolen goederen. Op het kruispunt bij hotel de Prins stond een wat oudere Duitse militair het verkeer te regelen, die de hele dag alleen maar 'Tempo! Tempo!' riep.

Figuur 323: Vluchtende Duitse soldaten per fiets of paard en wagen en hakenkruisvlag aan het stadhuis

Figuur 324: Een hoop gestolen goederen worden meegesjouwd

In het vroegere Dominicanenklooster op de Oude Markt verlaten de laatste Duitse militairen in grote haast het gebouw, waarbij ze gestolen spullen meevoeren met paard en wagen (ook gestolen).

Figuur 325: Duitse soldaten verlaten hals over kop het Dominicanenklooster

Figuur 326: De Duitse commandant verlaat als laatste het Dominicanenklooster te paard

Op 18 september 's morgens vroeg observeert een Amerikaans verkenningsvliegtuig, bijgenaamde 'de druivige' de stad. De Duitsers hadden bij de overweg van de Rijksweg in Ophoven twee kanonnen opgesteld en zich achter de spoorlijn Sittard-Heerlen ingegraven. De Amerikanen omzeilen de Duitse verdedigingsstelling aan de Rijksweg Zuid en komen Sittard binnen via oostkant van de Geleenbeek, ook omdat ze verwachtten dat de bruggen over de beek door de Duitsers opgeblazen zouden worden en het centrum van Sittard ligt aan de oostkant van de Geleenbeek. Omstreeks 13.00 uur bereiken de eerste Amerikaanse lichte verkenningstanks, rijdend langs de Geleenbeek, de roeivijver en komen via de Vijverweg, Agricolastraat, Parklaan op de Brandstraat terecht.

Figuur 327: Duitse prikkeldraadversperring in de Voorstad bij de Boenenbrug.

De vlaggen hangen uit als de Amerikanen over de Parklaan aankomen en de Brandstraat inrijden

De bruggen bij de Ophovenermolen en bij de melkfabriek blijven gelukkig heel en kunnen gebruikt worden door de Amerikanen. Een groep splitst zich af en rijdt via de Ophovenermolen naar Ophoven. Hier bieden de Duitsers nog tot 17 uur tegenstand, waarbij een Amerikaanse tank in brand geschoten wordt op het pleintje bij de Haagstraat en bij de overweg sneuvelt een Amerikaanse officier in zijn

jeep. Rond 17 uur vernielen de Duitsers de twee kanonnen en slaan op de vlucht. In het postkantoor en garage Cartigny gooien ze nog brandbommen, maar de brandweer wist het vuur snel te blussen.

Figuur 328: Amerikaanse soldaten rijden via de Parklaan de Brandstraat in

Een andere colonne komt via de Molenstraat en de Dorpsstraat in Ophoven richting centrum.

Figuur 329: Amerikaanse legervoertuigen in de Limbrichterstraat, vele ramen zijn gesprongen de drukgolf van granaten

Figuur 330: M5A1, lichte Stuart tank, op de Markt

Figuur 331: Op de hoek Oude Markt - Markt, rechts staan paters Franciscanen te kijken

Om 19.30 komen de eerste zwaardere Shermantanks over de Rijksweg. Via Windraak en Kollenberg zijn ook tanks naar onze stad gekomen. Feestvreugde alom.

Figuur 332: Amerikaanse Shermantank rijdt via de Brandstraat de Begijnhofstraat in

Figuur 333: Amerikaanse Shermantank in de Putstraat, op weg naar de Duitse grens

Volgens de correspondent van Radio Oranje werden de geallieerden in Sittard ontvangen met vreugdetranen en laaiend enthousiasme, maar Amerikaanse bronnen spraken van een meer gereserveerde ontvangst dan men in Frankrijk en België gewend was.

Figuur 334: Amerikaanse bevrijders op de Markt 18 september 1944

Figuur 335: Een Amerikaanse Grant ARV op de Markt, voor Lunchroom Schörgers

Door het invallen van de duisternis gaat iedereen naar huis, omdat er nog Duitse troepen in de stad zouden zijn. In de buurt van de Steenweg zijn die er inderdaad. Zij gooien handgranaten in winkels en huizen waar de vlag uithangt. Er wordt een Amerikaanse tank vernield op de Rijksweg bij het Oranjehotel. In Overhoven is nog geen Amerikaan gezien.

Figuur 336: Handgranaataanslag in de Steenweg op Bevrijdingsdag

De stad wordt uitgekamd om de laatste Duitsers onschadelijk te maken. De laatste Duitse weerstandsgroepen op de Rijksweg Zuid en Gulikse straat worden op 19 september onschadelijk gemaakt. Er zijn ook Duitse soldaten die op de Amerikanen gewacht hebben om zich over te geven. Sittard is nu echt helemaal bevrijd.

Figuur 337: De bemanning van de tank slaapt in hotel de Zwaan op de Brandstraat

Op het sportveld van het Bisschoppelijk College in de Baenje wordt een Duits krijgsgevangenkamp ingericht.

Figuur 338: Duitse krijgsgevangenen worden afgevoerd naar het kamp in de Baenje

Figuur 339: Op de Markt worden gevangen genomen Duitse soldaten, onder grote belangstelling, verzameld en ook afgevoerd naar het krijgsgevangenkamp in de Baenje

Figuur 340: Duits krijgsgevangenkamp in de Baenje, september 1944

Figuur 341: Duitse soldaten, rond Tudderen gevangen genomen, moeten met de handen op hun hoofd naar Sittard lopen

Meteen na de bevrijding kwam een 'grote schoonmaak' op gang, die soms meer weg had van een heksenjacht. Onder degenen die daarbij voorop liepen, waren nogal wat lieden die tijdens de oorlog zelf niet zo dapper waren geweest. Op de Markt, waar een grote massa mensen zich verzameld had, werd op een balkon een stoel neergezet waarop een aantal jonge vrouwen na elkaar met een tondeuse helemaal kaal geschoren werden, waarbij de massa juichte en applaudisseerde. Het bleken vrouwen te zijn die de liefde hadden bedreven met Duitse bezetters. Het volksgericht meende er wel raad mee te weten. We waren bevrijd, maar niet van alle kwaad.

Figuur 342: Triomfantelijk wordt een 'foute' vrouw naar de Markt gebracht om kaalgeschoren te worden

Figuur 343: In Maastricht worden de haren van de 'foute' vrouwen afgeknipt; op een open vrachtwagen worden ze weggevoerd, waarbij ze onderweg allerlei verwensingen naar hun hoofd geslingerd krijgen

Ook vermeende NSB-ers werden opgepakt, geslagen en overgeleverd aan de politie. Dit werd 'bijltjesdag' genoemd en vond in het hele bevrijde land plaats.

Figuur 344: Een NSB-er wordt afgevoerd in september 1944

Figuur 345: Vrouwen die zich ingelaten hadden met Duitse soldaten worden kaal geschoren, NSB-ers niet, maar wel naar het politiebureau gebracht

Ook kinderen van NSB-ers moeten het ontgelden; Amerikaanse militairen doen hun best om lynchpartijen te voorkomen.

Figuur 346: Ook kinderen van NSB-ers moeten het ontgelden, terwijl zij er niets aan kunnen doen

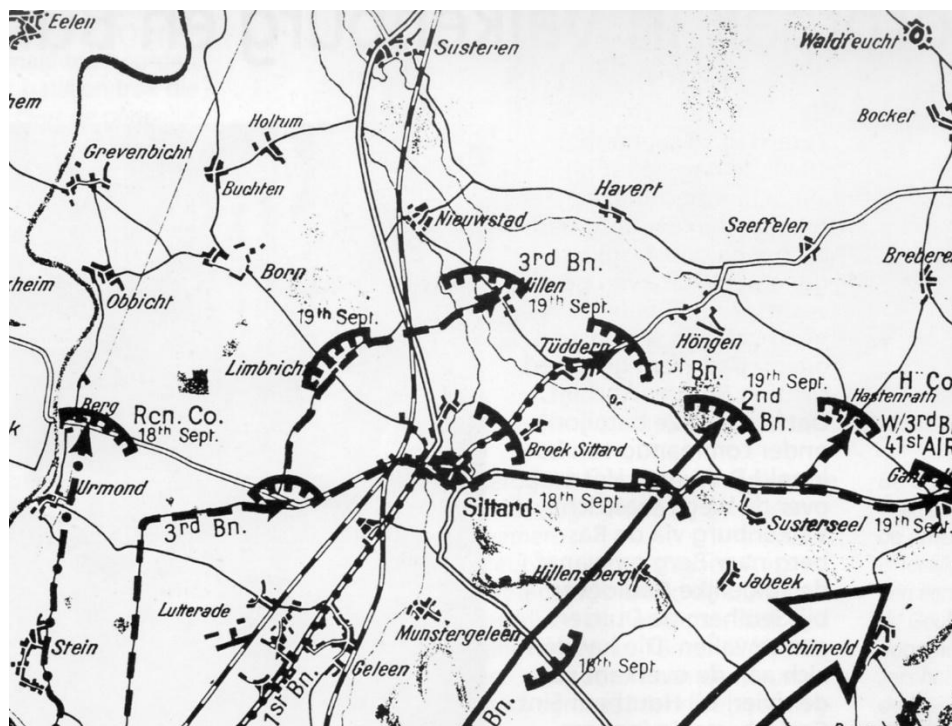
Figuur 347: Amerikaanse militairen voorkomen slachtpartijen

Ten zuiden van Susteren loopt de Amerikaanse opmars vast. Duitse soldaten hadden zich daar in goed te verdedigen stellingen verschanst en ze maakten handig gebruik van de talrijke beken die het terrein daar doorsnijden. In het oosten raakte de vaart er trouwens ook uit. Kerkrade bleef vooralsnog in Duitse handen. De plaatselijke Duitse commandant stelde de naderende Amerikanen voor, een tijdelijk staakt het vuren in acht te nemen om dertigduizend Kerkradenaren dwars door de frontlinie te evacueren. Ondanks enige aarzeling besloten de Amerikanen op het aanbod in te gaan. In de ochtend van 25 september vertrokken de inwoners van Kerkrade te voet richting het bevrijde Ubachsberg, hun woonplaats prijsgevend aan de roof- en plunderzucht van Duitse militairen.

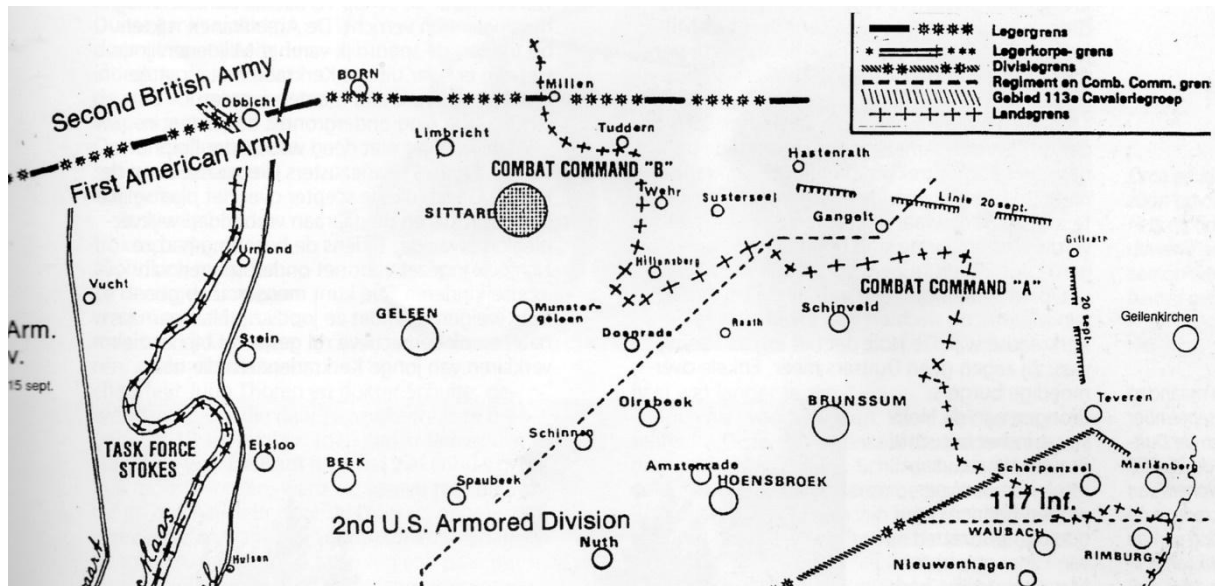
Figuur 348: Inwoners van Kerkrade te voet of met rolstoelfiets op weg naar Ubachsberg

Achteraf bleek de ontruiming overbodig want op 5 oktober viel Kerkrade zonder noemenswaardige strijd in handen van de Amerikanen. Daarmee was de bevrijding van Zuid-Limburg voltooid.

Figuur 349: De frontlinie rond Sittard op 18 en op 19 september

Sittard is bevrijd door de Amerikanen, maar van tijd tot tijd komen er ook Engelse militairen even in Sittard terecht. Het Tweede Britse leger belegerde de Duitsers ten noorden van Sittard bij Susteren. De grens tussen het Eerste Amerikaanse leger en het Tweede Engelse leger is op de kaart in een streep-stippellijn aangegeven.

Figuur 350: De frontlinie rond Sittard op 20 september; in het Bisschoppelijk College wordt een Amerikaans commandocentrum ingericht

In de kloostertuin van Franciscus Solanus (vroeger Dominicanenklooster) bouwen de Amerikanen een leger tent op waarin de commandanten hun stafbespreking houden.

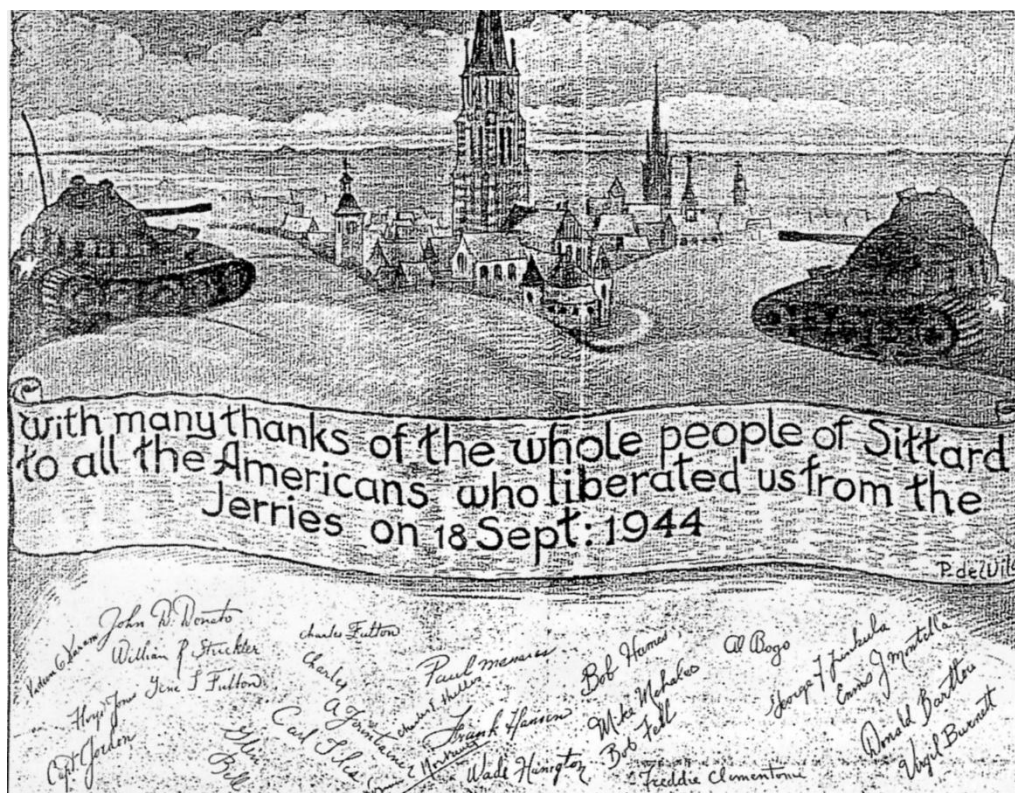

Figuur 351: Stafbespreking in Amerikaanse leger tent in kloostertuin Franciscus Solanus 18 sep 1944

Figuur 352: Engelse troepen in de buurt van Geilenkirchen op 5 december 1944

Een paar dagen na de bevrijding bieden Sittardenaren een dankbetuiging aan de Amerikanen aan in het hoofdkwartier in het Bisschoppelijk College. De commandant William Biddle neemt dit in dank aan, hoewel hij pas op 19 september in Sittard aankwam en dus niet aan de bevrijding deelgenomen had.

Figuur 353: Dankbetuiging voor de bevrijding van Sittard op 18 september 1944

De bevrijding van de dorpen Nieuwstadt, Susteren en Dieteren duurde langer en zij hadden ook meer te lijden van de Duitse bezetter. In Dieteren was na de bevrijding slechts één koe over, de rest was door de Duitsers meegenomen naar Duitsland. De melkfabriek St. Rosa had door drie granaattreffers schade geleden. Verder waren twee auto's en vier stamboekstieren door de terugtrekkende Duitsers uit de melkfabriek meegenomen. Sittard lag na de bevrijding nog onder granaatvuur van de Duitsers, die vanaf het marktplein in Susteren met een kanon op Sittard schoten. In die zogenaamde 'granatentijd' was de melkaanvoer uit de dorpen rond Sittard gering en waren de transportkosten hoog omdat de melk in België en Noord-Brabant gehaald moest worden.

In oktober kwamen in de melkfabriek de kaasfabriek en het magazijn in gebruik als depot voor de voedselvoorziening in Sittard. Ongeveer vijf maanden lang werden circa twee miljoen kilogram levensmiddelen opgeslagen. Deze waren afkomstig uit Cherbourg en aangevoerd door geallieerde vrachtauto's.

Een kapotte motor van een Amerikaanse tank wordt bij Sittard gerepareerd door technici van het Amerikaanse leger.

Figuur 354: Reparatie defecte tankmotor in oktober 1944

Met kerst 1944 was het nog te gevaarlijk om de kerken te gebruiken en werd de kaasfabriek als tijdelijke kerk ingericht voor de kerstvieringen.

Het duurt nog tot januari 1945 voordat de Amerikanen en Engelsen verder Duistland in kunnen trekken. De Duitse soldaten hadden gebrek aan alles en de winter van 1945 was erg koud.

Figuur 355: Engelse soldaten zoeken dekking bij de brug over de Geleenbeek in Nieuwstadt, 3 januari 1945, die na de verovering van Zeeland vrij gekomen waren om de Amerikanen te helpen

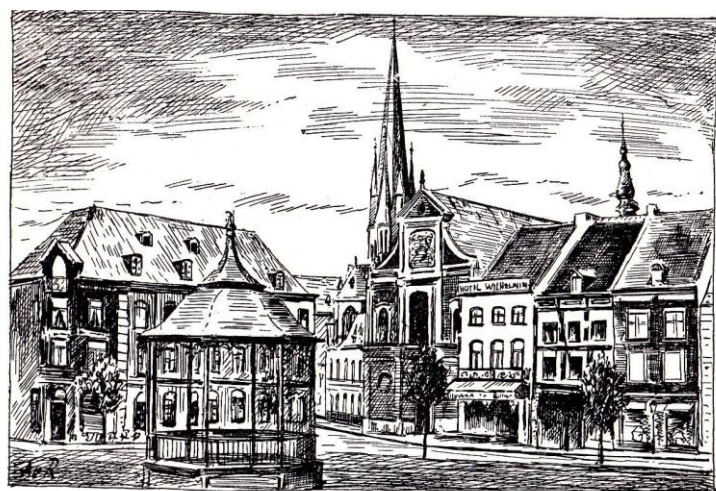
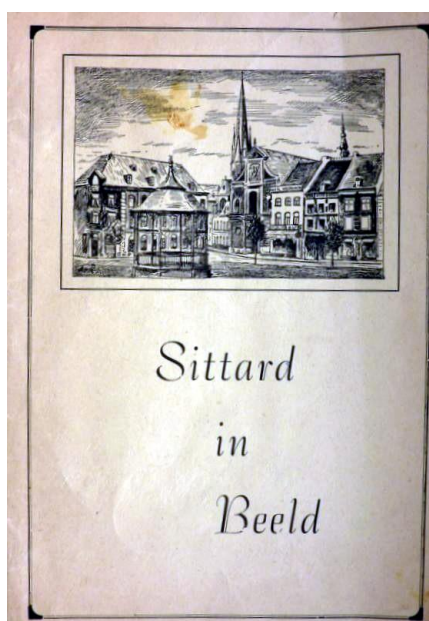
Figuur 356: Angstige Duitse soldaat geeft zich over in Nieuwstadt, 3 januari 1945

In het Bisschoppelijk College, dat al eerder door het Duitse leger gevorderd was, wordt het 'Sittard Rest Center' voor Amerikaanse militairen ingericht, die er een paar dagen konden bijkomen van wat ze aan het front hadden moeten doorstaan.

Figuur 357: Amerikaanse militairen voor het 'Sittard Rest Center' in het Bisschoppelijk College

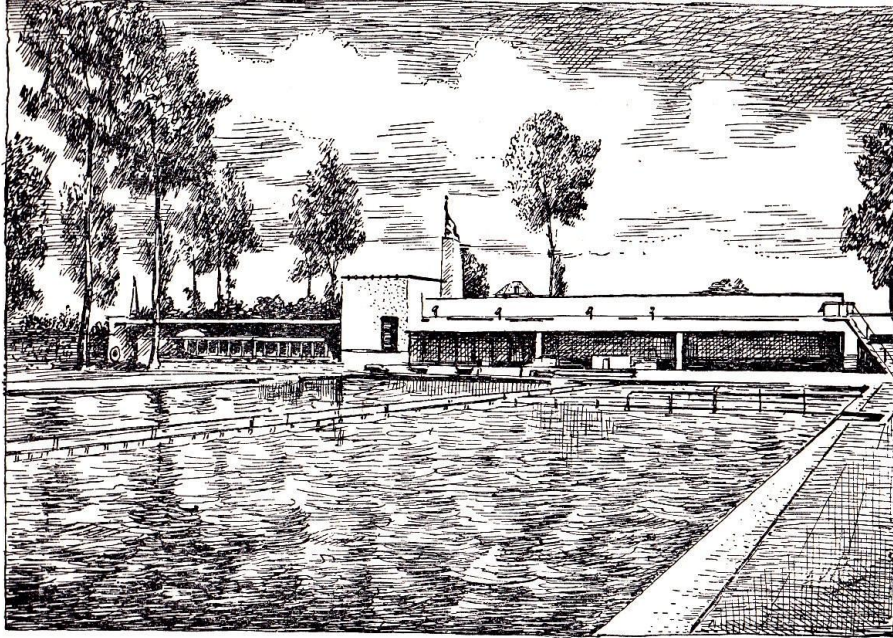
Hier krijgen de Amerikaanse militairen een mapje 'Sittard in Beeld' met 5 getekende stadsgezichten van Sittard om als ansichtkaart te gebruiken voor hun communicatie met het thuisfront.

Sittard, Markt (The Marketsquare)

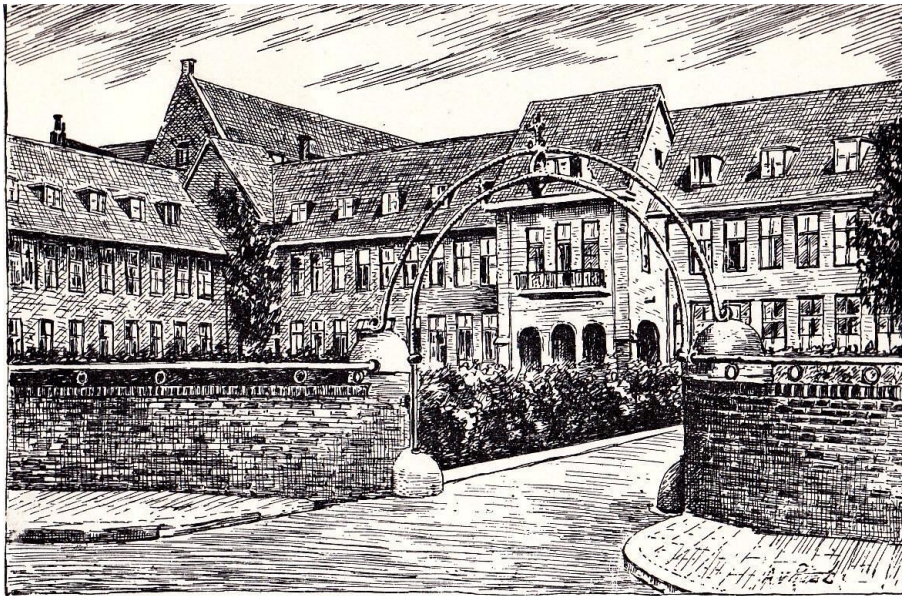
Sittard.....19

Figuur 358: Mapje 'Sittard in Beeld' met 5 getekende stadsgezichten voor Amerikaanse militairen

Sittard, Zwembad (Swimmingbath)

Sittard.....19

Sittard, St. Jozef Ziekenhuis (St. Jozef Hospital)

Sittard.....19

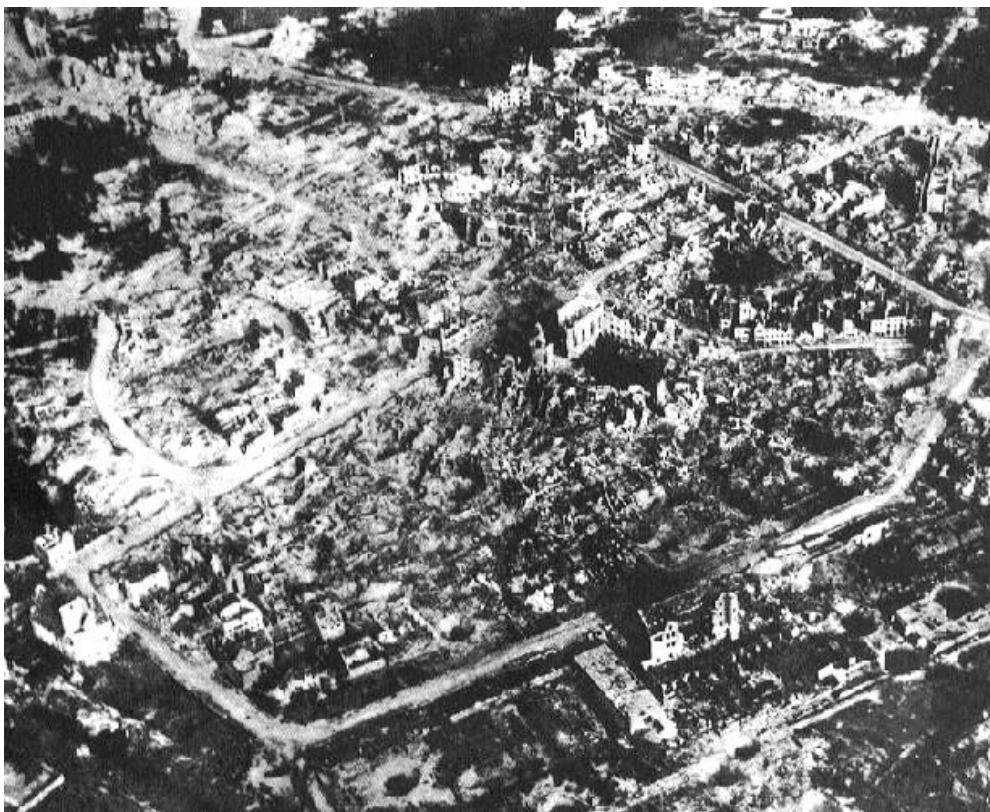
Figuur 359: Ansichtkaarten uit het mapje 'Sittard in Beeld'

Er ontstonden ook heftige en kortstondige romances tussen de bevrijders en mooie Sittardse meisjes. Op de volgende foto is te zien hoe twee Amerikaanse soldaten de Old Hickory Division kijken naar een Maastrichts meisje op de Bemelerweg, terwijl zij even pauze houden alvorens verder te gaan richting Valkenburg.

Figuur 360: Aandacht voor een Limburgse schone van Amerikaanse soldaten

Op 16 november 1944 bombarderen honderden Amerikaanse en Engelse bommenwerpers de steden Gulik, Düren en Heinsberg, die volledig vernield worden, behalve de citadel in Gulik waarvan het ondergrondse deel ongeschonden blijft. Die Italiaanse architect heeft iets stevigs gebouwd in 1543.

Figuur 361: 'Total destruction of Jülich' in 1944

Het kasteel gaat wel verloren en in plaats daarvan is in 1972 een gymnasium in de citadel gebouwd.

Figuur 362: Gymnasium in de citadel van Gulik in 2005

Tijdens de voetbalmatch Sittardse Boys- Maurits op 19 november begint de Duitse artillerie vanuit het noorden te schieten. Er vallen elf doden in de stad, waaronder drie geallieerde soldaten. Op 30 november wordt boven Broeksittard een Duits vliegtuig beschoten. Een brandende brandstoftank stort neer in Broeksittard op het woonhuis van de familie Palmen. Het gehele gezin, bestaande uit zeven personen, komt om het leven.

In klooster Agnetenberg wordt een groep Nederlandse militairen van de afdeling Militaire Politie, van de Stoottroepen in opleiding, met Bitse kleding en uitrusting, ondergebracht.

Figuur 363: Groep Nederlandse militairen in klooster Agnetenberg

Duitse militairen die sneuvelen in Sittard worden begraven op de algemene begraafplaats aan de Lahrweg.

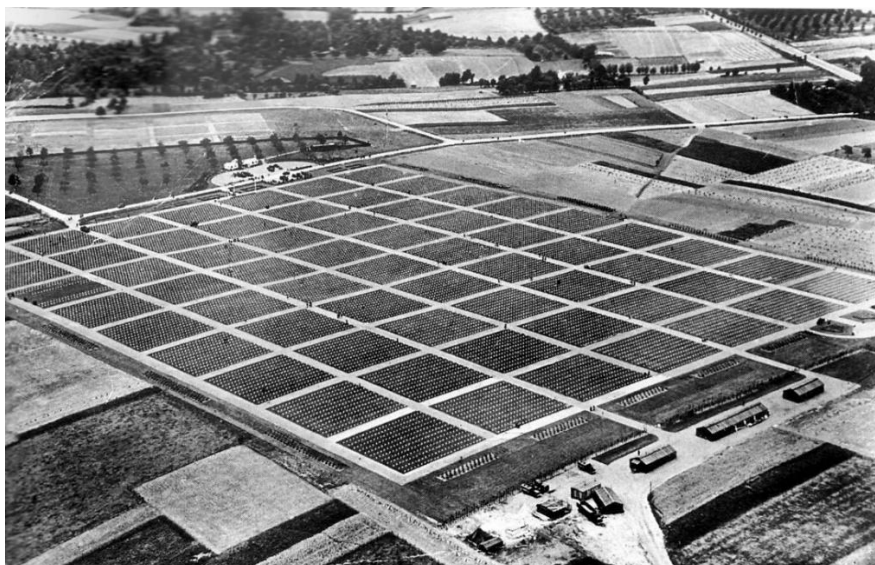
Figuur 364: Graven van Duitse militairen op de algemene begraafplaats aan de Lahrweg

Engelse militairen die sneuvelen in Sittard worden begraven op het Engelse oorlogskerkhof aan de Haagstraat in Ophoven. De meesten zijn gesneuveld bij de belegering van de Roer tussen 18 en 24 januari 1945.

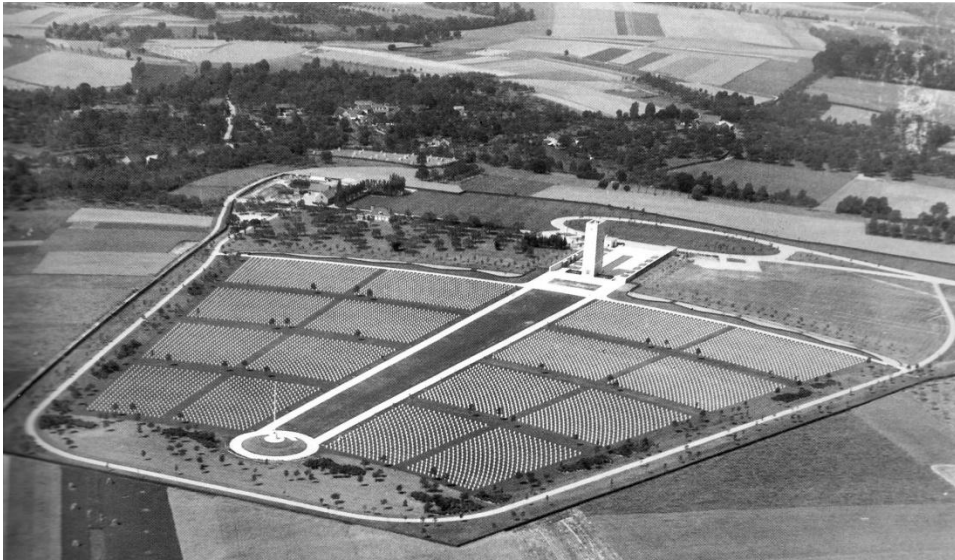

Figuur 365: Graven van Engelse militairen op het oorlogskerkhof in Ophoven

Amerikaanse militairen die sneuvelen rond Sittard worden begraven op het Amerikaans oorlogskerkhof in Margraten.

Figuur 366: Graven van Amerikaanse militairen op oorlogskerkhof Margraten 1945 (linksboven voor Duitsers)

Figuur 367: In 1960 is de begraafplaats in Margraten opnieuw ingericht voor de Amerikanen die niet naar de VS overgebracht zijn

1945

Per trein worden in januari Engelse tanks aangevoerd voor de strijd in Duitsland. Sittard is al drie maanden bevrijd, maar Noord-Nederland en Duitsland nog niet.

Figuur 368: Engelse versterkingen aangevoerd per trein in de Stationsstraat in januari 1945

Aan het einde van de Tweede Wereldoorlog lag het front vier maanden (van 19 september 1944 tot 14 januari 1945) aan de Saefelerbeek. Pas met de 'Operatie Blackcock' wist het Britse leger door te dringen tot aan de Roer.

Op 5 mei om 08.00 uur 's morgens gaat de capitulatie in, Sittard was al 8 maanden daarvoor bevrijd. De stad is één vlaggenzee. Scholen zijn gesloten. Mensen zingen in de straten en muziekkorpsen marcheren door de stad. Overal is feest en er wordt een bevrijdingsoptocht gehouden.

Figuur 369: Bevrijdingsoptocht in de Engelenkampstraat in 1945 (Hitler op een V1 richting maan)

Figuur 370: Engelse militairen lopen mee in de bevrijdingsoptocht om hun gevallen kameraden te eren

Op initiatief van burgemeester Coenders fuseren de drie carnavalsverenigingen tot één vereniging 'de Marotte', omdat de burgemeester maar één carnavalsprins wilde erkennen en geen drie.

Op 6 mei wordt een grote bidprocessie naar de Kollenberg gehouden, waar om half elf een dankdienst in de openlucht wordt opgedragen in de zandgroeve achter de Leveetenhof. Schattingen lopen uiteen van 8.000- tot 14000 mensen.

Figuur 371: Dankdienst in de zandgroeve op de Kollenberg in 1945

Figuur 372: In heel Europa is de oorlog voorbij, nu Japan nog tot overgave dwingen

Al vanaf 1400 wordt melding gemaakt van een 'santkuijl' in de Kollenberg. Hier zitten we op het hoogterras van de Maas, die in miljoenen jaren een dikke laag zand afgezet heeft, bedekt met een dun laagje löss (vruchtbare klei) op het eind van de laatste ijstijd. Vroeger was de Kollenberg bedekt met een eiken- en berkenbos, waarop de Sittardenaren al in de 13^e eeuw rechten uitoefenden.

Figuur 373: De zandkoel van de Krekel 1920

(de paarden hadden op hun 'hutsjel' nog een 'kloter' (een bel) om de boze geesten te verjagen)

Achter de St. Rosakapel is ook een diepe zandgroeve geweest, die rond 1960 volgestort is met huisvuil (over een paar honderd jaar wordt dit een archeologische vindplaats). Vrachtwagens konden via een spiraliserende weg helemaal onderin de zandgroeve komen. De kuil was ook een vindplaats van fossielen en vuursteen. Veel plezier hebben we als kind beleefd in het vanaf de rand in het diepe zand springen.

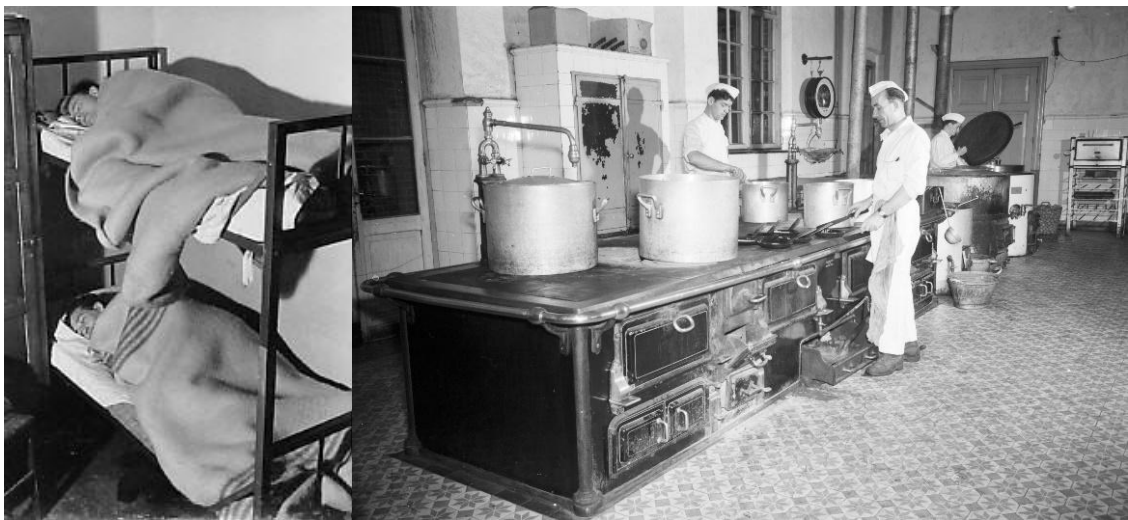
Figuur 374: Zandgroeve achter de St. Rosakapel in 1948 (springende kinderen en fossielen zoeken)

De Franciscanen sluiten het Franciscus Solanuscollege in het oude Dominicanenklooster en vertrekken naar Wijchen. Zij verkopen het voormalige Dominicanenklooster aan het kerkbestuur en de Staatsmijnen. Het gebouw zal ingericht worden als gezellenhuis voor de staatsmijn Maurits.

Figuur 375: Vroegere Dominicanenklooster ingericht als gezellenhuis van de Staatsmijnen (rechts binnenkant poort)

Dit gezellenhuis is minder toegerust dan het latere gezellenhuis in het klooster van Leijenbroek. De mijnwerkers moeten met meerderen op één kamer slapen

Figuur 376: Slaapkamer en keuken van het gezellenhuis in het vroegere dominicanenklooster

Figuur 377: Boterhammen om mee te nemen naar de mijn en de ontspanningsruimte in het Gezellenhuis 1947

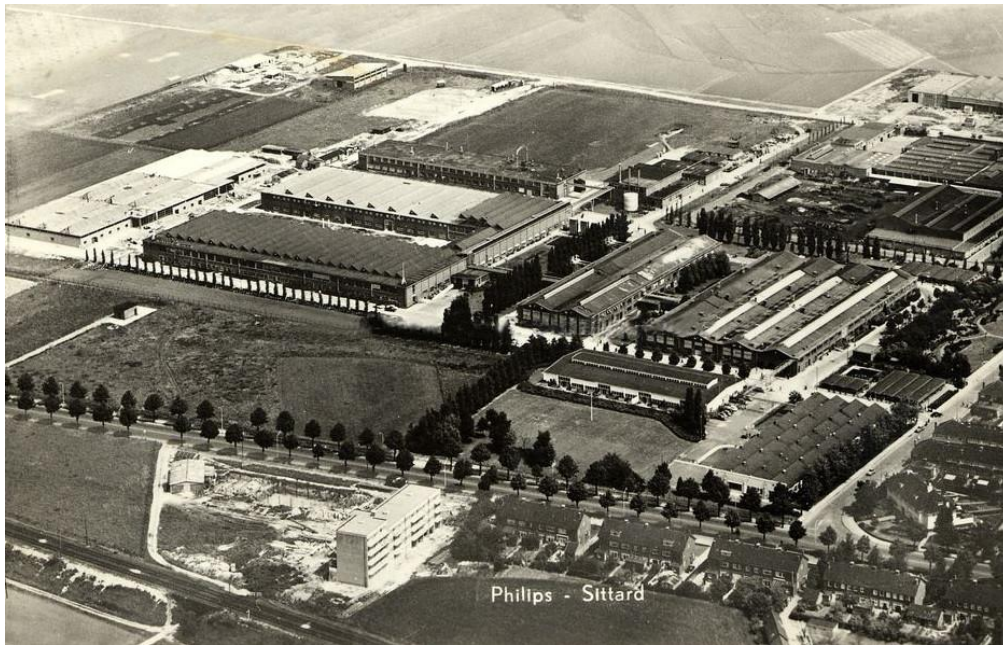
1946

Aan de Rijksweg Noord wordt de Philipsfabriek opgericht in een vroegere textielfabriek. De fabriek legt zich toe op het maken van de Rimlock radioversterkerbuis. In de fabriek zag je onafzienbare rijen montagetafels waaraan meisjes roosters wikkelden voor de radiobuizen. De vrouwen werden naar de fabriek gelokt met onder andere nylonkousen, in die tijd helemaal nieuw. De straat naast het fabrieksterrein was op werkdagen een bijna eindeloze rij geparkeerde bussen, wachtend tot ze de vrouwen naar huis konden brengen.

Figuur 378: Radiobuizen gemaakt door Philips in Sittard in 1960

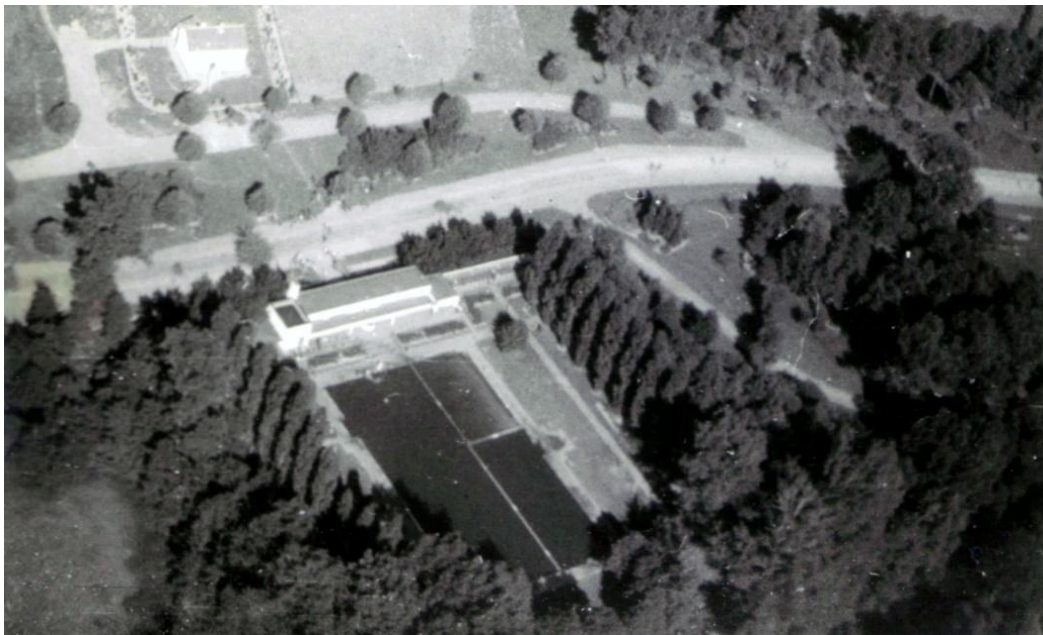
Dit wordt een groot succes en Philips Sittard groeit uit tot één van de grootste Philips-fabrieken in de Benelux. Rond 1960 werken er 3000 mensen. Na 1960 wordt overgeschakeld op de productie van transistoren en kleurenbeeldbuizen. Directeur is Ben Koolhaas, die in 1969 met pensioen gaat.

Figuur 379: Philips Sittard in 1961 (onderaan de nieuwe flat richting spoordijk)

Door de automatisering daalt het aantal werknemers in 1970 tot 1500 mensen. In 2000 werken er nog maar 200 mensen die onderdelen voor beeldbuiskanonnen maken – de productie is al lang naar het verre oosten gegaan en een paar jaar later houdt de fabriek op te bestaan. In 2016 koopt Boels het hele Philipsterrein.

Tegenover het zwembad bouwt de directeur van Philips, Ben Koolhaas, een woning.

*Figuur 380: Luchtfoto van het zwembad met linksboven de woning van Koolhaas
(In 1950 wordt hier de oranjewijk aangelegd: Bernhardlaan, Margrietlaan en Irenelaan).*

Figuur 381: Villa Philipsdirecteur Koolhaas tegenover zwembad, op achtergrond nog lege Kollenberg

In de Limbrichterstraat begint een lingeriezaak de nieuwe nylonkousen te verkopen.

Figuur 382: Lingeriezaak Voncken in de Limbrichterstraat

1947

Pastoor-deken H. Haenraets verwerft een relik van de heilige Rosa, een stukje van haar gebeente. Deze relikwie is afkomstig uit Rome en wordt bewaard in een relikhouder van verguld zilver en uitgevoerd in monstransvorm met als centraal motief de voorgevel van de St. Rosakapel. Op de voet staat het wapen van de gemeente Sittard (slangenkruis) en het randschrift luidt: "O Sancta Virgo Limae ora pro nobis". Deze monstrans wordt bewaard in de sacristie van de St. Petruskerk.

Figuur 383: Stadswapen van Sittard op de voet van de monstrans in de St. Petruskerk

De Keutelbeek en de Molenbeek overstroomen in de winter en zetten het park, de Agricolastraat en de Parklaan onder water.

Figuur 384: Overstroomde Agricolastraat, de watervogels vinden dit geen probleem

Figuur 385: Ook de Molenbeek overstroomt bij de banmolen in 1947

Ook de melkfabriek staat onder water, als de melkboeren 's morgens hun melk komen ophalen.

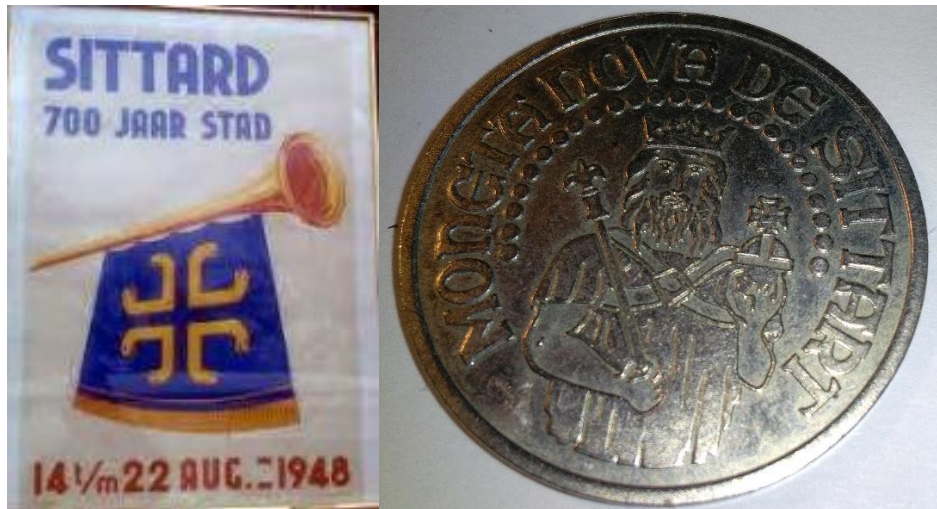

Figuur 386: Laadplatform melkfabriek onder water in 1947

1948

Sittard viert 700 jaar stadsrechten. Eigenlijk had dit in 1943 gevierd moeten worden, maar dat werd door de Duitse bezetter in de tweede wereldoorlog niet toegestaan.

Ter gelegenheid van dit feest werd een florijn ("Moneta nova de Sittart") uitgegeven, dat een wettig betaalmiddel was in de stad.

Figuur 387: Affiche Sittard 700 jaar stad en de florijn "Moneta Nova de Sittart"

Door de stad trekt een historische stoet.

Figuur 388: Historische stoet '700 jaar Sittard' in de Limbrichterstraat in 1948

De St. Petruskerk is feestelijk verlicht.

Figuur 389: Fel verlichte St. Petruskerk bij de viering 'Sittard 700 jaar stad', vanaf de watermolen bij het Tempelplein

De hele binnenstad is voorzien van feestverlichting, met zelfs een fontein op de Markt.

Figuur 390: Sittard 700 jaar stad in 1948

Zaterdag, 14 Augustus

- 15.30 uur: *Plechtige Herdenkingszitting*
gewijd aan het zevende eeuwfeest der stad.
Spreker: Prof Dr. J. J. M. Timmers, hoogleraar
aan de R.K. Universiteit te Nijmegen.
Muzikale omlijsting: Sittardse Zangverenigingen.
De plechtigheid vindt plaats in de feestzaal van
de Handel- & Industrie-tentoonstelling, Bisschop-
pelijk College, Engelenkampstraat.
- 17.00 uur: In aansluiting aan de Herdenkingszitting officiële
opening van de Handel- & Industrie-tentoonstel-
ling „De Zuiderpoort”.
(Voor bijzonderheden zie pag. 59 t/m. 67)
- 17.00 uur: Op het Tentoonstellingsterrein:
Concert door de Sint Josephharmonie.
- 20.00 uur: Gala-Première van „Het Rampjaar 1677.”
een historisch drama van Pater Jac. Schreurs
M.S.C., in het Openluchttheater in de Kollenberg.
(Voor bijzonderheden zie pag. 55 t/m. 57)

Figuur 391: Programma zevende eeuwfeest en fontein op de Markt

Ook de Engelenkampstraat is feestelijk verlicht 's avonds.

Figuur 392: Engelenkampstraat feestelijk verlicht tijdens 'Sittard 700 jaar stad'

Het stadhuis op de Markt is feestelijk versierd, met centraal het slangenkopkruis.

Figuur 393: Feestelijk versierd stadhuis bij het 700-jarig bestaan van de stad

Ook het station wordt door de NS feestelijk versierd, waarbij zij ook trots is op de nieuwe elektrische trein.

Figuur 394: Het station versierd door NS voor het zevende eeuwfeest

De vroegere kweekschool van de Ursulinen, die in 1939 opgeheven was, krijgt een doorstart door de zusters van Liefde van het klooster Agnetenberg. In 1963 wordt deze school erkend door het ministerie van onderwijs als Kweekschool St. Jozef en wordt in 1984 omgezet in de Katholieke Pedagogische Academie Sittard.

Figuur 395: Kweekschool St. Jozef in de Plakstraat

De melkfabriek St. Rosa fuseert met andere Zuid-Limburgse melkfabrieken tot de 'Coöperatieve Zuivelvereniging Zuid-Limburg', met 2200 melkveehouders als lid.

Keel-, neus- en oorarts Dr. Smelt van het Sittardse ziekenhuis staat bekend om de snelheid waarmee hij, geholpen door drie operatieassistenten, de amandelen bij een kind verwijdt. Op de volgende foto is de kindermishandeling van deze arts te zien: het kind is volledig bij kennis en moet zelf de spuugbak vasthouden. De zuster links houdt een gloeilamp vast waarmee de keel verlicht wordt via een holle spiegel op het voorhoofd van de arts. De arts kijkt daarbij door een gaatje in het midden van de spiegel. De tweede zuster houdt het hoofd van het kind stevig vast, de tanden op elkaar geklemd en de derde zuster draagt, net als de arts, een mondkapje en houdt in haar hand een soort soldeerbout vast om de wond in de keel dicht te branden na de ingreep. Op het tafeltje staat een fles alcohol om de instrumenten de ontsmetten.

Figuur 396: Dr. Smelt, geholpen door drie operatieassistenten, verwijdt bij een kind de amandelen

Deze arts heeft mij in 1956 aan mijn amandelen geopereerd, maar daarbij werd ik gelukkig wel verdoofd met een licht roesje met lachgas. Ondanks de verdoving heb ik de scherpe pijn van het knippen van de amandelen wel gevoeld.

In september wordt Bevrijdingsdag gevierd met een optocht, zoals bij de ijsfabriek in de Engelenkampstraat.

Figuur 397: Bevrijdingsoptocht in de Engelenkampstraat in 1948

‘Foute’ mannen, die in de Tweede Wereldoorlog lid geweest zijn van de SS, moeten voor straf mijnarbeid verrichten in de mijn Maurits.

Figuur 398: SS-mijnwerkers op weg naar hun strafkamp in de Graetheide, waar twee jaar later Molukkers in gehuisvest werden

In 1948 waren nog veel levensmiddelen in Sittard alleen met ‘bonnen’ te krijgen. Bij de geboorte kregen kinderen een distributiekaart en bonnen, zoals mijn zus die op 28 augustus 1948 geboren is.

TWEEDE DISTRIBUTIE STAMKAART		M V	269* № 044548
NO. PERSOONSBEWIJS			
NO. EERSTE DISTR. STAMKAART			
VERLAATTE NAAM	Sanders		
VOORG. NAMEN	Christina M. E. A.		
GE- BOORTE DATUM	28 Aug. 1948	BEROEP	
GE- MEEN- TE	SITTARD		
ADRES	1. Overhovenerstraat 24		
	2.		
			
		269	

Figuur 399: Distributiestamkaart voor pasgeborenen in 1948

1949

Nederland annexeert Duits grondgebied, tussen april 1949 en augustus 1963, de Selfkant. In de zuidelijke dorpen in de Selfkant, zoals Wehr en Süsterseel, stonden de inwoners zeer gereserveerd tegenover het Nederlandse gezag, in de noordelijke dorpen zoals Höngen waren de bewoners positiever. Oorzaak is de evacuatie in 1944 van de inwoners van Wehr en Süsterseel naar Sittard – hier zijn zij toen onvriendelijk behandeld (de Duitser was de vijand).

Figuur 400: Nederlandse Marechaussee op weg naar Tudderen om de Selfkant te bezetten in 1949

De Nederlandse regering wilde genoegdoening voor het schenden van de neutraliteit van ons land en de aanval van het Duitse leger in 1940. In oktober 1945 vroeg de Nederlandse staat aan Duitsland een schadevergoeding van 25 miljard gulden ter compensatie van de geleden oorlogsschade, maar in februari van dat jaar was op de Conferentie van Jalta reeds bepaald dat herstelbetalingen uitsluitend werden gegeven in natura en niet in de vorm van liquide middelen. De Selfkant leek een goed gebied omdat het Nederlands grondgebied nogal smal is bij Sittard en omdat de mensen in de Selfkant een dialect spraken dat als twee druppels water lijkt op het Limburgse dialect van Sittard. Als de grensbewoners met elkaar spraken, hoefden ze niet te kiezen tussen Nederlands of Duits.

Figuur 401: Duitse jeugd bekijkt de invasie van Nederlandse marechaussee

Er is nooit een referendum gehouden, de bevolking werd niets gevraagd. Niet bij de aanhechting in 1949 en niet bij de teruggave in 1963.

Figuur 402: De Nederlandse vlag wordt in Tudderens gehesen in 1949

Alle gemeenten in de Selfkant werden samengevoegd tot Drostambt Tudderen, met de burgemeester van Sittard, Hubert Dassen, als bestuurshoofd.

Figuur 403: Nieuwe naam voor alle Selfkantgemeenten: Drostambt Tuddern

Figuur 404: Drostambt Tudderen (1949 – 1963)

Het douanekantoor in Tudderen is niet meer nodig en wordt verplaatst naar Saeffelen bij de nieuwe grens met Duitsland.

Figuur 405: Watermolen op de Roode Beek bij het oude douanekantoor in Tudderen

Figuur 406: Nieuwe grenspost bij Saeffelen

De Duitse inwoners bleven Duitsers, maar konden een Nederlands paspoort krijgen met de speciale vermelding 'Behandeling als Nederlander'.

Figuur 407: Speciaal soort paspoort 'Bewijs van Behandeling als Nederlander'

Figuur 408: Sittards burgemeester Huub Dassen als landdrost van de Selfkant met de Nederlandse vlag in 1949, de Duitse bevolking blijft sceptisch toekijken

In 1952 ging Duitsland druk uitoefenen om de grenscorrecties ongedaan te krijgen, maar het zou nog tot 1960 duren voordat een akkoord bereikt werd.

Figuur 409: Nederlandse landmeters zetten de nieuwe grens met Duistland uit

Figuur 410: Nieuwe grenspaal wordt in de grond geslagen

Figuur 411: Ook een nieuwe slagboom op de nieuwe grens wordt geplaatst

Figuur 412: Duitse jeugd protesteert tegen de annexatie bij de nieuwe Duitse grens in 1949

Figuur 413: Stil protest tegen de annexatie: "Ein guter Christ bleibt was er ist! Deutsch!"

In de Selfkant vindt geldsanering plaats. Achttien bankemployés van de Nederlandse Bank nemen in zaal Hochstenbach in Tuddern het in omloop zijnde Duitse geld van de bevolking in en ruilt dit om in Nederlands geld.

Figuur 414: Omruilen Duits geld tegen Nederlands geld in Tuddern in 1949

De elektrificatie van de spoorlijn Maastricht – Eindhoven en Sittard – Heerlen is gereedgekomen.

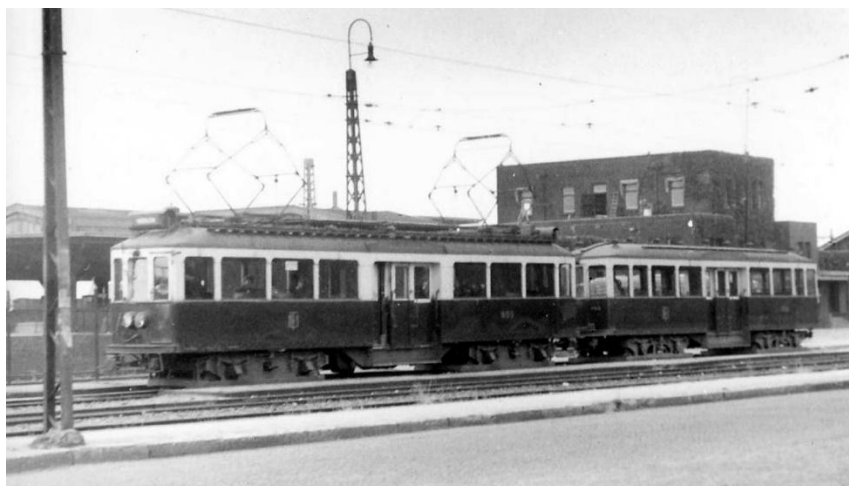
Figuur 415: Elektrische trein (Hondenkop) in 1949

In Nederland rijden de treinen op 1500 Volt gelijkstroom. Daarvoor moeten transformatoren gebouwd worden, die de 10 kV wisselspanning omzetten naar 15 kV gelijkspanning.

Figuur 416: Transformator bij station Sittard in 1949

De tramlijn Sittard – Heerlen wordt opgeheven, de diensten worden overgenomen door bussen van de Limburgsche Tramwegmaatschappij.

Figuur 417: De laatste tram naar Heerlen bij het station in 1949

Meteen worden de tramrails in de Slachthuisstraat weggehaald om nieuwe riolering te kunnen aanleggen.

Figuur 418: Tramrails worden weggehaald bij het vroegere slachthuis en nieuwe riolering aangelegd

Figuur 419: Het oude slachthuis wordt niet meer gebruikt en staat leeg

Op 22 april 1949 vertrekt voor het laatst een trein van de Duitse 'Kreisbahn', de spoorlijn naar Geilenkirchen in de volksmond 't Zuugelke' genoemd, vanuit station Broeksittard, dat eindpunt van deze spoorlijn is.

Figuur 420: De 'Kreisbahn' vertrekt voor het laatst vanaf station Broeksittard, op 22 april 1949

*Figuur 421: Luchtfoto van Broeksittard uit 1950, midden rechts ligt het station van Broeksittard
(Rechtsboven ligt Stadbroek, waar nieuwe huizen gebouwd worden)*

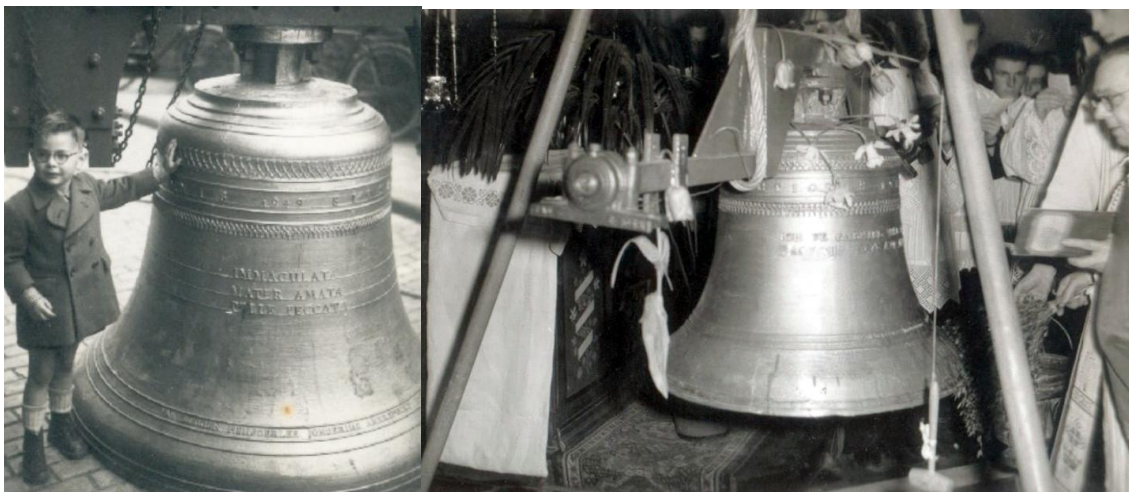
Op het Joodse kerkhof aan de Dominicanenwal wordt een monument onthuld ter nagedachtenis van de 160 Joodse slachtoffers uit onze stad en omgeving, die de verschrikkingen van de naziterreur niet

overleefd hebben. In de gaskamers van Sobibor en Oswiçim zijn 113 Sittardse joden omgekomen. Het betreffende monument is na de sluiting en opheffing van het kerkhof, verplaatst naar de Algemene Begraafplaats, om in 1993 herplaatst te worden in de voormalige kloostertuin van de zusters Ursulinen, de huidige stadstuin.

Figuur 422: Joods monument herdenking slachtoffers WOII

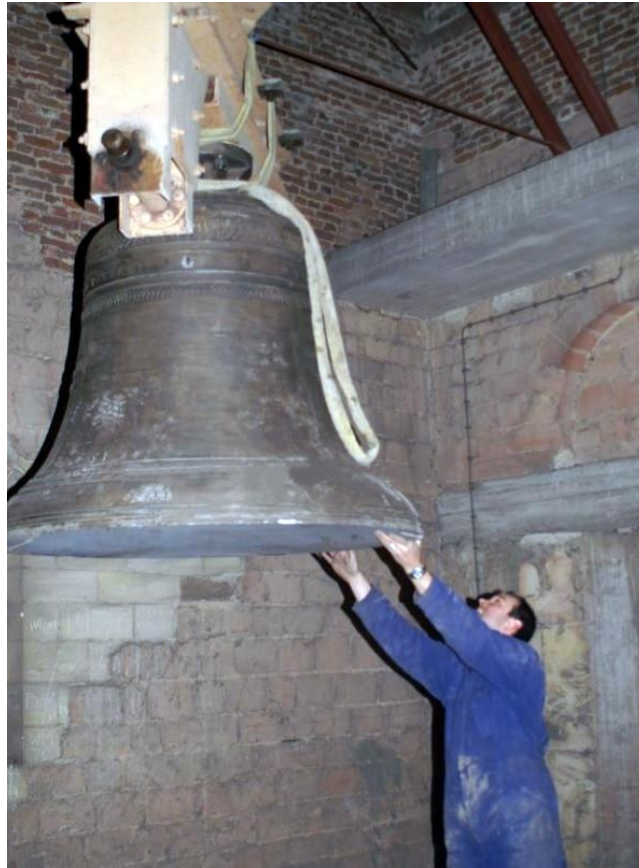
Op de plaats van het vroegere refugiehuis Dobbelstein wordt het nieuwe bejaardenhuis Caritas gebouwd (fundamentresten van het refugiehuis komen hierbij tevoorschijn). In Sittard arriveren de nieuwe kerkklokken, die op woensdag na Pasen gewijd worden door deken Haenraets.

Figuur 423: Nieuwe kerkklok Petrus van 2400 kg en inzegening in het koor van de St. Petruskerk in 1949

Als rondschrift dragen alle klokken het opschrift 'Sittardiae Die Resurrectionis 1949'. De namen van de klokken zijn: Petrus (2400 kg), Immaculata (1700 kg), Jozef (1040 kg), Michaël (725 kg), Rosa (485 kg) en Gabriël (250 kg).

Het naar boven in de toren takelen van de klokken is nog een hele klus.

Figuur 424: Nieuwe klok St. Petruskerk wordt omhoog getakeld

De Ursulinen richten de middelbare meisjesschool (MMS) Serviamlyceum op, inclusief een opleiding voor Gymnasium A en B. Het nieuwe schoolgebouw is in 2003 alweer gesloopt.

Figuur 425: Sloop Serviamlyceum in 2003

In Gulik wordt gestart met de herbouw van de volledig verwoeste stad op het grondplan uit 1546 van de Italiaanse architect Paquellini. In 1956 komt de binnenstad gereed en wordt het Energieonderzoekscentrum Jülich geopend.